

Jaarverslag 2015

1. GasTerra	4
Voorwoord	5
Over GasTerra	6
Bestuursgegevens	8
Bericht van de Raad van Commissarissen	10
Governance	15
Personeel en Organisatie	19
Stakeholderdialoog	24
Interview Bart Westmaas, manager Personeel en Organisatie	32
2. Gas	35
Visie	36
Ketenbeheer	37
Marktontwikkelingen	40
Levering en verkoop	46
Inkoop	51
Transport	53
Risicomanagement	54
Compliance	57
Samenvatting resultaten	59
Interview met professor Catrinus Jepma, hoogleraar Energie en Duurzaamheid	60
3. Groen	63
Visie	64
Kennis delen	65
Footprint GasTerra	67
In de praktijk	69
Interview met Jan Jaap Aué, Wim van Gemert en Jeroen van den Berg (EnTranCe)	70
4. Groningen	73
Visie	74
Sponsoring	75
Interview met Andreas Blühm, directeur Groninger museum	76
5. Jaarrekening	79
6. Leeswijzer	99
7. GRI Index	101
8. Begrippenlijst	110
9. Profielschetsen	115

drs. G.J. Lankhorst	116
drs. M.W.J. de Wilde	117
ir. R.E. van Rede	118
ir. A.E.M. Broenink	119
mr. drs. C.W.M. Dessens	120
ir. P. Dekker	121
drs. M.E.P. Dierikx	122
mr. drs. T.W. Langejan	123
ir. J.M.W.E. van Loon	124
ir. J.M. Van Roost	125
ir. F.A.E. Schittecatte	126
ir. T.W. Starink	127
drs. D.A. Benschop	128
ir. J.D. Bokhoven	129
10. Persbericht	130
11. Contact	132

GasTerra

Voorwoord

Nieuwe realiteiten

De energiesector staat waarschijnlijk voor de grootste uitdaging uit haar bestaan. Met de klimaatconferentie COP 21, die in 2015 in Parijs plaatsvond, is de wereld definitief een nieuwe weg ingeslagen. Dat alle VN-lidstaten zich hebben vastgelegd op de tweegradendoelstelling is een echte doorbraak. We moeten om dat doel te verwezenlijken de temperatuurstijging en dus de emissies beteugelen. Bijgevolg delen we een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid om de overgang naar een CO₂-neutrale energievoorziening goed te laten verlopen. Gas kan daaraan nu en straks een constructieve en effectieve bijdrage leveren. Dit jaarverslag bevat hiervan diverse voorbeelden.

In Nederland wordt de discussie over de toekomstige energievoorziening gedomineerd door de aardbevingen als gevolg van de gaswinning in Groningen. Daarover valt eveneens te zeggen dat die de bestaande orde structureel hebben veranderd. Het is in de Nederlandse gassector geen 'business as usual' en dat zal het naar mijn overtuiging ook nooit meer worden. Wat de aardbevingen in Groningen hebben veroorzaakt is ingrijpend. Daarnaast moeten de miljoenen huishoudens in Nederland, Duitsland, Frankrijk en België die afhankelijk zijn van Gronings aardgas voor de verwarming van hun woning, kunnen blijven rekenen op het gas waarmee zij hun woningen verwarmen. Het vereist al met al veel evenwichtskunst om de belangen van alle betrokkenen in evenwicht te houden.

Wat betekenen deze nieuwe realiteiten voor GasTerra? Het was en is onze missie de waarde van het Nederlandse aardgas te maximaliseren. Onze strategie blijft dus in de kern hetzelfde: het ons aangeboden gas verkopen tegen een zo hoog mogelijke prijs. Sinds 2014 is het volume echter gebonden aan een jaarlijks productiemaximum, het Groningen-plafond. Een overzicht van de jaren 2013-2015 laat goed zien hoeveel invloed de recente gebeurtenissen in het Groningse winningsgebied op ons, de verkoper van het Groningse gas, hebben gehad. Drie jaar geleden boekte GasTerra een substantieel hogere omzet dan in de afgelopen verslagperiode. De inkomsten daalden van 24,3 miljard euro in 2013 en 19,5 miljard in 2014 naar 14,7 miljard euro in 2015. Een teruggang met circa 40 procent. Deze daling is in de eerste plaats het gevolg van de maximering van de productie uit het Groningenveld en de gestaag afnemende productie uit de kleine velden, maar daarnaast ook van de lage gasprijzen.

De dalende volumes en omzetten missen hun uitwerking op de organisatie van GasTerra niet. In het vorige jaarverslag meldde ik al dat we een reorganisatie- en kostenbesparingsproces waren gestart. De bijbehorende organisatieverandering werd in het najaar van 2015 afgerond. Doel is om tot en met 2018 de kosten met ongeveer 30 procent te verminderen. Dit kunnen we gelukkig zonder gedwongen ontslagen realiseren. Toch is het onvermijdelijk dat medewerkers een onzekere tijd tegemoet gaan. Afdelingen zijn samengevoegd en worden verkleind en functies vervallen. Ondanks deze voor GasTerra nieuwe werkelijkheid hebben onze medewerkers weer hard gewerkt om de doelen die we ons aan het begin van het verslagjaar hadden gesteld, te realiseren. In dat licht verdienen zij een groot compliment voor hun onverminderde motivatie en inzet.

Gertjan Lankhorst,
CEO

Over GasTerra

GasTerra B.V. is een internationaal opererende handelsonderneming in aardgas en is gevestigd aan de Stationsweg 1 in Groningen. De onderneming is werkzaam op de Europese energiemarkt en heeft een belangrijk aandeel in de Nederlandse gasvoorziening. We bieden tevens diensten aan die gerelateerd zijn aan de gashandel. De onderneming heeft meer dan 50 jaar ervaring in de in- en verkoop van aardgas.

Missie

De missie van GasTerra is het maximaliseren van de waarde van het Nederlandse aardgas. We vervullen een publieke taak met betrekking tot de uitvoering van het kleineveldenbeleid van de Nederlandse overheid. Dit beleid beoogt de productie van aardgas uit de Nederlandse kleine velden te bevorderen.

GasTerra geeft invulling aan zijn missie van waardemaximalisatie door vier doelen na te streven:

- volume: we streven ernaar het volledige aangeboden volume te verkopen;
- prijs: we streven naar het realiseren van een marktconforme prijs met een zo hoog mogelijke marge;
- anticiperen: we anticiperen op een veranderende markt, zodat we ook in de toekomst aan onze missie van waardemaximalisatie kunnen voldoen;
- kosten: we zorgen voor een juiste balans tussen een zorgvuldige en efficiënte bedrijfsvoering.

Visie

De economische waarde en het maatschappelijk belang van aardgas onderstrepen GasTerra's rol bij de benutting van de binnenlandse gasvoorraad en de Nederlandse en Europese energievoorziening. GasTerra bevordert een veilige en doelmatige inzet van aardgas en is actief in de ontwikkeling van innovatieve toepassingen. We hechten groot belang aan verduurzaming van de energievoorziening en initiëren projecten in dit kader. Gas blijft in deze energietransitie onmisbaar als we zowel de energievoorziening veilig willen stellen, als de emissie van CO₂ aan banden willen leggen. Nederland kan decennia lang een belangrijk aardgas producerend land blijven.

GasTerra streeft ernaar de verduurzaming verantwoord – dat wil zeggen met oog voor economische en ecologische belangen – te laten verlopen. We laten ons hierbij leiden door de grondslagen van maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO). De drie grondbeginselen van MVO - People, Planet, Profit - hebben we vertaald in drie eigen doelgebieden: Gas, Groen en Groningen. Daarbij staat Gas voor de bedrijfsresultaten, Groen voor de ambitie een verantwoorde energietransitie tot stand te brengen en Groningen voor de gemeenschap waar we deel van uitmaken.

Klantgericht, resultaatgericht en verbetergericht zijn de drie kernwaarden van GasTerra. Het zijn deze begrippen die de medewerkers van GasTerra als uitgangspunt nemen voor hun handelen. Daarbij wordt gewerkt conform een gedragscode, waarin integriteit en respect de leidraad vormen. We streven naar bestendige relaties met marktpartijen en naar overeenkomsten waarin de waarde van het aardgas en de bijgeleverde diensten tot uiting komen.

Strategie

De onderneming geeft uitvoering aan haar missie en visie door haar positie in de Europese markt optimaal te benutten, met name in de marktsegmenten waar de vraag naar aardgas gepaard gaat met de vraag naar aanvullende diensten. Daarbij wordt gebruik gemaakt van gas en flexibiliteit uit Nederlandse bronnen. Gas uit andere dan Nederlandse bronnen wordt beperkt ingekocht als dat past in de algehele aanbod- en vraagportfolio. GasTerra ontwikkelt als exponent van een vrije energiemarkt voortdurend nieuwe producten en diensten. We willen in dit kader een betrouwbare en concurrerende gasleverancier voor onze klanten zijn. Daarbij willen we een bijdrage leveren aan het versterken van de positie van gas in de energiemix.

Bestuursgegevens

GasTerra is in 2014 gestart met het reorganisatietraject GasTerra 2018. Belangrijkste doel is de organisatie in staat te stellen om - ook bij veranderende marktomstandigheden - de waarde van het Nederlandse aardgas te blijven maximaliseren. Dit project omvat diverse thema's, waaronder strategie, efficiency, organisatie en personeel. De komende jaren worden diverse wijzigingen geïmplementeerd om aan deze doelstelling te blijven voldoen.

De eerste fase van het project is afgerond met een positief advies van de ondernemingsraad. De implementatie is gestart met de 'kanteling' naar een nieuwe organisatiestructuur.

Hoofddirecteur

drs. G.J. Lankhorst
Chief Executive Officer

Directeuren

drs. M.W.J. de Wilde
Directeur Financiën, Projecten
en ICT

ir. R.E. van Rede
Directeur Commercie

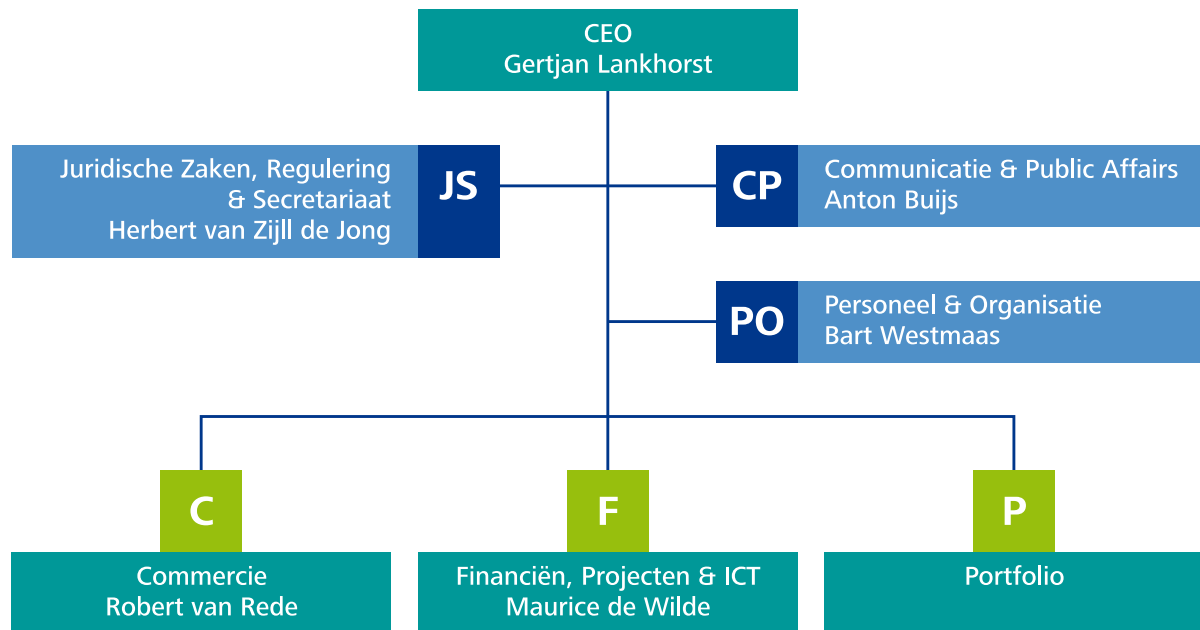
ir. A.E.M. Broenink
Directeur Portfolio*

* Per 18 januari 2016 heeft de heer Broenink zijn functie neergelegd. Sindsdien neemt de heer Lankhorst zijn taken waar.

Stafhoofden

A.J.P. Buijs, Manager Communicatie & Public Affairs

drs. B.A. Westmaas, Manager Personeel & Organisatie

Bericht van de Raad van Commissarissen

Samenstelling Raad van Commissarissen

De Raad van Commissarissen houdt toezicht op het beleid van de directie en op de algemene gang van zaken bij GasTerra. De Raad van Commissarissen bestaat uit acht leden waarvan één lid wordt benoemd door de minister van Economische Zaken. De Raad benoemt uit zijn midden een voorzitter; de minister van Economische Zaken moet deze benoeming goedkeuren.

De Raad van Commissarissen wijst uit zijn midden een College van Gedelegeerde Commissarissen aan, dat uit vijf leden bestaat, waarvan één lid een door de minister van Economische Zaken benoemde commissaris is. De Raad kan zijn bevoegdheden delegeren aan het College, voor zover deze delegatie geen inbreuk maakt op de taak en bevoegdheden van de Raad van Commissarissen.

Statutair is vastgesteld dat jaarlijks in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders, twee leden van de Raad van Commissarissen aftreden volgens een door loting vast te stellen rooster. De raadsleden die aftreden zijn terstond herkiesbaar of herbenoembaar. Opvolgende leden van de Raad van Commissarissen nemen op het rooster de plaats van hun voorgangers in.

Per 1 november 2015 heeft de heer ir. J.D. Bokhoven zijn functie als CEO van EBN B.V. neergelegd. Als lid van de Raad en het College van Gedelegeerde Commissarissen is hij opgevolgd door de heer ir. T.W. Starink. Daarnaast is op 1 januari 2016 de heer drs. D.A. Benschop opgevolgd door mevrouw ir. J.M.W.E. van Loon. Sinds 1 juni 2013 was er in de bezetting van de Raad een vacature. Met ingang van 15 februari 2016 is deze vacature, met de benoeming van de heer mr. drs. T.W. Langejan als lid van de Raad van Commissarissen, ingevuld.

Naam	Bestuurstermijn	Bevoegdheid	Datum van benoeming
mr. drs. C.W.M. Dessens	Herkiesbaar in 2017	Gedelegeerd Commissaris	1 januari 2006
drs. D.A. Benschop (tot 1 januari 2016)	-	Gedelegeerd Commissaris	1 mei 2011
ir. J.D. Bokhoven (tot 1 november 2015)	-	Gedelegeerd Commissaris	1 november 2007
ir. P. Dekker	Herkiesbaar in 2017	Lid Raad van Commissarissen	1 juli 2005
drs. M.E.P. Dierikx	Herbenoembaar in 2018	Gedelegeerd Commissaris	2 juli 2011
mr. drs. T.W. Langejan (vanaf 15 februari 2016)	Herkiesbaar in 2016	Lid Raad van Commissarissen	15 februari 2016
ir. J.M.W.E. van Loon (vanaf 1 januari 2016)	Herkiesbaar in 2016	Gedelegeerd Commissaris	1 januari 2016
ir. F.A.E. Schittecatte	Herkiesbaar in 2019	Lid Raad van Commissarissen	15 februari 2014
ir. T.W. Starink (vanaf 1 november 2015)	Herkiesbaar in 2019	Gedelegeerd Commissaris	1 november 2015
ir. J.M. Van Roost	Herkiesbaar in 2018	Gedelegeerd Commissaris	1 juli 2005

Vergaderingen

De Raad kwam tweemaal in vergadering bijeen, in aanwezigheid van de directie. Afgezien van één vergadering waren hierbij alle leden van de Raad aanwezig. Bij beide vergaderingen was tevens de Audit Commissie (AC) vertegenwoordigd in de persoon van de voorzitter van deze commissie. De externe accountant was op uitnodiging van de Raad aanwezig in de vergadering waarin de jaarstukken over 2014 werden behandeld. Er was verder één schriftelijke vergadering van de Raad.

Het College kwam zevenmaal in vergadering bijeen, in aanwezigheid van de directie. Daarnaast werd zes keer telefonisch vergaderd en waren er drie schriftelijke vergaderingen.

Aanwezigheid bij fysieke en telefonische vergaderingen

	Raad van Commissarissen	College van Gedelegeerde Commissarissen	Audit Commissie
mr. drs. C.W.M. Dessens	2/2	13/13	
drs. D.A. Benschop	2/2	13/13	
ir. J.D. Bokhoven (tot en met 31 oktober 2015)	1/2	8/13	
ir. P. Dekker	2/2	n.v.t.	
drs. M.E.P. Dierikx	1/2	13/13	
ir. T.W. Starink (vanaf 1 november 2015)	1/2	5/13	
ir. F.A.E. Schittecatte	2/2	n.v.t.	
ir. J.M. Van Roost	2/2	13/13	
drs. A.J. Boekelman			3/4
T.P.K. Huysinga			4/4
A.J. van der Linden			4/4
drs. B.E. Westgren			4/4

** Het eerste getal geeft de aanwezigheid weer, het tweede getal is het aantal vergaderingen dat dit jaar heeft plaatsgevonden.*

Strategie en doelstellingen

De ontwikkelingen rond het Groninger aardbevingendossier hebben een nadrukkelijke impact op de onderneming en vormden een belangrijk aandachtspunt in de vergaderingen van de Raad en het College van Gedelegeerde Commissarissen. De sinds begin 2014 bekend gemaakte besluiten van het kabinet betreffende de inzetbaarheid van het Groningenveld hadden geen impact op GasTerra's strategie, maar beïnvloedden in sterke mate de wijze waarop het bedrijf deze strategie gedurende 2014 en 2015 tot uitvoering kon brengen. De waardemaximalisatie van het Nederlandse gas bleef voorop staan. In dit kader is besproken in hoeverre de doelstellingen voor het jaar 2015 zijn gerealiseerd en zijn de doelstellingen voor 2016 vastgesteld. Bijzondere aandacht werd gevraagd voor het zodanig sturen dat NAM aan de gestelde productielimieten kan voldoen. Dit zal ook in de komende jaren het geval zijn. Hierbij wordt nauw samengewerkt met NAM en Gasunie Transport Services (GTS). GasTerra blijft zich inzetten voor het onder de aandacht brengen van de rol van aardgas in de transitie naar een volledig duurzame energievoorziening.

Nadat het kabinet in januari 2015 voor het kalenderjaar 2015 een productiemaximum van 39,4 miljard kubieke meter had vastgesteld voor het Groningengas, besloot het in juni 2015 dat de totale winning uit het Groningenveld in het kalenderjaar 2015 maximaal 30 miljard kubieke meter mocht bedragen, naast een eenmalige netto onttrekking uit Norg van 3 miljard kubieke meter. In een uitspraak van de Raad van State over deze gasbesluiten werden beide vernietigd. De Raad van State besloot tot een voorlopige voorziening, die bepaalde dat in het gasjaar 2015/2016 (dat loopt van 1 oktober 2015 tot 1 oktober 2016) niet meer dan 27 miljard kubieke meter gas uit het Groningenveld gewonnen mag worden. Overschrijding tot maximaal 33 miljard kubieke meter is alleen toegestaan als het gasjaar 2015-2016 een relatief koud jaar blijkt te zijn en er tenminste 15 miljard kubieke meter gas met behulp van de stikstofinstallaties van GTS wordt geproduceerd. Verder besloot de Raad van State dat gaswinning na 1 oktober 2016 slechts is toegestaan na een nieuw winningsbesluit van de minister van Economische Zaken.

In december 2015 besloot het kabinet om deze voorlopige voorziening in stand te houden en in het derde kwartaal van 2016 op basis van een nieuw winningsplan van NAM een nieuw besluit te nemen.

In het kader van het in 2014 gestarte project GasTerra 2018 heeft de onderneming in 2015 een visie ontwikkeld op de commerciële activiteiten en werkprocessen en daarbij ook gekeken naar de efficiency van ondersteunende processen. Tevens is op basis van de ontwikkelde visie een nieuwe - bij de visie passende - organisatiestructuur bepaald. Het project is in 2015 afgerond en de nieuwe structuur is geïmplementeerd. De aanpak van dit project en de opgedane bevindingen zijn op gezette tijden met de Raad besproken.

Risicobeheersing

De Raad heeft in 2015 gesproken over de risico's verbonden aan de onderneming en de uitkomsten van de beoordeling door het bestuur van de opzet en werking van de interne risicobeheersing- en controlesystemen (document of representation). Ook is aandacht besteed aan de management letter van de externe accountant en is stil gestaan bij de voor GasTerra relevante maatschappelijke aspecten. De Raad concludeert dat GasTerra een stevig risicobeheersings- en controlesysteem heeft, dat effectief functioneert en op enkele punten nog verder kan worden verbeterd. Dit laatste gebeurt in een continu proces.

Personele aangelegenheden

Jaarlijks bespreekt de Raad het binnen de organisatie aanwezige opvolgingspotentieel voor invulling van managementfuncties met de directie. Hij keurt het beloningsbeleid goed in de vorm van het cao-mandaat.

De Raad wordt indien van toepassing betrokken bij mutaties met betrekking tot nevenfuncties van directieleden en de overige leden van GasTerra's managementteam en bespreekt eenmaal per jaar het complete overzicht van deze nevenfuncties. Ook het overzicht van nevenwerkzaamheden van leden van de Raad passeert jaarlijks de revue.

Audit Commissie

De Raad van Commissarissen kent één vaste commissie: de Audit Commissie. Deze houdt toezicht op de werking van de interne risicobeheersings- en controlesystemen, alle financiële aangelegenheden, de relatie met de externe accountant en de toepassing van de informatie- en communicatietechnologie. De Audit Commissie heeft in één van de Raadsvergaderingen verantwoording afgelegd aan de Raad omtrent de uitgevoerde werkzaamheden.

De Audit Commissie is gedurende het verslagjaar vier keer bijeengekomen.

De samenstelling van de Audit Commissie is in het verslagjaar niet gewijzigd en is ultimo 2015 als volgt:

drs. A.J. Boekelman (Voorzitter)

T.P.K. Huysinga

A.J. van der Linden

drs. B.E. Westgren

Zelfevaluatie

De Raad van Commissarissen heeft in 2015 besloten om in 2016 een zelfevaluatie uit te voeren. De Raad zal er op toezien dat de hierbij vastgestelde aanbevelingen worden uitgevoerd. De Audit Commissie heeft in 2014 een zelfevaluatie uitgevoerd. De daarbij vastgestelde aanbevelingen zijn uitgevoerd.

Contacten met de medewerkers

De Raad vergadert, uitzonderingen daargelaten, altijd in het gebouw van de onderneming. Op gezette tijden hebben leden van de Raad zich door middel van informele gesprekken met medewerkers op de hoogte gesteld van de gang van zaken. Daarnaast zijn de overlegvergaderingen van de bestuurder met de ondernemingsraad in 2015 door leden van de Raad één keer bijgewoond. Hierbij stond onder andere het onderwerp GasTerra 2018 op de agenda. In goed overleg tussen de bestuurder en ondernemingsraad is besloten af te zien van het vaker bijwonen van vergaderingen door leden van de Raad.

Jaarrekening

Het advies van de Raad van Commissarissen aan de Algemene Vergadering van Aandeelhouders, te houden op 18 februari 2016 te Groningen, luidt als volgt:

Wij hebben kennis genomen van de door de Chief Executive Officer opgemaakte [jaarrekening 2015](#), conform artikel 23 van de Statuten. Wij kunnen ons met deze jaarrekening verenigen en adviseren:

- de netto winst over 2015 ad 36 miljoen euro geheel te bestemmen voor uitkering aan aandeelhouders;
- de jaarrekening 2015 ongewijzigd vast te stellen.

De Raad van Commissarissen stelt het op prijs zijn waardering uit te drukken voor de in 2015 geleverde prestaties en is erkentelijk voor de wijze waarop directie en medewerkers zich in het boekjaar hebben ingezet voor de doelstellingen van de onderneming en voor de resultaten die zijn behaald. De Raad wenst allen die bij GasTerra werkzaam zijn succes bij het behalen van de doelstellingen voor 2016.

De Raad van Commissarissen,

mr. drs. C.W.M. Dessens, Voorzitter

ir. P. Dekker

drs. M.E.P. Dierikx

mr. drs. T.W. Langejan

ir. J.M.W.E. van Loon

ir. F.A.E. Schittecatte

ir. T.W. Starink

ir. J.M. Van Roost

Governance

GasTerra B.V. is een besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid met statutaire zetel in Groningen. De onderneming is op 1 juli 2005 opgericht toen de N.V. Nederlandse Gasunie juridisch gesplitst werd in een transportbedrijf en een handelsonderneming. Daarbij bleven de gasinfrastructuur (de gasleidingen) en alle aan gastransport gerelateerde activiteiten achter bij Gasunie, terwijl het nieuwgevormde GasTerra alle gashandelsactiviteiten voortzette.

Het maatschappelijk aandelenkapitaal van GasTerra B.V. bedraagt 180 miljoen euro, verdeeld in 40.000 aandelen van elk 4.500 euro. Alle aandelen zijn geplaatst, volgestort, op naam gesteld en kunnen alleen worden overgedragen met unanieme goedkeuring van de Algemene Vergadering van Aandeelhouders. De aandelen worden gehouden door de Staat (10 procent), EBN B.V. (40 procent), Shell Nederland B.V. (25 procent) en Esso Nederland B.V. (25 procent). Er worden geen certificaten op aandelen uitgegeven.

GasTerra is geen beursgenoteerde vennootschap, waardoor de *Corporate Governance Code* niet van toepassing is op de organisatie. GasTerra richt zich echter waar mogelijk en relevant naar principes van de Code en neemt de *best practice*-bepalingen daarbij als leidraad. In dit hoofdstuk rapporteren wij over de passende principes van de Code.

Ten aanzien van de principes en bepalingen die onder taak en werkwijze van het bestuur zijn opgenomen, geldt dat deze in hoofdzaak worden toegepast. Het instrumentarium dat het bestuur daarvoor hanteert, bestaat met name uit het jaarlijkse activiteitenplan, de begroting, maand- en kwartaalrapportages en de op de organisatie toegesneden Business Risico Analyse (BRA). Hierin staat onder meer de opzet en werking van het risicomanagement bij GasTerra beschreven (zie ook het hoofdstuk 'Gas', waarin een beschrijving van [de belangrijkste risico's](#) is opgenomen). Het risicomanagement is neergelegd bij het lijnmanagement. Over de uitvoering wordt gerapporteerd aan de Directie. Via de BRA rapporteert de Directie minstens één maal per jaar aan de Audit Commissie. De externe accountant toetst de werking van dit systeem voor zover relevant in het kader van de controle van de jaarrekening.

Het bestuur van GasTerra bestaat uit één statutair directeur, benoemd op voordracht van de Raad van Commissarissen, goedgekeurd door de minister van Economische Zaken. De statutair directeur is voor onbepaalde tijd aangesteld. Naast de statutair directeur bestaat de directie uit drie directeuren/algemeen procuratiehouders: de financieel directeur, de commercieel directeur en de directeur portfolio. De bezoldiging van de statutair directeur wordt vastgesteld door de Raad van Commissarissen en kent naast een vaste beloning ook een variabel deel dat afhankelijk is van de financiële- en niet-financiële prestaties van de organisatie. De Raad van Commissarissen beslist of en tot welk bedrag de statutair directeur voor een variabele beloning in aanmerking komt. De omvang van de variabele vergoeding bedraagt maximaal 30 procent van het vaste salaris. Gelet op het overheidsbeleid ten aanzien van staatsdeelnemingen is besloten dat de uit te keren variabele beloning in 2015 maximaal 20 procent van het vaste salaris zal bedragen. De hoogte van de bezoldiging van de statutair directeur staat in de [jaarrekening](#) vermeld. Ten aanzien van de statutair directeur worden de bepalingen met betrekking tot het maximaal aantal toegestane commissariaten uit de Wet Bestuur en Toezicht nageleefd.

Toezicht op het bestuur van GasTerra wordt uitgeoefend door de Raad van Commissarissen. De Raad van Commissarissen bestaat uit acht personen. Eén lid is rechtstreeks benoemd door de minister van Economische Zaken, de overige leden zijn door de Algemene Vergadering van Aandeelhouders benoemd op voordracht van de individuele aandeelhouders. Het aantal commissariaten van één persoon is zodanig beperkt dat een goede taakvervulling gewaarborgd is. De Raad heeft zijn eigen secretaris aangesteld, die waar nodig ondersteund wordt door de secretaris van de vennootschap.

Met ingang van 1 januari 2013 is de Wet Bestuur en Toezicht van kracht. In deze wet is onder andere een bepaling opgenomen omtrent de evenwichtige manvrouwverdeling in zetels in het bestuur en de Raad van Commissarissen. Deze bepaling is op 1 januari 2016 vervallen. In het verslagjaar voldeed de zetelverdeling van de Raad van Commissarissen van de vennootschap niet aan de betreffende bepaling. De Vennootschap staat positief tegenover het benoemen en aanstellen van vrouwen op alle niveaus in de onderneming.

In het verslagjaar was er één vacature in de Raad van Commissarissen. Met ingang van 15 februari 2016 is deze vacature, met de benoeming van de heer mr. drs. T.W. Langejan als lid van de Raad van Commissarissen, ingevuld.

De taak en werkwijze van de Raad van Commissarissen zijn conform de Code vastgelegd in een eigen reglement. In het jaarverslag verschijnt standaard een [bericht van de Raad van Commissarissen](#). Een (verkorte) [profielsschets van de leden van de Raad](#) is in het jaarverslag opgenomen. De bepalingen inzake het toezicht van de Raad op het bestuur worden geëffectueerd in de reguliere raadsvergaderingen. Verder bespreekt de Raad minstens eenmaal per jaar buiten aanwezigheid van de Directie zowel zijn eigen functioneren (en gewenste competenties) als dat van de individuele commissarissen en de Directie.

Statutair is bepaald dat belangrijke beslissingen van GasTerra moeten worden goedgekeurd door de Raad van Commissarissen of door het College van Gedelegeerde Commissarissen. Het College van Gedelegeerde Commissarissen is een statutair orgaan van de vennootschap. Dit College wordt door de Raad van Commissarissen uit zijn midden aangewezen en bestaat uit vijf commissarissen, waaronder de commissaris die door de minister van Economische Zaken is benoemd.

De Raad van Commissarissen heeft een Audit Commissie ingesteld. De Audit Commissie is een niet-statutair orgaan dat bestaat uit vier door de Raad van Commissarissen benoemde leden. De Raad respectievelijk het College van Gedelegeerde Commissarissen kan aangelegenheden voor behandeling doorverwijzen naar de Audit Commissie. De Audit Commissie adviseert de Raad dan wel het College van Gedelegeerde Commissarissen gevraagd, dan wel ongevraagd omtrent de onderwerpen uit het takenpakket van de Audit Commissie en bereidt de besluitvorming van de Raad daaromtrent voor. De Audit Commissie vergadert in de regel viermaal per jaar, zo ook in 2015.

De taak en werkwijze van de Audit Commissie zijn vastgelegd in een reglement dat in hoofdzaak de in de Code vermelde *best practice*-bepalingen volgt. Zo behoren tot de taken van de Audit Commissie het uitoefenen van toezicht ten aanzien van de financiering van de vennootschap, de operationele uitgaven en kapitaalinvesteringen in relatie tot de geaccordeerde budgetten, de financiële informatieverschaffing, de werking van de interne risicobeheersings- en controlesystemen, de naleving van aanbevelingen en opvolging van opmerkingen van interne en externe accountants,

de rol en functioneren van de interne auditafdeling, de werking van de informatie- en communicatietechnologie en het onderhouden van de relatie met de externe accountant. Onderwerpen die bij het laatste onderwerp in het bijzonder aan de orde komen, zijn de onafhankelijkheid van de accountant, de bezoldiging en het eventuele verrichten van niet aan controle gerelateerde werkzaamheden.

De (systematiek van de) bezoldiging van de commissarissen is door de Algemene Vergadering van Aandeelhouders (AVvA) goedgekeurd. In de [jaarrekening](#) wordt het totale bezoldigingsbedrag van de Raad vermeld.

Betreffende de bevoegdheden van de Aandeelhouders is statutair bepaald dat besluiten van Aandeelhouders slechts genomen kunnen worden met een meerderheid van drie vierde van de uitgebrachte stemmen. Voor een aantal besluiten, met name overdracht van aandelen, schorsing of ontslag van de statutair bestuurder, statutenwijziging en ontbinding van de vennootschap, is unanimiteit vereist.

Inzake informatieverschaffing aan de aandeelhouders en de mogelijke invloed op de koers van het aandeel, dient vermeld te worden dat het 'aandeel GasTerra' niet op de financiële markten wordt verhandeld.

Ten aanzien van de financiële verslaglegging houdt de Raad van Commissarissen, het College van Gedelegeerde Commissarissen en de Audit Commissie meerdere malen per jaar (in de reguliere vergaderingen) toezicht op het volgen van de interne procedures die verband houden met het opstellen van de kwartaalrapportage en het opstellen en de publicatie van het jaarverslag en de jaarrekening.

De Algemene Vergadering van Aandeelhouders benoemt de externe accountant. De externe accountant wordt in de Audit Commissie standaard bevraagd over zijn verklaring omtrent de getrouwheid van de jaarrekening. Voorts wordt door de Directie en de Raad van Commissarissen aan de Algemene Vergadering van Aandeelhouders over de onafhankelijkheid van de externe accountant gerapporteerd en wordt een voordracht tot benoeming van een externe accountant uitgebracht. Hiertoe beoordelen directie en Raad van Commissarissen periodiek, doch ten minste één maal in de vier jaar, het functioneren van de externe accountant. Vanaf het boekjaar 2015 is EY (Ernst & Young) GasTerra's accountant.

Naar aanleiding van de controle van de jaarrekening wordt de externe accountant betrokken bij het werkplan Internal Audits. Bevindingen aangaande de interne audit functie worden waar nodig opgenomen in de Management Letter van de externe accountant. De Management Letter wordt besproken tijdens een vergadering van de Raad van Commissarissen. De externe accountant rapporteert datgene wat hij met betrekking tot zijn controle van de jaarrekening en de daaraan gerelateerde controles onder de aandacht van de directie en de Raad van Commissarissen wil brengen. Daarmee wordt invulling gegeven aan de bepalingen behorende bij het principe in de Code betreffende de relatie en communicatie van de externe accountant met de organen van de vennootschap.

MVO en governance

MVO is bij GasTerra een integraal onderdeel van de strategie en daarmee verankerd in de dagelijkse bedrijfsvoering. Sinds 2013 neemt GasTerra de MVO-matrix en de bijbehorende doelstellingen en activiteiten op in het Business Plan, dat wordt goedgekeurd door de Raad van Commissarissen; het hoogst verantwoordelijke bestuurslichaam. Het

monitoren van de voortgang wordt in de reguliere rapportagecyclus meegenomen. De kwartaalrapportages worden besproken in het College van Gedelegeerde Commissarissen en in de Audit Commissie.

Personeel en Organisatie

De titel *Nieuwe realiteiten* is ook van toepassing op GasTerra's personeelsbeleid. Met het oog op de ontwikkelingen in de gasmarkt vindt GasTerra het noodzakelijk om te krimpen en het personeelsbestand flexibel te houden. De gasvolumes zullen in de toekomst dalen en de marktomstandigheden veranderen, waardoor de omvang van het personeelsbestand moet kunnen anticiperen op veranderende omstandigheden. Om die reden is in 2014 het reorganisatietraject 'GasTerra 2018' gestart. We stellen hiermee de organisatie in staat de waarde van het Nederlandse aardgas blijvend te maximaliseren. De thema's strategie, efficiency, organisatie en personeel staan daarbij centraal.

Het project GasTerra 2018 resulteerde in 2015 in een nieuwe, procesgerichte organisatie en een verwachte formatiereductie van ongeveer 200 fte in 2015 naar ongeveer 160 fte in 2018. Dit is een forse ingreep in de organisatie; daarom neemt GasTerra de tijd om dit proces zo goed mogelijk - én zonder gedwongen ontslagen – uit te voeren. Hierover heeft de ondernemingsraad positief geadviseerd. Daarnaast is een sociaal statuut overeengekomen met GasTerra's vakbond VPG².

De omgeving waarin we handelen, verandert ingrijpend. Enerzijds biedt dit de medewerkers de mogelijkheid om hierop te anticiperen, zoals ook weer uit de resultaten van het afgelopen jaar is gebleken. Anderzijds zijn de doorgroeimogelijkheden beperkt en vinden we het daarom belangrijk dat medewerkers nadenken over hun loopbaan binnen of buiten GasTerra. Met een pakket van maatregelen - waaronder detachering, loopbaanoriëntatie, coaching, cursussen, opleidingen én een voorwaardelijke terugkeergarantie – ondersteunen we medewerkers indien ze een loopbaan buiten GasTerra overwegen.

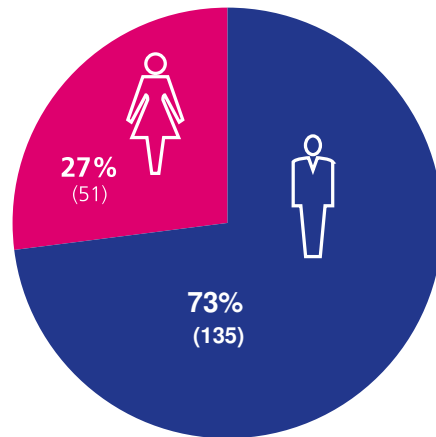
In 2016 werkt GasTerra verder aan de nieuwe organisatie. Daarbij gaat het om het daadwerkelijk realiseren van de voorziene efficiency en noodzakelijke uitstroom, kostenreductie en de daarbij horende bedrijfscultuur.

Bezetting

Per 31 december 2015 waren er 186 mensen in dienst bij GasTerra (169 fte) (2014: 194 mensen (178,6 fte)), onderverdeeld in 51 vrouwen en 135 mannen. 182 medewerkers waren in vaste dienst en 4 collega's hadden een contract voor bepaalde tijd. Om de flexibiliteit te bevorderen, nemen we sinds 2014 alleen nog nieuwe medewerkers aan via het zogeheten 'payrollingsysteem'. Dit houdt in dat het personeel in dienst komt van een payrollbedrijf onder vergelijkbare arbeidsvoorwaarden als bij GasTerra.

186 medewerkers

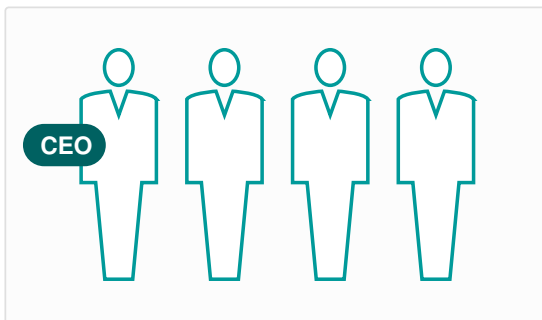
Gemiddelde leeftijd 42

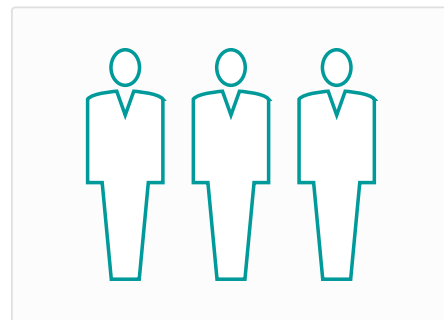
Directie

GasTerra's directie bestaat uit vier directeuren, onder wie de CEO. Tot 18 januari 2016 maakte ir. A.E.M. Broenink deel uit van de directie. Sinds zijn aftreden worden zijn taken waargenomen door de CEO, drs. G.J. Lankhorst.

4 Directeuren

3 Stafhoofden

Gemiddelde leeftijd: 52 jaar

Stageplaatsen en werkervaringsplekken

We vinden het belangrijk om stageplaatsen en werkervaringsplekken aan te bieden. Enerzijds omdat we studenten of net-afgestudeerden hiermee de kans geven om werkervaring op te doen en anderzijds omdat zij met hun frisse blik de organisatie kunnen verrijken. De stagiairs worden vooral lokaal geworven met name via de Energy Academy Europe, de Hanzehogeschool Groningen en de Rijksuniversiteit Groningen.

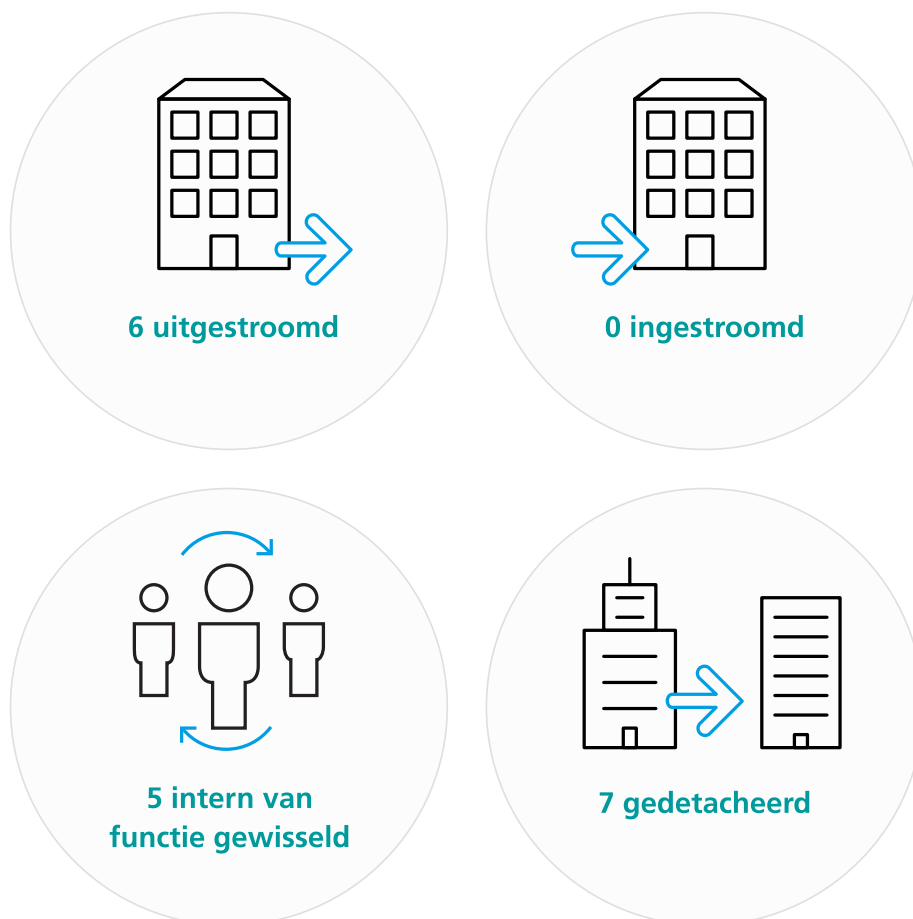
GasTerra is aangesloten bij Noorderlink. Noorderlink bestaat uit de 30 grootste werkgevers in Noord-Nederland die op het gebied van P&O samenwerken.

Opleiding en loopbaanontwikkeling

GasTerra organiseerde voor zijn medewerkers in 2015 opnieuw de workshops 'Werken vanuit je talent'. In verschillende sessies werden medewerkers gestimuleerd om na te denken over hun talenten en loopbaan. Zo motiveren we onze medewerkers om op dit vlak meer eigen verantwoordelijkheid te nemen. Daarnaast besteedde de onderneming in 2015 opnieuw volop aandacht aan reguliere functie- en loopbaangerichte scholing.

Detachering

GasTerra groeit niet meer in aantal arbeidsplaatsen en heeft een lage uitstroom. Doorstroming van het personeel is hierdoor niet vanzelfsprekend. Daarom kreeg detachering in 2015 een nog belangrijkere rol. GasTerra moedigt zijn medewerkers aan ervaring op te doen bij andere bedrijven. We bieden hen daarbij de mogelijkheid om een of twee jaar bij een ander bedrijf te werken. Zo vonden in 2015 zeven medewerkers een tijdelijke functie bij Gasunie, NAM, ExxonMobil, het Energy Delta Institute (EDI), Holthausen en de International Energy Agency (IEA). Soms kan dit leiden tot uitdiensttreding.

Van keukentafel naar werkplek

“Regelmatig besprak ik de uitdagingen voor energietransitie met de directeur van Holthausen B.V., een bedrijf gespecialiseerd in het leveren en transporteren van gassen. Toen GasTerra 2018 net begon, heb ik mij aangemeld als potentiële ‘uitstromer’. Vervolgens kreeg ik via een detachering de kans om erachter te komen of mijn carrière daar voortzetten iets is wat bij me past. Uiteraard speelde daarin ook de vriendschap met de eigenaar mee; in je vrije tijd aan de keukentafel praten over energietransitie en de kansen en bedreigingen die dit met zich mee kan brengen, is anders dan vijf dagen per week hier samen aan werken.

Gelukkig kan ik nu ook stellen dat werken bij Holthausen net zo plezierig verloopt als het praten hierover aan de keukentafel. Het pakt zo goed uit dat ik hier per 1 juli 2016 in dienst zal treden. Uiteraard zal ik het werken bij GasTerra gaan missen. Het is een bijzonder goed georganiseerde organisatie met leuke, goed opgeleide, aardige en soms eigenwijze medewerkers en natuurlijk fantastische koffie. Toch voelt het goed om mijn hart te volgen door deze stap te nemen en ik ben GasTerra dankbaar dat ik deze mogelijkheid heb gekregen.”

René Brons, Business Developer Holthausen B.V.

Geen dag is hetzelfde

“In het voorjaar van 2014 werd mijn interesse gewekt door een vacature bij het Energy Delta Institute (EDI), een internationale business school in Groningen. Sinds 2001 ben ik werkzaam in de gas- en energiesector in verschillende disciplines en ik was toe aan een nieuwe uitdaging. Na diverse gesprekken heb ik de stap genomen om via detachering bij EDI aan de slag te gaan als Managing Director.

Mijn rol als Managing Director varieert van strategiebepaling, financieel en ICT-beleid tot personeelsbeleid, kortom een uitgebreid takenpakket in de dynamische energiewereld. Samen met een jong team van enthousiaste, gedreven mensen zijn we bezig met de optimalisering van ons aanbod, organiseren we events en geven trainingen op uiteenlopende locaties zoals Rio de Janeiro en Rusland. Geen dag is hetzelfde.

Met de ervaring die ik bij zowel Gasunie, GasTerra en nu EDI heb mogen opdoen, zie ik de toekomst positief tegemoet. Dankzij deze detachering heb ik mezelf kunnen ontwikkelen op het leidinggevende vlak. De energiesector is volop in beweging en met de opgedane ervaring ben ik ervan overtuigd dat er nog mooie uitdagingen in het verschiet liggen. Daarbij houd ik alle opties open, of dit nu bij GasTerra of een andere organisatie is. Tegen die tijd komt er ongetwijfeld weer een interessante baan op m’n pad; zo gaat het al meer dan 25 jaar!”

Anja Hulshof, Managing Director Energy Delta Institute

Cao en pensioen

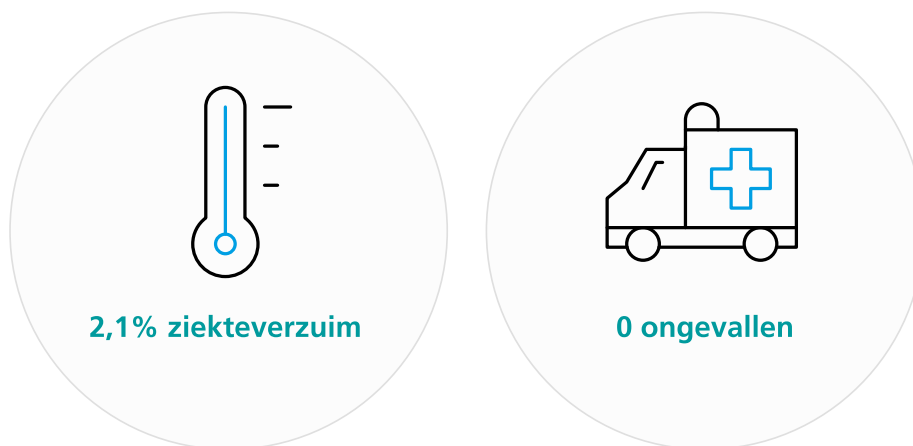
GasTerra heeft een eigen cao en het personeel van GasTerra is actief betrokken bij de bedrijfsvakbond VPG². De organisatiegraad ligt boven de 80 procent. 161 medewerkers vielen in 2015 onder de cao. Op 1 januari 2016 liep deze cao af. De nieuwe onderhandelingen zijn eind 2015 van start gegaan. Naar aanleiding van de vorige cao heeft GasTerra aangekondigd in 2016 een benchmarkonderzoek uit te voeren om te bepalen of de arbeidsvoorwaarden van GasTerra nog marktconform zijn.

Per 1 januari 2014 is de pensioenovereenkomst van de medewerkers van GasTerra gewijzigd. De nieuwe pensioenregeling houdt in dat de vennootschap zich verplicht heeft tot het betalen van een vaste, vooraf vastgestelde premie. Deze premie is gebaseerd op een voorwaardelijk middelloonsysteem. GasTerra heeft een uitvoeringsovereenkomst met Stichting Pensioenfonds Gasunie, die loopt tot 31 december 2017.

Veiligheid en gezondheid

In 2015 vond geen enkel bedrijfsongeval met verzuim plaats. Het ziekteverzuim was vergelijkbaar met voorgaande jaren, namelijk 2,1 procent (2014: 2,1%).

GasTerra's ARBO-beleid benoemt de volgende risico's: verkeer, stress, RSI en kleine ongevallen. Om medewerkers bewust te maken van deze risico's zijn in 2015 presentaties gegeven, berichten op het intranet geplaatst en is een training brandpreventie en blusmiddelen georganiseerd. Tenslotte vonden in 2015 twee succesvolle ontruimingsoefeningen plaats.

Bezwaren, klachten en misstanden

GasTerra heeft vertrouwenspersonen aangesteld en beschikt over een klachtenprocedure en een klokkenluidersregeling. Wanneer medewerkers bezwaren of klachten hebben of misstanden constateren waarvoor de oplossing niet kan worden gevonden bij collega's en leidinggevendenden, kunnen ze hier gebruik van maken. We hebben deze opties in 2015 opnieuw onder de aandacht gebracht. In 2015 zijn geen misstanden of gevallen van discriminatie gemeld, heeft niemand een klacht ingediend bij de klachtencommissie en is geen gebruik gemaakt van de klokkenluidersregeling.

Stakeholderdialoog

GasTerra heeft de grondbeginselen van maatschappelijk verantwoord ondernemen – People, Planet, Profit – vertaald naar drie eigen doelgebieden: Gas, Groen en Groningen. Daarbij staat Gas voor de bedrijfsresultaten, Groen voor de ambitie een verantwoorde energietransitie tot stand te brengen en Groningen voor de gemeenschap waar we deel van uitmaken. Stakeholders zijn een waardevolle bron van informatie over wat de samenleving van GasTerra verwacht. We hebben de volgende stakeholders geïdentificeerd:

Elke zes maanden organiseert GasTerra een stakeholderdialoog, waarvoor per stakeholdergroep zogenaamde 'relatiemanagers' zijn aangewezen. Dit zijn medewerkers van GasTerra die één of meer stakeholders vertegenwoordigen. Zij monitoren hun mening en voorkeuren. We hebben gekozen voor deze interne methode, omdat medewerkers dagelijks in gesprek zijn met stakeholders en weten welke onderwerpen zij belangrijk vinden (zie ook de stakeholdertabel). Voorafgaand aan de dialoog vullen alle relatiemanagers een enquête in, waarbij zij de MVO-onderwerpen binnen de drie G's prioriteren en de mogelijkheid hebben zelf onderwerpen aan te dragen. Deze kwantitatieve input dient als basis voor gesprekken waarbij dieper wordt ingegaan op de belangrijkste kwesties. Deze kwantitatieve en kwalitatieve aanpak levert een aantal onderwerpen op die de stakeholders als materieel beschouwen voor GasTerra.

De resultaten van de stakeholderdialoog wijken niet substantieel af van de uitkomsten in 2014. Vrijwel alle stakeholders bleken een drietal onderwerpen als materieel te beschouwen voor GasTerra:

1. Draagvlak voor de gassector

Veel stakeholders nemen een verminderd draagvlak voor de gassector waar. Zij schrijven dit toe aan verschillende factoren. Ten eerste de discussie over veiligheid in verband met het ontstaan van aardbevingen als consequentie van de gaswinning in Groningen, ten tweede is de prijs van gas versus kolen relatief hoog en ten derde zijn geopolitieke risico's gemoeid met Russisch gas. De commerciële stakeholdergroepen maken zich minder zorgen over een verminderd draagvlak, omdat zij constateren dat er een blijvende vraag naar gas zal zijn de komende jaren met een afnemend Nederlands aanbod.

2. Gas als transitiebrandstof

Gas wordt gezien als een transitiebrandstof die zowel op de korte- als middellange termijn een belangrijke rol zal spelen. Daarbij wordt benadrukt dat gas de ideale partner is van duurzame energiebronnen. Sommige stakeholdergroepen hebben geen mening over de rol van aardgas in de energietransitie. Het merendeel van de stakeholdergroepen ziet echter een belangrijke rol voor aardgas in de energietransitie. Slechts enkele stakeholders binnen de stakeholdergroep kennisinstellingen uit een negatief standpunt over de toekomstige plaats van aardgas in de energiemix.

3. Positie van gas in de energiemix

Het merendeel van de stakeholdergroepen vinden dat GasTerra zich duidelijk moet inzetten om de positie van gas in de energiemix te versterken. De verschillende redenen die stakeholders hiervoor aanvoeren zijn:

- Concurrentie met meer vervuilende brandstoffen aangaan.
- Zakelijke overweging; bepaalde stakeholdergroepen hebben baat bij een goede positie van gas in de energiemix.
- Niet meer dan logisch dat een gasbedrijf de positie van gas verdedigt.

Volgens de stakeholders zijn er verschillende manieren waarop GasTerra zich kan inzetten om de positie van gas in de energiemix te versterken. Zo zou GasTerra voorlichting kunnen geven en informatie moeten verschaffen over gas en de gasmarkt. Ook zien met name de klanten en kennisinstellingen een belangrijke rol voor GasTerra in de gas advocacy.

De directie van GasTerra bepaalt de materiële onderwerpen, mede op basis van de uitkomsten van de stakeholderdialoog. In een speciaal voor dit doel georganiseerde sessie worden de uitkomsten van deze dialoog besproken. Tijdens deze sessie rangschikt de directie alle onderwerpen naar mate van belangrijkheid. Dit resulteert in de materialiteitsmatrix. De materiële onderwerpen dienen vervolgens als basis voor GasTerra's bedrijfsdoelstellingen (zie ook de strategietabel).

De volgende onderwerpen zijn volgens de directie van GasTerra materieel:

1. Financiële resultaten (pijler: Gas)

De financiële resultaten staan uiteraard centraal in het jaarverslag gezien onze kernactiviteit: het in- en verkopen van aardgas. Dit materiële onderwerp valt volledig binnen GasTerra's verantwoordelijkheden. Belangrijk aandachtspunt in 2015 was waardenmaximalisatie van het Nederlandse aardgas binnen het door het kabinet vastgestelde productieplafond voor het Groningenveld. Datzelfde gold voor de heronderhandeling van lange termijn in- en verkoopcontracten. In het onderdeel [Gas](#) staat onze aanpak in het licht van deze onderwerpen beschreven.

2. Positie van gas (pijlers: Gas en Groen)

De wereld staat voor de uitdaging om de huidige energiemix, gebaseerd op fossiele brandstoffen, te veranderen in een energiemix op basis van duurzame bronnen. GasTerra en zijn stakeholders vinden het belangrijk om de overgang van fossiele brandstoffen naar duurzame bronnen zo goed mogelijk te laten verlopen en zien hierbij een belangrijke rol voor aardgas weggelegd. Gezien de verschillende prijsniveaus geven elektriciteitsproducenten de voorkeur aan opwekking met kolen in plaats van met gas. Verschillende Noordwest-Europese energiebedrijven schakelden al gasgestookte elektriciteitscentrales af of kondigden aan dit te gaan doen. Een ontwikkeling die niet alleen wij constateren, maar die ook door diverse stakeholders wordt genoemd. Daarom is de positie van gas in dit jaarverslag als materieel onderwerp aangewezen, op termijn in combinatie met CCS. Dit is een gedeelde verantwoordelijkheid.

Om het belang van gas in de energietransitie te benadrukken ontplooiën we diverse initiatieven. GasTerra's aanpak op dit gebied staat beschreven in het onderdeel [Groen](#).

3. Compliance (pijler: Gas)

GasTerra krijgt in toenemende mate te maken met regulering op nationaal en Europees niveau. Het is van groot belang dat we deze wet- en regelgeving naleven. Daarom heeft GasTerra compliance als materieel onderwerp benoemd. Het naleven van wet- en regelgeving valt geheel binnen GasTerra's verantwoordelijkheid. Om de naleving te borgen hebben we gedragsregels en –procedures opgesteld. Zo verplichten we onze medewerkers elk jaar een compliance-cursus te volgen. Deze doelstelling werd in 2015 gehaald. In het onderdeel [Gedragsregels en procedures](#) staat GasTerra's compliance-aanpak beschreven.

4. Verantwoord ketenbeheer upstream (pijlers: Gas en Groen)

Uit de stakeholderdialoog bleek dat bij stakeholders onduidelijkheid bestaat over GasTerra's rol en invloed upstream, met name op de aardbevingsproblematiek en de inkoop van gas uit (vooral) Rusland. Voor wat betreft de productie van Groningengas is de rolverdeling als volgt: NAM wint dit gas en is verantwoordelijk voor de uitvoering van de besluiten van het kabinet omtrent de productiebeperking uit het Groningenveld. GasTerra is exclusief verantwoordelijk

voor het verhandelen van dit gas. De productie uit het Groningenveld (en eveneens de kleine velden) is aan strakke milieu- en veiligheidsregels van de overheid gebonden. GasTerra heeft hierop geen directe invloed, maar verwacht van zijn leveranciers dat zij voldoen aan de wettelijke eisen. We zijn als exclusieve verkoper van het Groningengas wel rechtstreeks betrokken bij het veiligstellen van de leveringszekerheid. Het is in tegenstelling tot gas uit andere bronnen laagcalorisch (vandaar L-gas). Miljoenen consumenten in Nederland, Duitsland, België en Frankrijk beschikken over apparatuur die alleen gas van deze kwaliteit kan verbranden. Hun energiebedrijven zijn er daardoor van afhankelijk.

Om de leveringszekerheid veilig te stellen monitort GasTerra nauwgezet de verkopen in relatie tot de verwachtingen. Daarbij wordt intensief samengewerkt met NAM en GTS. Dankzij deze aanpak is de leveringszekerheid voor de L-gasafnemers niet in gevaar gekomen door de productiebeperkingen.

GasTerra koopt ook (beperkt) gas in uit Noorwegen en Rusland. De productie uit deze buitenlandse bronnen is gebonden aan in die landen geldende regelgeving. Hier heeft GasTerra geen rechtstreekse invloed op.

Om meer inzicht in deze thematiek en de invloed van GasTerra te verschaffen, is ketenbeheer in dit jaarverslag als materieel onderwerp benoemd. GasTerra's aanpak komt naar voren in het onderdeel [Ketenbeheer](#).

5. Educatie (pijlers: Groen en Groningen)

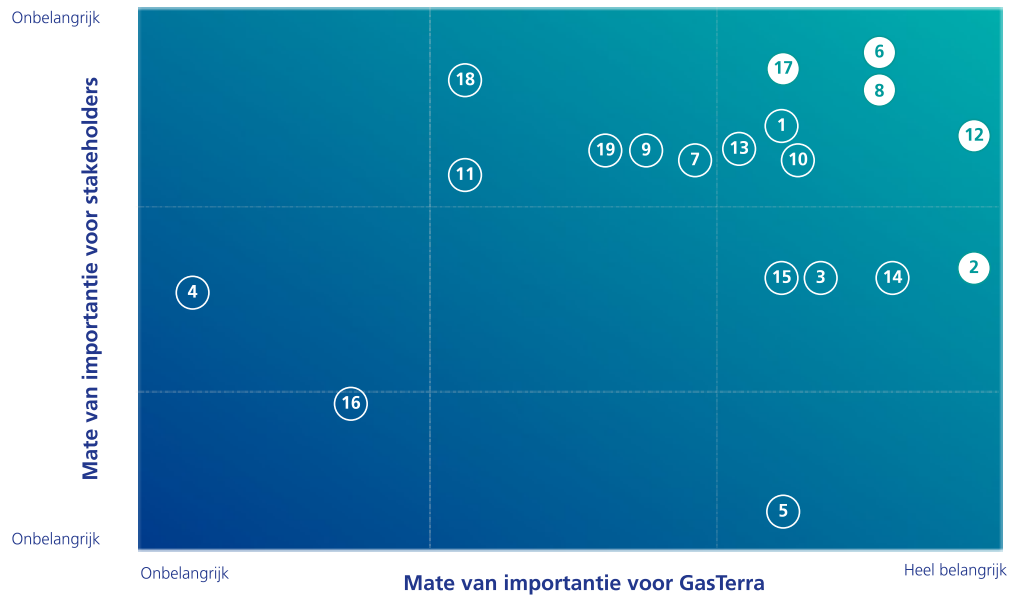
We staan als samenleving voor immense uitdagingen om ook toekomstige generaties van voldoende, duurzaam opgewekte en betaalbare energie te voorzien. Het is van groot belang dat we hiervoor energieprofessionals opleiden, zo benadrukken ook GasTerra's stakeholders. Daarom heeft GasTerra educatie als materieel onderwerp benoemd. GasTerra's aanpak is terug te vinden bij het onderdeel [Groen](#). Educatie is voor alle partijen in de waardeketen van groot belang. We zien dit als een gedeelde verantwoordelijkheid en geven hier invulling aan door het energievraagstuk bij scholieren en studenten onder de aandacht te brengen.

Stakeholdertabel

In onderstaande tabel zijn alle onderwerpen weergegeven die aan stakeholders zijn voorgelegd. Ieder onderwerp valt onder een of meerdere thema's: Gas, Groen of Groningen.

Wanneer per materieel onderwerp de mate van belangrijkheid voor de stakeholders versus de mate van belangrijkheid voor GasTerra wordt uitgezet, leidt dit tot de materialiteitsmatrix.

	Gas	Groen	Groningen
1. GasTerra's MVO visie	✓	✓	✓
2. Financiële resultaten	✓		
3. Aardgasbaten	✓		
4. Energieprijs ontwikkelingen	✓		
5. GasTerra 2018	✓	✓	✓
6. Positie van gas	✓	✓	
7. Duurzame(re) producten	✓	✓	
8. Educatie (delen energiekennis)	✓		✓
9. Efficiënte gastoeepassingen		✓	
10. Leveringszekerheid (korte termijn)	✓		
11. Voorzieningszekerheid (lange termijn)	✓		
12. Interne bedrijfsvoering/compliance	✓		✓
13. Transparantie	✓	✓	✓
14. Personeel en organisatie			✓
15. Sponsoring			✓
16. Duurzame inkoop/interne footprint		✓	
17. Verantwoord ketenbeheer upstream (o.a. schaliegas en Rusland)	✓	✓	
18. Verantwoord ketenbeheer downstream	✓	✓	
19. HSE lokale bewoners/milieu	✓		✓

Strategisch programma	Materieel thema	KPI	Resultaat
Volume	Continu sturen van Groningen in 2015/2016	Het bereiken maar niet overschrijden van het door de minister vastgestelde productieplafond voor Groningen gas.	GasTerra heeft in 2015, 29,4 miljard kubieke meter Groningengas ingekocht.
Prijs	Onderhandelen van langetermijn contracten	Het via commerciële onderhandelingen of arbitrage komen tot een akkoord over de heronderhandelbare jaren.	Confidentieel.
Prijs	Het verder ontwikkelen van het elektronische klantenportaal als klantenbinding	15 klanten op de portal.	In 2015 hebben 15 klanten toegang gekregen tot het klantenportaal.
Anticiperen	Stimuleren van groen gas ontwikkelingen	5 Groen gas contracten. Inkoopportefeuille van 200 mln. M³. Werkend power to gas proefopstelling.	GasTerra heeft in 2015 6 Groen gas contracten afgesloten. Inkoopportfolio beslaat 54 mln. m³ te produceren Groen gas. Op EnTranCe is een hogedrukvergisting geplaatst waarmee komend jaar experimenten worden uitgevoerd.

Anticiperen	Ondersteunen van efficient gebruik van gas	Het afsluiten van 4 nieuwe overeenkomsten ter ondersteuning van industriële klanten (milieu plan industrie).	In 2015 zijn 4 nieuwe overeenkomsten afgesloten met industrie klanten.
Anticiperen	Systeemfunctie van gas benadrukken en de rol van gas als ideale brandstof in de transitie naar 100% duurzaam	> 5000 HRe-ketels. 45 brandstofcellen op Ameland. Demonstratie EPC=0 woning met en zonder gas.	Er zijn slechts 40 HRe ketels geplaatst ondanks de subsidie van de overheid en brede publiciteit. De doelstelling van 45 brandstofcellen op Ameland is behaald. De woning met EPC=0 is nog niet opgeleverd.
Anticiperen	GasTerra 2018	Inrichten van een efficiëntere en toekomstbestendige organisatie.	In 2015 werd de nieuwe organisatiestructuur geïmplementeerd.
Anticiperen	Scholen bezoeken met de "Jouw energie van Morgen"-truck	Jaarlijks 120 scholen bezoeken met de "Jouw energie van Morgen"-truck.	De doelstelling van 120 scholen per jaar is gehaald.
Anticiperen	Rapportageverplichtingen REMIT	Voldoen aan rapportageverplichting REMIT.	In 2015 is aan de rapportageverplichting voldaan.

Deze materiële onderwerpen zijn vervolgens uitgewerkt in doelstellingen in het Business Plan en terug te vinden in onderstaande strategietabel.

Naast de stakeholderdialoog neemt GasTerra deel aan diverse (non-profit) samenwerkingsverbanden met als doel gas te promoten als onderdeel van een duurzame energievoorziening en het monitoren en bevorderen van geharmoniseerde marktprocessen.

Dialoog met stakeholders

Niveau	Aard dialoog	Inhoud en effect dialoog
Mondiaal		
International Gas Union, non-profit organisatie met als missie het promoten van gas als onderdeel van een internationale duurzame energievoorziening	Kennisuitwisseling, gas advocacy	Deelname World Gas Conference jun 2015 Parijs Kennisuitwisseling over de internationale gaswaardeketen via meetings, gezamenlijke deelname aan werkgroepen, geven van presentaties
Project Delta Group, publiek-private samenwerking	Monitoren, kennisoverdracht	Verlagen footprint van onze klanten en kennis opdoen over best practices

Europees		
Eurogas, samenwerkingsverband dat opkomt voor de belangen van de Europese gassector	Onderzoek, opinievorming, monitoren, gas advocacy	Deelname aan meetings en werkgroepen, presentaties en beïnvloeden van regulering
European Federation of Energy Traders (EFET)	Opinievorming, monitoren, bevorderen van geharmoniseerde marktprocessen en beïnvloeden van regulering	Opinievorming via meetings, gezamenlijke deelname aan werkgroepen, uitvoeren van onderzoek en geven van presentaties
EASEE GAS	Bevorderen van geharmoniseerde markt- en communicatieprocessen en beïnvloeden van regulering	Gezamenlijke deelname aan werkgroepen, uitvoeren van onderzoek, ontwerpen van processen en geven van presentaties
Nationaal		
Clingendael International Energy Program (CIEP)	Onderzoek en kennisoverdracht	Kennisuitwisseling, beïnvloeding, opinievorming
Aandeelhouders	Intensieve betrokkenheid	Vaststellen beleidskaders, beloning directie, governance, prestaties GasTerra, reorganisatieproject GasTerra 2018
Klanten	Kennisoverdracht	Klanttevredenheid, klantenportaal, ontwikkelen nieuwe producten en diensten, organisatie relatie-event
EnTranCe	Intensieve betrokkenheid, kennisoverdracht	Kennisuitwisseling, het uitdragen van de voordelen van gas in de transitie naar een duurzame energievoorziening door duurzame gastoeepassingen (mede) te ontwikkelen en testen
Energy Academy Europe en EDI	Kennisoverdracht	Geven van presentaties, delen van kennis en uitvoering onderzoeksopdrachten
Ondernemingsraad	Informeren en betrekken bij strategie	Ontwikkeling en uitvoering GasTerra 2018
Vereniging Energie-Nederland	Intensieve betrokkenheid, monitoren	Kennisuitwisseling, uitdragen van de voordelen van gas in de energietransitie en monitoren en beïnvloeden van regulering
Energiepodiumdiners en jaarlijks debat	In informele setting standpunten en informatie uitwisselen met stakeholders binnen en buiten de gassector	Begrip kweken voor elkaars positie; kennisverbreding en –verdieping; zoeken van gemeenschappelijke belangen en standpunten.
Energiepodium website	Platform voor het uitwisselen van standpunten en argumenten voor en door stakeholders	Kennisnemen van elkaars positie en argumenten; kennisverbreding en –verdieping bij belangstellende publieksgroepen.
GILDE	Uitwisselen standpunten en informatie met NGO's	Een gezamenlijk discours ontwikkelen van de gassector en NGO's om zo een wezenlijke en geloofwaardige bijdrage aan het energie- en klimaatdebat en de beleidsvorming te leveren.

Interview Bart Westmaas, manager Personeel en Organisatie

Bart Westmaas is geboren op 20 augustus 1972 in Haarlem. Hij studeerde Bedrijfskunde aan de Rijksuniversiteit in Groningen. Vervolgens begon hij zijn loopbaan als organisatieadviseur bij VDP Management Consulting/Boertien Consulting. In 2003 kwam Bart Westmaas in dienst bij Gasunie als organisatieadviseur. Sinds 1 juli 2005 werkt hij als manager Personeel en Organisatie bij GasTerra.

”

De kracht van GasTerra: we kunnen snel anticiperen op veranderende
(markt) omstandigheden

In het jaarverslag 2014 vertelde Robbert Slob, voorzitter van GasTerra's ondernemingsraad, over het aangekondigde reorganisatietraject 'GasTerra 2018'. Het afgelopen jaar volgde de ondernemingsraad dit traject op de voet en nam deel aan diverse werkgroepen. Na een intensieve en turbulente periode heeft de ondernemingsraad uiteindelijk positief geadviseerd over de uitkomst. Bart Westmaas is als manager Personeel en Organisatie intensief betrokken geweest bij GasTerra 2018 en belast met de verdere uitvoering. Hij blikt terug op het afgelopen jaar en vooruit richting 2018.

Allereerst is het een sterk en toepasselijk thema, dat goed aangeeft waar we ons op dit moment als organisatie bevinden. Niet alleen de veranderende marktomstandigheden, maar ook de structurele vermindering van ons verkoopvolume dwingen ons kritisch naar de organisatie te kijken. Het typeert GasTerra dat we niet wachten op wat komen gaat, maar zelf het initiatief nemen. Dit is precies wat we het afgelopen jaar hebben gedaan met het project GasTerra 2018.

2015 was een hectisch jaar, waarin we op alle fronten hebben ervaren dat we met een nieuwe realiteit te maken hebben. Veranderen in goede tijden kan iedereen. Maar veranderen in zwaar weer is af en toe best lastig. Gelukkig is GasTerra in staat gebleken dit te kunnen en door goede samenwerking de organisatie klaar te stomen voor een nieuwe werkelijkheid.

Vooraf is gekozen voor een bottom-up-aanpak, waarbij medewerkers actief werden betrokken bij het inrichten van een efficiëntere en toekomstbestendige organisatie. In een drietal werkgroepen is nagedacht over efficiency, commerciële processen en tot slot de organisatiestructuur en bezetting. Bij het besluit over de nieuwe organisatiestructuur week de stuurgroep af van de voorstellen van de werkgroepen. Dit zagen medewerkers als een niet-transparant proces en velen hebben daarover hun ongenoegen geuit. De ondernemingsraad heeft dit aangekaart waarna de stuurgroep stappen heeft gezet om dit vertrouwen te herwinnen.

Sinds november 2015 kent GasTerra een nieuwe, procesgerichte organisatiestructuur. Daarnaast is het aantal verkoopteams van drie teruggebracht tot één en is er vanaf nu ook maar één backoffice, waar er voorheen nog drie waren. Verder gaan we de komende jaren het aantal formatieplaatsen terugbrengen van ongeveer 200 fte in 2015 naar ongeveer 160 fte in 2018. Dit is een forse ingreep voor onze organisatie. Daarom nemen we de tijd om dit zo goed mogelijk én zonder gedwongen ontslagen uit te voeren.

We beginnen steeds meer te beseffen dat de omgeving om ons heen sterk is veranderd. Dit heeft impact op de organisatie en dus op de medewerkers. GasTerra wordt kleiner. Ik merk dat medewerkers zich dit heel goed realiseren en actiever nadenken over hun eigen loopbaan: wat zijn mijn kwaliteiten en welke organisatie en functie passen hierbij? En inmiddels zien we dat de uitstroom voorzichtig op gang komt.

GasTerra is een bijzondere organisatie met een sterke cultuur die gericht is op samenwerken in een branche die volop in beweging is. We bieden medewerkers veel ontwikkelmogelijkheden en goede arbeidsvoorwaarden. We zijn gewoon een hartstikke mooi bedrijf om voor te werken!

Ik hoop dat wij in staat zijn aan de buitenwereld te laten zien dat we een bijdrage leveren aan de verduurzaming van de energievoorziening waardoor ons bestaansrecht niet ter discussie staat. Maar zeker is dat niet. Ik heb er wel alle vertrouwen in gezien ons aanpassingsvermogen. Maar als we iets geleerd hebben dit jaar dan is het dat zekerheid niet bestaat.

Laat ik voorop stellen dat het altijd goed is om over je eigen koers na te denken. Wat wil je; wat vind je belangrijk; waar liggen je talenten en hoe houd je regie op je loopbaan binnen óf buiten GasTerra? Dit is niet anders dan voorheen. Wat wel verandert, is dat we meer budget reserveren voor trainingen, opleidingen, coaching en

detacheringen. Daarnaast werken we samen met bedrijven uit de regio, zodat medewerkers ook ergens anders ervaring op kunnen doen. We zijn een sociaal statuut met de vakbond overeengekomen waarin we afspraken hebben gemaakt over hoe we de noodzakelijke uitstroom gaan faciliteren. Mochten medewerkers buiten de deur willen kijken, dan kunnen de afspraken uit dit statuut ervoor zorgen dat de drempel om weg te gaan kleiner wordt.

Hoe blijf je mensen motiveren, perspectief bieden en hoe zorg je voor voldoende doorstroom en vernieuwing in een krimpende organisatie. Kortom: hoe blijven we een prachtig bedrijf om voor te werken.

Medewerkers die eigen initiatief tonen en zich snel kunnen aanpassen aan nieuwe omstandigheden. We bieden onze medewerkers interessant werk en goede ontwikkelmogelijkheden. De doorgroeimogelijkheden zijn beperkt, maar we bieden iedere medewerker een uitstekende basis. Ik ben er trots op dat onze organisatie de afgelopen jaren heeft laten zien dat het wel goed zit met ons aanpassingsvermogen. In het bijzonder aan de veranderende marktomstandigheden.

Ik zie een branche met hele grote uitdagingen die nog zoekende is naar de juiste positie in dit speelveld. En dat in een maatschappij waar het draagvlak voor ons product afneemt gezien de discussie rond de gaswinning in Groningen. Ik geloof dat we dit draagvlak wel kunnen herstellen, maar daarvoor moeten we de blik meer naar buiten richten.

Gas

Visie

Gas is al meer dan een halve eeuw onlosmakelijk verbonden met de Europese energievoorziening in het algemeen en de Nederlandse in het bijzonder. Sinds de ontdekking in 1959 van het Groningenveld, destijds het grootste gasveld ter wereld, is hier meer dan 2.000 miljard kubieke meter aardgas gewonnen. Meer dan 95 procent van de Nederlandse huishoudens gebruikt aardgas voor verwarming. GasTerra is de exclusieve verkoper van het Groningengas. Een groot deel wordt op de binnenlandse markt afgezet, daarnaast wordt een belangrijk percentage geleverd aan buitenlandse klanten in Duitsland, België en Frankrijk.

Naast het Groningengas, dat laagcalorisch is (dat wil zeggen een relatief lage verbrandingswaarde heeft) verhandelt GasTerra ook een groot volume hoogcalorisch gas. Dit gas is voornamelijk afkomstig uit kleinere gasvelden in de Noordzee en van importen uit Rusland en Noorwegen. Het hoogcalorisch gas wordt gebruikt door de industrie en eveneens naar de genoemde landen geëxporteerd alsmede naar Zwitserland, het Verenigd Koninkrijk en Italië. In afwijking van het Groningengas kunnen producenten het kleineveldengas ook aan andere gashandelaren aanbieden, maar GasTerra is wettelijk verplicht dit gas desgevraagd tegen een marktconforme prijs af te nemen.

Gas speelt al decennialang een cruciale rol in de energievoorziening. In een periode van structurele en ingrijpende veranderingen, waarin de gashandel en het gastransport van elkaar werden gescheiden en de markt werd geliberaliseerd, heeft gas zijn hoofdrol in de energievoorziening behouden. Toch is de vanzelfsprekendheid eraf. De positie en het imago van gas staan onder druk. De positieve kenmerken van ons product, zoals comfort, schoonste fossiele brandstof, flexibiliteit en veelzijdigheid dreigen op de achtergrond te raken. Belangrijke oorzaken daarvan zijn in onze regio de aardbevingen, die bij velen het gevoel hebben versterkt dat gas in het gunstigste geval een noodzakelijk kwaad is en de Russisch/Oekraïense crisis, die de toch al bestaande twijfels over de voorzieningszekerheid van gas in Europa heeft vergroot.

De aardbevingen hebben indirect effect op de bedrijfsstrategie. Immers, de productieplafonds die het kabinet sinds 2014 heeft ingesteld, beperken niet alleen de producent van het Groningengas, NAM, maar ook de verkoper ervan, GasTerra.

Bovenstaande ontwikkelingen hebben uiteraard een negatieve impact op het imago van gas. Hoewel vrijwel niemand in Europa het belang van gas in de energiemix ontkent, nu maar ook op langere termijn, vindt een omvangrijke groep het lastig om ons product als deel van de oplossing te zien in plaats van als (mede)veroorzaker van problemen. We staan voor de taak om de reputatie van gas te verbeteren. De realiteit is dat gas wereldwijd, in Europa en in Nederland onmisbaar is en de komende decennia zal blijven. Zowel uit een oogpunt van voorzieningszekerheid als van verantwoord klimaatbeleid. Wat dat laatste betreft zal aardgas op termijn ook moeten voldoen aan strengere emissie eisen van CO₂, hetgeen goed mogelijk is door de toepassing van CCS. De hoge economische en maatschappelijke waarde van deze bodemschat mag evenmin worden veronachtzaamd. Nederland beschikt vijftig jaar na ontdekking van het Groningenveld nog altijd in totaal over ruim 600 miljard kubieke meter conventioneel aardgas. Bij de verantwoorde winning daarvan zal de samenleving ook in de toekomst zowel economisch als ecologisch baat hebben.

Ketenbeheer

GasTerra hecht groot belang aan verantwoord ketenbeheer. Daarbij richten we ons primair op het gebruik van ons product ('downstream'), omdat we het belangrijk vinden dat de samenleving gas zo efficiënt mogelijk inzet. In de stakeholderdialoog kwam echter naar voren dat bij stakeholders onduidelijkheid bestaat over GasTerra's rol upstream, met name met het oog op de aardbevingsproblematiek en de inkoop van gas uit Rusland. Om meer inzicht in deze thematiek te verstrekken, heeft GasTerra besloten ketenbeheer als materieel onderwerp te benoemen.

De keten

In de keten zijn alle activiteiten opgenomen van winning tot gebruik van aardgas. GasTerra is hierbij verantwoordelijk voor het handelsgedeelte. We kopen en verkopen gas en daaraan gerelateerde diensten. Daarbij hebben we te maken met verschillende nationale en internationale partijen. Uiteraard met producenten, leveranciers en klanten, maar bijvoorbeeld ook met netbeheerders voor het transport van het gas en met markttoezichthouders en overheden die verantwoordelijk zijn voor (controle van) wet- en regelgeving. Daarnaast hebben wij de publieke taak om invulling te geven aan delen van de Gaswet, met name het inkopen van gas uit de zogeheten kleine velden, het innemen en verkopen van het gas uit het Groningenveld, en het waar nodig ondersteunen van GTS bij het uitvoeren van zijn wettelijke taken.

We participeren in verschillende samenwerkingsverbanden binnen de keten. Daarbij streeft de onderneming verschillende doelen na zoals kennisuitwisseling, het ontwikkelen van duurzame energietoepassingen, het uitdragen van de voordelen van gas in de transitie naar een duurzame energievoorziening en het verbeteren van regulering. In het kader van deze laatste twee onderwerpen zijn we actief in Den Haag en, primair via de brancheorganisatie Eurogas, in Brussel. Ook zijn we aangesloten bij de nationale belangenbehartiger Vereniging Energie-Nederland.

We hebben als handelsonderneming beperkte invloed met betrekking tot het ketenbeheer upstream, mede doordat de onderneming door haar wettelijke, publieke taak niet vrijelijk kan kiezen van welke producent wel of geen gas wordt afgenomen. Bovendien is op de vrije gasmarkt niet te achterhalen waar het ingekochte gas precies vandaan komt. In die gevallen waarin dat wel duidelijk is, onthoudt GasTerra zich ervan om politieke of maatschappelijke discussies in te brengen in de contractuele relaties met leveranciers en klanten. Wel zijn we onderdeel van het samenwerkingsverband [Project Delta Group](#) waarin we best practices delen op het gebied van gaswinning. Daarnaast ondersteunen we onze klanten met het [Milieu Plan Industrie](#) (MPI) bij de verduurzaming van productieprocessen.

Nederland

Sinds 2014 wordt de gasproductie uit het Groningenveld beperkt. Dit werd noodzakelijk geacht in verband met de toenemende frequentie en kracht van de aardbevingen in het winningsgebied. Volgens het eerste besluit mocht in 2014 én 2015 niet meer dan 42,5 miljard kubieke meter aardgas uit het veld worden gewonnen, gevolgd door 40 miljard kubieke meter in 2016. Bovendien moest de winning op vijf productielocaties in het hart van het aardbevingsgebied, rond Loppersum, met 80 procent worden verminderd tot maximaal drie miljard kubieke meter.

Dit eerste besluit is sindsdien gevolgd door nieuwe beperkende maatregelen met steeds lagere plafonds. Begin 2015 besliste het kabinet dat in dat kalenderjaar maximaal 39,4 miljard kubieke meter aardgas uit het Groningenveld mocht worden geproduceerd. Deze beslissing werd gevolgd door een wijzigingsbesluit in juni dat inhield dat in het afgelopen jaar niet meer dan 30 miljard kubieke meter mocht worden gewonnen. Daarnaast was er in het kalenderjaar 2015 aanvullend en eenmalig de beschikbaarheid van 3 miljard kubieke meter gas uit de Groningengasopslag Norg.

Parallel aan deze besluitvorming liep een beroepsprocedure van 40 belanghebbende partijen bij de Raad van State, waaronder het College van Gedeputeerde Staten van Groningen, diverse Groningse gemeenten, twee waterschappen, de Veiligheidsregio Groningen en een aantal particulieren, die eisten dat de gaswinning in Groningen verder zou moeten worden beperkt. De Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State maakte op 18 november 2015 bekend dat zij had beslist zowel het besluit van januari 2015 als het wijzigingsbesluit van juni 2015 te vernietigen. In plaats daarvan trof de Raad een voorlopige voorziening dat NAM in het gasjaar 2015-2016, dat van 1 oktober 2015 tot 1 oktober 2016 loopt, niet meer dan 27 miljard kubieke meter gas mocht winnen uit het Groningenveld. Overschrijding tot maximaal 33 miljard kubieke meter zou alleen toegestaan zijn als dat jaar een relatief koud jaar zou blijken te zijn.

Op 18 december bleek dat het kabinet de voorlopige voorziening van de Raad van State in stand zou houden. Hierdoor wordt de gaswinning uit het Groningenveld in het gasjaar 2015/2016 dus beperkt tot 27 miljard kubieke meter gas met een uitloop naar 33 miljard in een relatief koud jaar om de leveringszekerheid veilig te stellen. Daarnaast wordt de komende jaren intensief gewerkt aan het verder verminderen van de afhankelijkheid van het gas uit Groningen, onder andere door de bouw van een nieuwe stikstofinstallatie, die hoogcalorisch gas in zogeheten pseudo-Groningengas kan converteren. Het is tenslotte de bedoeling vóór oktober 2016 op basis van het nieuwe winningsplan een besluit te nemen over de langere termijn van de gaswinning.

GasTerra heeft in 2015, 29,4 miljard kubieke meter Groningengas ingekocht. (2014: 42,4 miljard kubieke meter) In overeenstemming met het productiebesluit heeft NAM dat jaar 28,1 miljard kubieke meter uit het Groningenveld geproduceerd (2014: 42,1 miljard kubieke meter). Het verschil tussen het productie- en het ingekochte volume zit in het eigen gebruik van NAM, bijvoorbeeld brandstofgas, en de netto onttrekking aan de ondergrondse bergingen.

Naast gas uit het Groningenveld koopt GasTerra Nederlands gas uit de kleine velden. GasTerra stimuleert de productie van dit Nederlandse gas door de contractcondities voor kleine velden waar mogelijk af te stemmen op de behoefte van de producenten. Hiermee geeft GasTerra invulling aan het kleineveldenbeleid, waarin geregeld is dat gas uit de Nederlandse kleine velden met voorrang geproduceerd kan worden. GasTerra heeft de wettelijke taak dit gas tegen marktconforme voorwaarden [in te kopen](#), indien de producent het aan GasTerra aanbiedt.

Buitenland

GasTerra koopt naast Nederlands gas naar verhouding in beperkte mate gas uit Noorwegen en Rusland in. De inkoop van dit gas vindt plaats op basis van langjarige inkoopcontracten. Sinds 2014 staan de handelsverhoudingen tussen de landen van de Europese Unie en Rusland onder druk als gevolg van de crisis in Oekraïne. De gashandelsactiviteiten zijn echter buiten de scope van de sancties gebleven en hebben de commerciële relaties niet beïnvloed. Ongeveer vijf procent van het gas dat [GasTerra inkoopt](#) is afkomstig uit Rusland.

Leverings- en voorzieningszekerheid

In 2014 voerde Europese Commissie naar aanleiding van de crisis in Oekraïne zogeheten 'stress tests' uit om de voorzieningszekerheid in de Europese Unie te testen. Hierin werd in twee modelmatige simulaties van leveringsproblemen met Russisch gas en twee reacties op die simulaties (samenwerken versus niet samenwerken) in kaart gebracht. Doel was om op korte termijn de effecten te meten en input te verwerven voor de onderhandelingen tussen Rusland, Oekraïne en de EU over de gasdoorvoer en –levering. De resultaten vormden voor de Europese Commissie aanleiding om de Verordening Leveringszekerheid Aardgas te herzien. Hierin wordt de nadruk gelegd op intensievere regionale samenwerking. Uit de simulaties bleek overigens dat er in Nederland geen gasonderbrekingen zouden plaatsvinden.

We houden ons aan de wens van de minister van Economische Zaken om geen nieuwe langjarige contracten af te sluiten. Dit betekent ook dat bestaande langetermijncontracten niet worden verlengd of qua volume worden verhoogd.

Markontwikkelingen

Sinds de minister van Economische Zaken in januari 2014 zijn eerste productiebesluit bekend maakte, heeft GasTerra zijn strategie aan de nieuwe omstandigheden aangepast. Het instellen van een productieplafond vertaalt zich voor ons in een inkoopplafond. We kunnen niet meer gas van de producent, NAM, afnemen dan het door de minister vastgestelde maximum. Omdat GasTerra tot taak heeft zoveel mogelijk waarde aan het Nederlandse gas toe te voegen, probeert onze onderneming het plafond zo dicht mogelijk te benaderen. Vóór het eerste productiebesluit werkte GasTerra met een 10-jarig flexibel afnameplafond. Wat in het ene jaar beneden het jaargemiddelde werd ingekocht, kon later worden gecompenseerd met een hogere inkoop. Door de huidige productielimieten dient GasTerra nauwgezet te plannen dan vroeger.

Dat GasTerra stap voor stap minder gas zou gaan verkopen, was al bekend vóórdat het Nederlandse kabinet besloot het productieniveau naar beneden bij te stellen. Zowel het Groningenveld als de meeste kleine velden bevinden zich in de volwassen fase van hun productiecycclus. Het vervolgproces wordt beïnvloed door de productielimiet op het Groningenveld. Het is de taak van GasTerra om de verkoopverplichtingen gelijke tred te laten houden met het afnemende aanbod. Het gaat er daarbij om de portfolio – het totaal aan verkoopverplichtingen – optimaal af te stemmen op het aanbod van gas. De onderneming kijkt momenteel hoe zij haar aanbod optimaal kan benutten en hoe zij de kosten die daarmee gemoeid zijn, het beste kan managen. Daarbij moeten we keuzes maken. Veranderingen in het aanbod, de focus op kosten en efficiëntie en tenslotte de kleine marges door aanzienlijke concurrentie in de markt maken dat het contracteren van klanten met een laag volume aan wie direct wordt geleverd, voor GasTerra niet meer kostendekkend is. Alleen voor het inkopen van groen gas, waarvan de volumes relatief klein zijn, maar dat een belangrijke rol in de verduurzaming van de energievoorziening kan spelen, maken we een andere afweging.

Op het moment dat de minister een besluit neemt over de hoogte van de productiebeperking, zijn al overeenkomsten gesloten voor leveranties in de toekomst. Om aan de betreffende contractuele verplichtingen te voldoen, kan GasTerra rekenen op voldoende aanbod van gas. Dit is mede mogelijk door de gasrotondestrategie van de Nederlandse overheid, waardoor meer gas kan worden geïmporteerd en geëxporteerd. Als gevolg daarvan is de afgelopen 10 jaar een goed werkende liquide gasbeurs, de Title Transfer Facility (TTF), ontwikkeld. Al met al konden wij, ondanks de productiebeperking van het Groningenveld, ook in 2015 aan al onze contractuele verplichtingen blijven voldoen. Overigens hebben we door de productiebeperking wel minder volume beschikbaar voor het verkopen van gas op beurzen en kopen we daar zelfs gas in.

De Europese gasvraag (EU28) was in 2015 hoger dan in 2014. Dat kwam doordat de temperatuur vooral in de eerste helft van het jaar gemiddeld minder hoog was dan in het uitzonderlijk warme 2014 met een hogere gasvraag voor ruimteverwarming tot gevolg. In sommige landen werd meer gas gebruikt voor elektriciteitsopwekking, maar over het algemeen bleven de lage prijzen van kolen en CO₂-emissierechten deze sector parten spelen. Omdat in Azië de vraag naar aardgas achterbleef bij de verwachting, terwijl de globale LNG-productiecapaciteit toenam, kwam meer LNG beschikbaar voor de Europese markt. Tegelijkertijd floreerde de virtuele handelsplaats TTF: nog niet eerder werd hier zoveel gas verhandeld als in 2015.

Energiedoelen

Op 6 september 2013 ondertekenden diverse maatschappelijke partijen het Energieakkoord voor Duurzame Groei. Een van de afspraken is het energiegebruik in Nederland terug te dringen, onder andere door huizen energiezuiniger te maken. Veel woningcorporaties geven hier invulling aan. Meer energie-efficiëntie betekent in beginsel minder gasverbruik door huishoudens. GasTerra verwacht daarom dat het totale afzetvolume in dit segment op de lange termijn zal afnemen.

In het najaar van 2015 heeft de Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur (RLI) het advies “Rijk zonder CO₂” uitgebracht. Hierin wordt het beleid om het energiegebruik te verminderen respectievelijk duurzamer te maken, voortgezet. De gebouwde omgeving geldt daarbij als speerpunt. Het advies diende mede als input voor het Energierapport van het kabinet, dat midden januari is verschenen.

De Europese Unie heeft in 2014 het raamwerk voor het klimaat- en energiebeleid op weg naar 2030 vastgesteld. Hierin zijn drie energiedoelen voor 2030 opgenomen: ten minste 40 procent emissiereductie ten opzichte van 1990 met een nader overeen te komen verdeling per lidstaat, daarnaast op Europees niveau een verbetering van de energie-efficiency met 27 procent ten opzichte van 1990 en tot slot een aandeel van 27 procent hernieuwbare bronnen in de energiemix. Met het oog op het bereiken van deze doelen zijn in 2015 voorbereidingen getroffen voor het aanpassen van diverse onderdelen van de bestaande Europese regelgeving op klimaat- en energiegebied. Versterking van het CO₂-emissiehandelssysteem ETS staat hierbij centraal. Bovendien is het raamwerk in 2015 verbreed met doelstellingen voor onder meer de betrouwbaarheid en betaalbaarheid van de energievoorziening. Een en ander is door de Europese Commissie vastgelegd in een strategie voor een (Europese) Energie-Unie. Aangezien klimaat en energie bij uitstek grensoverschrijdende onderwerpen zijn, steunt GasTerra dit plan met daarin voor de klimaataspecten een centrale rol voor het CO₂-emissiehandelssysteem ETS.

Van 30 november tot 12 december 2015 vond in Parijs de VN-klimaatconferentie COP 21 plaats. Op de laatste dag van de onderhandelingen werd het zogeheten Akkoord van Parijs gepresenteerd. In deze overeenkomst is het doel vastgelegd om de opwarming ten opzichte van het pre-industriële tijdperk tot maximaal twee graden te beperken. De 197 partijen (196 landen plus de EU) werden het er bovendien over eens te streven naar beperking van de opwarming tot 1,5 graad. Nieuw in vergelijking met eerdere VN-klimaatakkoorden is dat overeenstemming is bereikt over de noodzaak om het gebruik van fossiele brandstof binnen een niet nader omschreven termijn af te bouwen. Het verdrag, dat betrekking heeft op de periode na 2020 en in werking treedt zodra 55 landen die gezamenlijk meer dan 55 procent van de broeikasgassen uitstoten het hebben geratificeerd, vereist van lidstaten dat zij ambitieuze nationale klimaatplannen opstellen. Van de rijke landen wordt verwacht dat zij ontwikkelingslanden financieel zullen steunen bij het terugbrengen van hun emissies.

GasTerra vindt het bemoedigend dat in Parijs overeenstemming is bereikt over de ambities, doelen en richting van het klimaatbeleid. In de praktijk zal moeten blijken hoe de positieve afloop van wat vooraf werd gezien als een uitermate lastig onderhandelingsproces, kan worden vertaald in concrete, effectieve maatregelen. Essentieel is dat deze maatregelen resultaatgericht zijn, dat wil zeggen het centrale probleem aanpakken door de stapsgewijze uitstootreductie van broeikasgassen. Welke middelen daarvoor worden ingezet – energiebesparing, hernieuwbare energiebronnen, vervanging van de meest vervuilende fossiele brandstoffen door schonere in combinatie met CCS – is in wezen secundair. Het milieurendement van klimaatbeleid moet idealiter voorop staan.

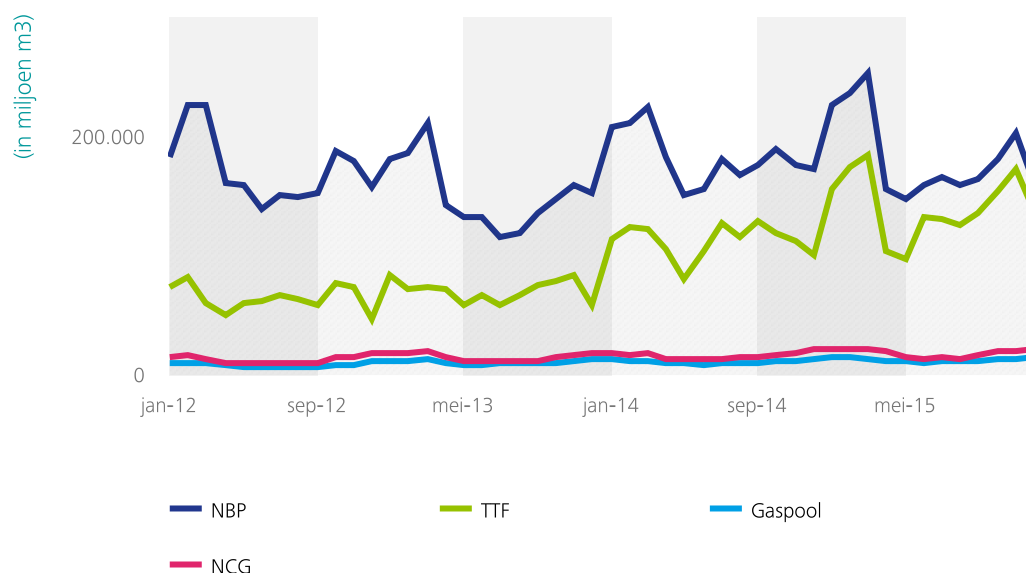
Virtuele handelsplaatsen

De handel op de Nederlandse handelsplaats TTF steeg in 2015 naar een recordhoogte met een verhandeld volume van 1.708 miljard kubieke meter. Daarmee bestendigde de TTF haar koppositie, die zij een jaar eerder had overgenomen van de Britse handelsplaats National Balancing Point (NBP) in de Over-The-Counter-handel (OTC). Bij deze manier van handelen doen partijen rechtstreeks zaken met elkaar. De populariteit van de TTF is te danken aan de vooraanstaande positie die Nederland vanouds in de Europese gassector inneemt. Wat in het voordeel van de TTF werkt, is dat er in euro's wordt gehandeld in plaats van in Britse ponden op het NBP en continentale partijen dus geen valutarisico's lopen.

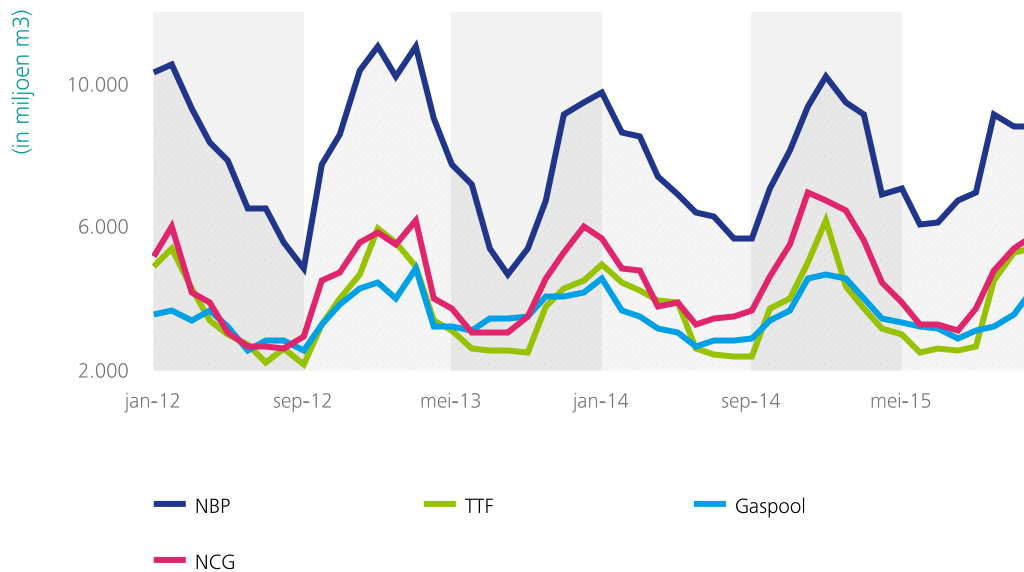
De TTF en het Britse NBP zijn de twee grootste virtuele handelsplaatsen voor aardgas in Europa. Het verhandelde volume op het NBP was in 2015 vergelijkbaar met het voorgaande jaar. De TTF laat juist een sterke groei zien en eind 2015 naderde de TTF het NBP qua totaal verhandeld volume per maand. Ondanks de sterke positie van NBP en TTF ontwikkelden de Duitse handelsplaatsen NCG en Gaspool en het Italiaanse PSV zich ook positief in 2015.

De TTF blijft de belangrijkste prijsmarker voor langetermijncontracten en voor gas op de andere handelsplaatsen in continentaal Europa. Zo steeg de churn-rate van de TTF opnieuw in 2015. De churn-rate is de ratio tussen het verhandeld en fysiek geleverd volume. In 2013 was de gemiddelde churn-rate 18,5; in 2014 steeg deze naar 31 en in 2015 naar 37. In de zomermaanden was het fysiek geleverde volume laag waardoor een ratio van circa 50 werd behaald. De bergingen waren in het voorjaar van 2015 relatief leeg en om de bergingen te vullen voor de winter waren partijen genoodzaakt om gas in te kopen op de TTF.

Verhandeld volume

Fysiek volume

LNG

De hoeveelheid LNG die beschikbaar is voor de Europese markt, neemt toe. De belangrijkste oorzaak is de afnemende vraag in Azië, terwijl de LNG-productiecapaciteit is gestegen. Bovendien is de prijs van LNG in Azië fors gedaald door de daling van de olieprijs. Hierdoor is Noordwest-Europa een attractieve afzetmarkt geworden en fungeert Europa op dit moment als globale LNG balanceringsmarkt.

Of deze trend de komende jaren doorzet, hangt nauw samen met de economische groei en de energiekeuzes die de belangrijkste afzetlanden in Azië zullen maken. Zo heeft Japan besloten een aantal kerncentrales weer op te starten die waren uitgezet als reactie op de ramp met de kerncentrale in Fukushima in 2011. Dit zal op termijn de vraag naar LNG in Japan beïnvloeden. Tevens is China een belangrijke groeiemarkt. Deze groei kan nog een forse stimulans krijgen als besloten wordt om een deel van de kolencentrales te vervangen door gascentrales, maar dit is afhankelijk van de concurrentie met pijpleidinggas uit Rusland.

Mede dankzij de bouw van LNG-terminals in Australië en Amerika zal de productiecapaciteit van LNG volgens analisten in de komende vier jaar met 180 miljard kubieke meter toenemen. Australië heeft voor 2018 naar schatting 97 miljard kubieke meter aan LNG export contractueel vastgelegd en voor Amerika is dat 60 miljard kubieke meter. Een groot deel van dit Amerikaanse gas is gecontracteerd door Europese partijen. Bij het contracteren van LNG bestaat overigens geen zekerheid of dit gas ook daadwerkelijk in het land van bestemming wordt geleverd. De contracten bieden de koper steeds vaker de mogelijkheid om het LNG naar keuze op een wereldmarkt te verkopen. Daarnaast is het mogelijk om in Europa geleverd LNG opnieuw te verschepen naar andere markten.

Concurrentie van kolen

De kolenprijs en de prijs van CO₂-emissierechten zijn nog steeds verhoudingsgewijs laag. Kolengestookte elektriciteitsproductie blijft daardoor voor bestaande centrales goedkoper in vergelijking tot gasgestookte elektriciteitsproductie. Verschillende Noordwest-Europese energiebedrijven hebben daarom hun gasgestookte elektriciteitscentrales gesloten of kondigden aan dit te gaan doen. In België werden gascentrales eerder ook stilgelegd, omdat deze niet rendabel waren. Echter in verband met dreigende tekorten op de Belgische stroommarkt als gevolg van problemen met kerncentrales, werd een deel van de stilgelegde gascentrales in 2015 wel weer gebruikt.

Sluiting van gascentrales heeft consequenties voor de leveringszekerheid en klimaatdoelen. Kolenstook mag op dit moment dan het goedkopere alternatief zijn, bij de verbranding komt meer CO₂ vrij dan bij de verbranding van gas. Daarnaast zijn met name oudere kolencentrales minder snel op en af te schakelen dan gasgestookte centrales, waardoor zij in de transitie naar een duurzame energievoorziening minder geschikt zijn als aanvulling op de vaak onvoorspelbare hernieuwbare bronnen. Verschillende Europese landen nemen in dit kader maatregelen om de leveringszekerheid veilig te stellen. Deze zogeheten capaciteitsmechanismen houden in dat de reservecapaciteit die energiebedrijven moeten aanhouden om de stroomvoorziening te garanderen, wordt vergoed.

In Europees verband wordt gesproken over het verbeteren van het handelssysteem voor CO₂-emissierechten. Dit zou moeten leiden tot hogere CO₂-prijzen en aldus bedrijfsinvesteringen in emissiebeperkende maatregelen bevorderen, zoals het gebruik van gas. Bovendien zou het de concurrentiepositie van gascentrales ten opzichte van kolencentrales verbeteren.

In Nederland is in het kader van het Energieakkoord afgesproken de vijf oudste kolencentrales in 2016 te sluiten. Hun plaats wordt ingenomen door drie nieuwe al in gebruik genomen efficiëntere kolencentrales (twee op de Maasvlakte en één in de Eemshaven). Ondanks deze overeenkomst neemt de maatschappelijke en politieke druk toe om deze centrales op termijn eveneens te sluiten.

GasTerra deelt het standpunt dat hervorming van het Europese Emissie Handelssysteem (ETS) de beste manier is om de concurrentiepositie van gasgestookte centrale te verbeteren. De CO₂-prijs moet hoog genoeg zijn om het voor bedrijven aantrekkelijk te maken in de schoonste technologie te investeren en zo energie-efficiënt mogelijk te opereren.

Energierapport

In het Energierapport, uitgekomen in januari 2016, geeft het kabinet een integrale visie op de toekomstige energievoorziening in Nederland. Het kabinet streeft in internationaal verband naar een CO₂-arme energievoorziening, die veilig, betrouwbaar en betaalbaar is. Aardgas wordt in die visie zoveel mogelijk beperkt tot de energiefuncties waarvoor geen alternatief beschikbaar is. Zo zou bijvoorbeeld ruimteverwarming zoveel mogelijk verzorgd worden door CO₂-arme oplossingen. Het kabinet heeft aangekondigd het Energierapport als uitgangspunt te nemen voor de Energiedialoog. Daarin wordt met diverse stakeholders over de transitie naar een duurzame energievoorziening van gedachten gewisseld.

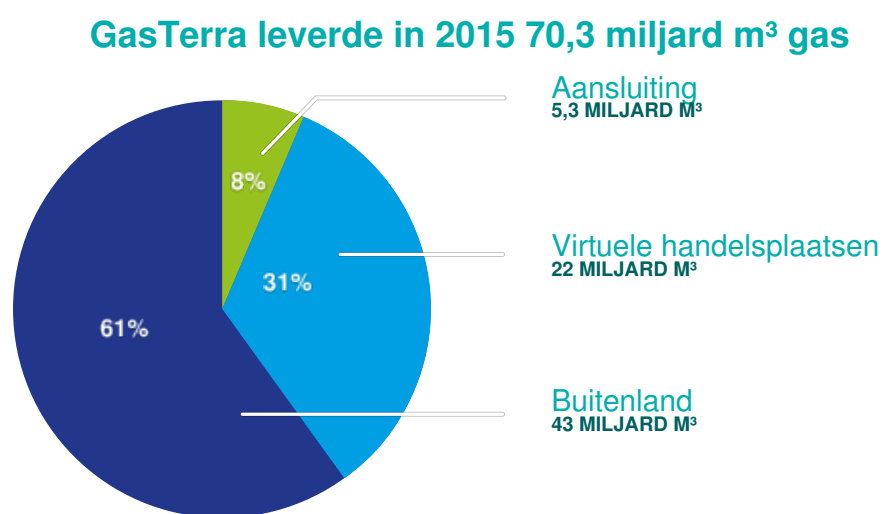
Schaliegas

In 2015 heeft het kabinet besloten dat commerciële opsporing en winning van schaliegas de komende vijf jaar niet aan de orde is. Het is nog niet bekend of dat op langere termijn verandert. Dit hangt af van allerlei toekomstige ontwikkelingen, onder andere op technisch vlak. De optie om schaliegas in de toekomst te winnen wordt in het

Energierapport niet uitgesloten. Volgens het kabinet is voor een besluit over vergunningverlening voor opsporing en winning van schaliegas voor commerciële doelen breed, langjarig onderzoek in internationaal verband nodig. Uiteindelijk kunnen onderzoeksboringen onder verantwoordelijkheid van de overheid onderdeel worden van het onderzoeksprogramma. Tijdens de huidige kabinetsperiode zullen geen schaliegasboringen plaatsvinden.

Levering en verkoop

GasTerra heeft in 2015, 70,3 miljard kubieke meter gas geleverd. Daarmee lag de levering 11 miljard kubieke meter lager dan in 2014. Dit kan vooral verklaard worden door de productiebeperking van het Groningenveld. De winter van 2015 was mild, wat een negatief effect had op de marktvraag. De prijzen daalden. In 2015 werd gemiddeld 20,8 eurocent per kubieke meter betaald tegen 23,9 eurocent in 2014.

Levering op de aansluiting

GasTerra heeft in 2015, 1,4 miljard kubieke meter gas op de aansluiting geleverd aan energiebedrijven en –centrales en industriële afnemers (2014: 1,8 miljard kubieke meter). Daarmee bleef de levering aan dit marktsegment iets achter bij de verwachting. De gemiddeld hoge temperaturen in 2015 waren hier debet aan. Het lagere volume in dit segment werd echter grotendeels gecompenseerd door additionele doorverkopen, waarbij de levering nog hetzelfde jaar plaatsvond.

De positieve effecten van continue productontwikkeling kwamen tot uiting in de verkoopcontracten voor de komende jaren. GasTerra speelde net als vorig jaar in op de sterke toename van het aantal kleinere en vaak lokale energiebedrijven. Deze partijen contracteren elk jaar meer gas, omdat zij hun eigen klantportfolio zien groeien. Hier profiteert de onderneming dan weer van door een hogere afzet.

GasTerra leverde in 2015, 3,9 miljard kubieke meter aardgas aan zijn industriële klanten (2014: 3,5 miljard kubieke meter). Daarmee bleef de levering achter bij de verwachting. Hiervoor zijn verschillende oorzaken aan te wijzen. Ten eerste hebben de economische omstandigheden effect op de industriële productieprocessen, wat tot een lagere gasvraag leidt. Daarnaast maken klanten minder gebruik van hun warmtekraftkoppeling-installaties (WKK's) die gelijktijdig warmte en elektriciteit opwekken. Voor veel klanten bleek de inkoop van elektriciteit goedkoper dan de eigen productie met een lagere gasvraag op deze installaties als gevolg.

Productverbetering

Ondanks bovenstaande ontwikkelingen werkt GasTerra hard aan het behoud van de klantenportfolio. Hiervoor overleggen we met de klanten of de voorwaarden en producten nog marktconform zijn. Op dit vlak zijn ook in 2015 weer enkele productverbeteringen gerealiseerd. Het ging daarbij voornamelijk om aanpassingen die inspelen op de wensen en behoeften van onze klanten. Verder moeten we keuzes maken bij het vermarkten van de lagere volumes.

Klanttevredenheid

GasTerra heeft in 2015 de klantenportal ook toegankelijk gemaakt voor industriële klanten. Klanten kunnen hier hun contracten en facturen inzien. Deze portal is ontwikkeld in reactie op een eerder klanttevredenheidsonderzoek, waarin klanten te kennen gaven meer behoefte te hebben aan informatie, met name over marktontwikkelingen en prijzen. Om in die behoefte te voorzien geven we ook periodiek een [digitale nieuwsbrief](#) uit. Daarnaast organiseerde de onderneming in september een goed bezochte relatiedag met lezingen over de gasmarkt en een bezoek aan de Gate Terminal op de Maasvlakte.

Verduurzamen

We ondersteunen onze industriële klanten bij de verduurzaming van productieprocessen via het [Milieu Plan Industrie MPI](#). Met dit programma ondersteunt GasTerra industriële klanten bij de verbetering van hun energie-efficiency, de reductie van emissies en de verduurzaming van de productieprocessen. In 2015 is in dit kader bij vier klanten een MPI-project uitgevoerd. Tevens heeft [Energy Matters](#), in opdracht van GasTerra, onderzoek gedaan naar de mogelijkheden van flexibele inzet van WKK's. Naar aanleiding van de resultaten hiervan, wordt bij zes industrieën een individueel onderzoek uitgevoerd naar deze mogelijkheden. Deze scans worden uitgevoerd door Energy Matters op kosten van GasTerra.

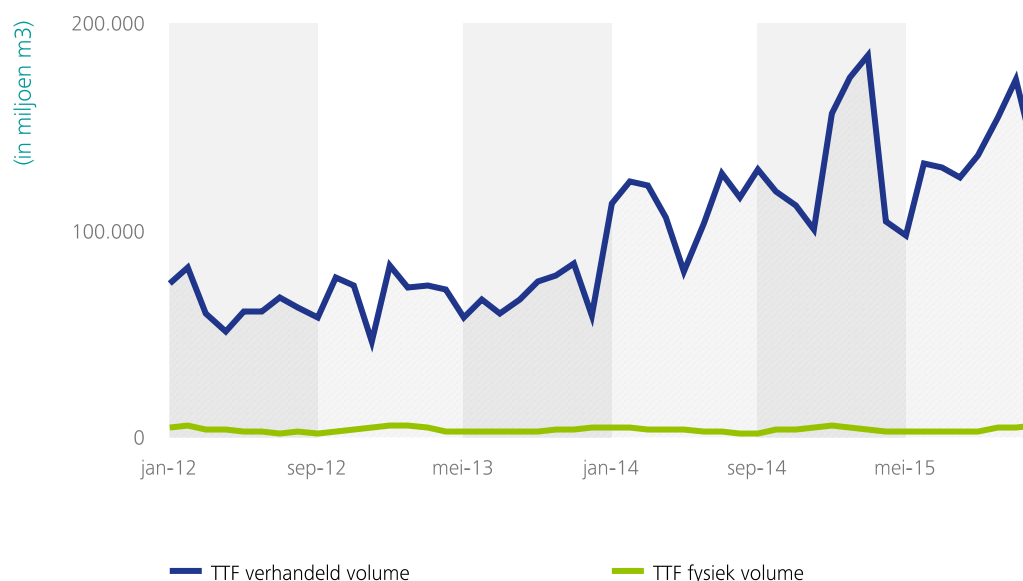
Verder ondersteunt GasTerra de productie van en handel in groen gas door dit duurzame gas onder aantrekkelijke voorwaarden van verschillende producenten in te kopen.

Voor een overzicht van alle projecten, verwijzen we graag naar onze sectie [Groen](#).

Levering op de gashub

De handel op de TTF verloopt veelal via standaard-raamcontracten. Dit houdt in dat per deal alleen nog de prijs, de hoeveelheid en de leveringsperiode worden overeengekomen. Een deal kan direct via de beurs plaatsvinden, via een broker of bilateraal met een klant. Het eerste heeft GasTerra's voorkeur. Omdat veel marktpartijen handelen via brokers, maken wij ook veelvuldig gebruik van dit kanaal. In 2015 is het aantal brokers opnieuw toegenomen. Dit zorgt voor meer keuzevrijheid van marktpartijen.

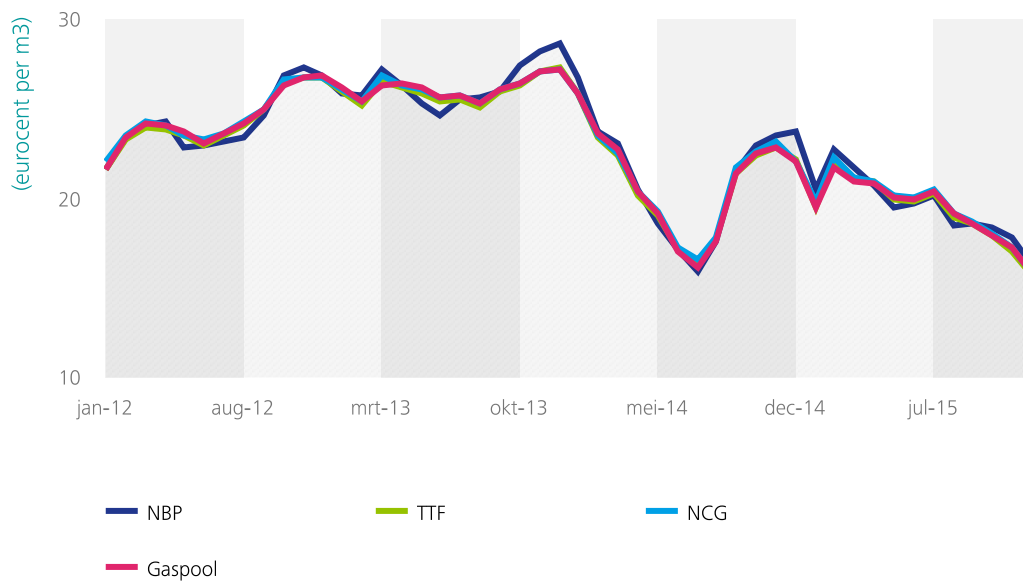
Ontwikkeling fysiek en verhandeld volume TTF

GasTerra leverde in 2015, 22 miljard kubieke meter gas via de virtuele handelsplaats TTF (2014, 29 miljard kubieke meter). De levering aan deze doelgroepen bleef daarmee achter bij de verwachting. De verklaring hiervoor ligt in de relatief hoge temperaturen in 2015, waardoor minder temperatuurafhankelijke contracten werden overeengekomen. In totaal werd in 2015, 46 miljard kubieke meter fysiek geleverd via de TTF.

De prijzen op de TTF waren gemiddeld lager dan in 2014. De jaargemiddelde day-ahead-prijs daalde met 1,1 eurocent/kubieke meter ten opzichte van het jaar 2014, de jaargemiddelde month-ahead-prijs met 1,6 eurocent/kubieke meter in 2015. Het relatief warme jaar, de gedaalde olie prijs en voldoende aanbod van gas zorgden voor een drukkend effect op de prijsvorming op de gashubs.

Ontwikkeling maandgemiddelde month-ahead prijzen

Ontwikkeling maandgemiddelde TTF prijzen

Buitenland

GasTerra heeft in 2015 een hoeveelheid van 43,0 miljard kubieke meter gas geëxporteerd (2014: 47,0), voornamelijk onder langetermijncontracten met enkele grote internationaal opererende energiebedrijven. Deze daling is vooral te verklaren door de relatief lage gasvraag in Europa vanwege milde wintermaanden.

In 2015 zijn over meerdere exportcontracten heronderhandelingen gevoerd. Het belangrijkste thema blijft de transitie in de markt van olie- naar gasgeïndexeerde prijzen. Als gevolg hiervan worden de rollen van de diverse partijen in de waardeketen opnieuw gedefinieerd. Onderwerpen die hierbij, naast de prijs, een rol spelen zijn onder meer contractuele flexibiliteit en het leverpunt. In veel gevallen komen de partijen dichterbij elkaar, maar dit vergt veel tijd en inspanning. Als het niet lukt om tot overeenstemming te komen, volgt een arbitrageprocedure. In 2015 werden twee arbitrages gevoerd, waarvan er één inmiddels is afgerond. De andere arbitrage loopt nog.

Ombouw L-gas naar H-gas

Als gevolg van het dalende productievolume uit het Groningenveld na 2020 moeten gebruikers van het Groningse L-gas overstappen op H-gas. In Duitsland, Frankrijk en België is de ombouw van L-gas naar H-gas een belangrijk thema. In Duitsland is als gevolg van de afname van de eigen L-gas-productie reeds een begin gemaakt met de ombouw en vanaf 2020 wordt deze geïntensiveerd als gevolg van de afname van de aanvoer uit Nederland. Hierdoor vindt in 2030 geen export naar Duitsland meer plaats. In België en Frankrijk worden vergelijkbare voorbereidingen getroffen en zal uiterlijk in 2024 worden gestart met de ombouw. In Nederland speelt ombouw naar verwachting niet voor 2030. Vanaf 1 januari 2017 worden in Nederland echter wel alleen gastoestellen verkocht die zowel laag- als hoogcalorisch gas aankunnen.

Virtuele opslagdienst

GasTerra biedt marktpartijen via de gas- en elektriciteitsbeurs ICE Endex de mogelijkheid om virtuele opslagruimte voor gas te contracteren. Deze virtuele opslagdienst (VOD) wordt aangeboden in de vorm van zogenaamde Standard Bundled Units (SBU's) waarmee marktpartijen gas kunnen injecteren of onttrekken aan een virtuele opslag. GasTerra levert deze dienst op de TTF. ICE Endex veilt het volume als onafhankelijke partij in opdracht van GasTerra, zodat de kopers voor GasTerra anoniem blijven.

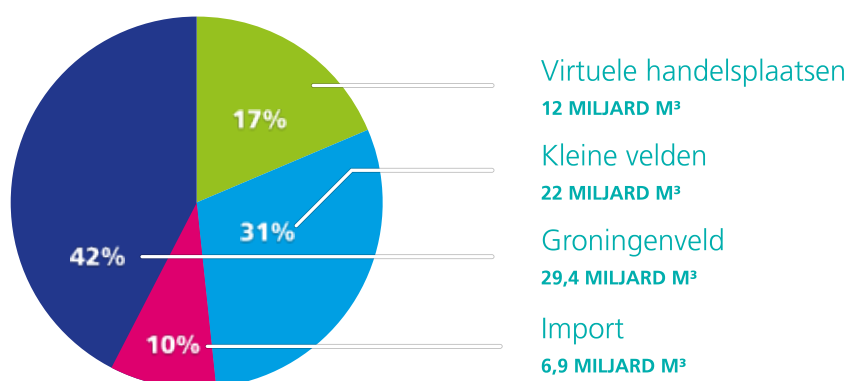
In november 2013 contracteerden marktpartijen 3,7 miljoen SBU's in de vorm van een eenjaarsproduct (opslagjaar 2014/2015). Daarnaast bood GasTerra in november 2013 een vijfjaarsproduct aan (opslagjaren 2014/2019). Hiervan werden 4,1 miljoen SBU's gecontracteerd. Tot slot werden op de veiling in februari 2014 de overige 5,4 miljoen SBU's als eenjaarsproduct verkocht.

Voor het jaar 2015/2016 vond in november 2014 de eerste veiling plaats. Daarbij werden 4,5 miljoen SBU's verkocht in de vorm van een eenjaarsproduct. De resterende capaciteit werd in februari 2015 nogmaals ter veiling aangeboden als eenjaarsproduct. Tijdens deze veiling werden 4,5 miljoen SBU's voor het jaar 2015/2016 verkocht. Vervolgens is op 18 november 2015 een veiling geweest voor het jaarproduct 2016/2017 en tijdens deze veiling zijn 1.757.577 SBU's verkocht. Op 10 februari 2016 vond de laatste veiling voor het jaarproduct 2016/2017 plaats. Tijdens deze veiling zijn de overige 7.341.324 SBU's verkocht.

Inkoop

GasTerra kocht in 2015, 70,3 miljard kubieke meter gas in uit het Groningenveld, kleine velden, op handelsplaatsen en via import.

GasTerra kocht in 2015 70,3 miljard m³ gas in

Groningenveld

GasTerra heeft in 2015, 29,4 miljard kubieke meter Groningengas ingekocht (2014: 42,4 miljard kubieke meter).

Binnen de grenzen van het besluit over het Groningen Winningsplan heeft NAM in dat jaar 28,1 miljard kubieke meter uit het Groningenveld geproduceerd (2014: 42,1 miljard kubieke meter).

Kleine velden

GasTerra heeft in 2015, 22 miljard kubieke meter gas ingekocht uit de kleine velden. Dit is 2,2 miljard kubieke meter minder dan in het voorgaande jaar. In het afgelopen decennium daalde de inkoop van gas uit kleine velden elk jaar met ongeveer twee miljard kubieke meter. Dit komt doordat de reserves in de kleine velden afnemen. Hierdoor daalt de druk in deze velden en neemt de productie gestaag af. Hoewel nog voortdurend reserves in nieuwe kleine velden worden gevonden, compenseert dit de afname in productie niet volledig. De verwachting voor de komende jaren laat een verdere daling zien. Deze prognoses zijn gebaseerd op opgaven van de producenten. Of de investeringsniveaus waarop deze prognoses zijn gebaseerd op peil zullen blijven, is onzeker. Door de lage olie- en gasprijs staan de rendementen en de beschikbare middelen voor investeringen in de olie- en gassector onder druk. Vandaar dat de gasproductiebedrijven, verenigd in de brancheorganisatie NOGEPa, er bij de Nederlandse overheid op aandringt om de hoge belasting op de winst uit deze activiteit te verlagen. Investeren in nieuwe gaswinning zou hiermee aantrekkelijk(er) worden. Bovendien zou dit kunnen voorkomen dat bestaande infrastructuur verloren gaat.

Verbeterde voorwaarden

Sinds enige jaren geldt voor de verkoop en inkoop van kleineveldengas het Seller's Nomination Regime. Dit houdt in dat de levering niet zoals voorheen bepaald wordt door de vraag van GasTerra, maar door de productie. Hierdoor kunnen producenten de levering beter aanpassen aan de technische mogelijkheden van de velden. Zij moeten hierbij een maand van tevoren doorgeven welke volumes zij verwachten te leveren. Een beperkt deel van het volume kunnen de producenten de dag voor levering doorgeven.

In 2015 werd een nieuwe verbetering van de leveringsvoorwaarden uitgerold. Daarbij kan het te leveren volume volledig day-ahead aangekondigd worden. Met deze marktconforme werkwijze houdt GasTerra rekening met de wens van de producenten. De producenten verstrekken op hun beurt niet-bindende productieprognoses voor de korte, middellange en lange termijn aan GasTerra. Inmiddels kunnen alle producenten de prognoses geautomatiseerd en volgens de nieuwe voorwaarden leveren.

Inkoop virtuele handelsplaatsen en import

GasTerra heeft in 2015, 18,9 miljard kubieke meter gas ingekocht, waarvan 12 miljard kubieke meter via virtuele handelsplaatsen en 6,9 miljard kubieke meter door import uit Noorwegen, Rusland, Duitsland en het Verenigd Koninkrijk. Door het langetermijnkarakter van de importcontracten waren er in dit segment weinig veranderingen ten opzichte van de voorgaande jaren.

Ongeveer vijf procent van het gas dat GasTerra inkoopt, is afkomstig uit Rusland. De inkoop van dit gas vindt plaats op basis van een langjarig inkoopcontract, waarin de rechten en plichten van beide partijen zijn vastgelegd. De handelsverhoudingen tussen de landen van de Europese Unie en Rusland stonden ook in 2015 onder druk. De sancties die de EU had ingesteld na het uitbreken van de Oekraïne-crisis in 2013 bleven van kracht. De gashandelsactiviteiten vallen echter buiten de scope van de sancties en hebben de betreffende commerciële relaties niet beïnvloed. Gazprom leverde minder gas aan GasTerra onder zijn langetermijncontract, volgens de Russische producent omdat zij extra gas nodig had om bergingen te vullen.

In 2015 zijn net als in 2014 over meerdere importcontracten heronderhandelingen gevoerd. Het belangrijkste thema is de transitie in de markt van olie- naar gasgeïndexeerde prijzen. Als gevolg hiervan worden de rollen van de diverse partijen in de waardeketen opnieuw gedefinieerd. Onderwerpen die hierbij een rol spelen, naast de prijs, zijn onder meer flexibiliteit en het leverpunt. In veel gevallen komen de partijen steeds dichterbij elkaar, maar dit vergt veel tijd en inspanning. Het uiteindelijke doel is om de contracten zodanig te actualiseren dat zij recht doen aan de bestaande afspraken, maar ook passen bij de huidige marktrealiteit. Wanneer partijen bij heronderhandelingen onderling niet tot overeenstemming komen, kunnen zij hun geschil aan een arbitragetribunaal voorleggen. In 2015 werden er twee arbitrages gevoerd, waarvan er één werd afgerond. De andere arbitrage loopt nog.

Transport

GasTerra koopt in Nederland transportcapaciteit in bij Gasunie Transport Services B.V. (GTS), de beheerder van het landelijke transportnet. Daarnaast boekt GasTerra transportcapaciteit bij diverse internationale beheerders (TSO's) van transportnetten, zoals BBL Company, National Grid en diverse Duitse beheerders. De kosten voor de inkoop van transportcapaciteit bedroegen in 2015, 532 miljoen euro. Daarmee waren de transportkosten 37 miljoen euro lager dan in 2014 (was 569 miljoen), met name als gevolg van sterk gedaalde Groningenvolumes en een afnemende behoefte aan transportcapaciteit voor de Nederlandse kleine velden.

De eerder ingezette trend dat voornamelijk nog transportboekingen voor de korte termijn gedaan worden, heeft zich in 2015 doorgezet. Het boekingsplatform Prisma heeft zijn positie als belangrijkste intermediair voor het verkrijgen van transportcapaciteit verder versterkt.

GasTerra heeft ook gebruik gemaakt van de mogelijkheid om capaciteit terug te geven aan GTS in het geval van niet-benodigde transportcapaciteit, zodat het deze weer kon vermarkten. Alleen als GTS de capaciteit daadwerkelijk vermarkt, vervallen de eigen verplichtingen voor deze capaciteit. Dit gold slecht voor een beperkt deel. Ten slotte heeft GasTerra in 2015 actief zijn niet-benodigde transportcapaciteit aangeboden op de secundaire markt. Dit heeft tot meerdere succesvolle transacties geleid, hoewel GasTerra deze markt niet als bijzonder liquide ervaart.

Risicomanagement

Een gedegen risicobeleid is een voorwaarde voor het bedrijf om zijn doelstellingen op een gecontroleerde wijze te realiseren. Risicomanagement maakt bij GasTerra integraal onderdeel uit van het Management Control Systeem, waarbij risicomanagement op strategisch, tactisch en operationeel niveau wordt uitgevoerd. Risicomanagement is hierdoor expliciet onderdeel van de dagelijkse besturing van GasTerra.

Door middel van periodieke risicoanalyses op strategisch, tactisch en operationeel niveau brengen wij de voornaamste risico's en onzekerheden in kaart waarmee GasTerra wordt geconfronteerd. Hierbij wordt gekeken naar risico's van strategische, operationele en financiële aard en naar risico's op het terrein van financiële verslaggeving en wet- en regelgeving (Compliance).

In de Business Risico Analyse (BRA) analyseren we potentiële risico's die het behalen van de strategische doelstellingen kunnen belemmeren. De strategische doelstellingen in 2015 zijn volume, prijs, anticiperen en kosten. De BRA stelt ons in staat frequent te monitoren of de risico's voldoende beheerst worden en passende maatregelen te treffen mocht dit nodig zijn.

GasTerra bepaalt van ieder risico de kans van optreden en de impact van een mogelijk optreden op GasTerra en concludeert op basis daarvan wat de belangrijkste risico's zijn. Hieronder een overzicht van de belangrijkste risico's in 2015 die deze doelstellingen kunnen belemmeren en de maatregelen die hiervoor zijn getroffen.

Impact

Omschrijving risico	Kans	Impact	Maatregelen	Status	Toelichting
1. Beperking productie Groningen	H	H	Diverse planningsmaatregelen zodat GasTerra altijd aan de vraag kan blijven voldoen.	Mitigeren	Zie Gas > Inkoop
2. Kredietwaardigheid	H	H	De ontwikkeling van de kredietwaardigheid van afnemers wordt permanent gemonitord.	Mitigeren	Zie Financiële instrumenten
3. Imago aardgas	M	H	Vergroten van kennis over en bewustzijn van het energievraagstuk en de essentiële rol van gas via PA- en PR-activiteiten en diverse projecten.	Mitigeren	Zie Gas
4. Marge	L	H	Intensief overleg met diverse interne actoren om te bepalen hoe we zoveel mogelijk waarde aan onze producten en diensten kunnen toevoegen.	Mitigeren	Zie Gas
5. Besluitvorming Groningen	L	H	Reageren op nadere informatie van de minister. Communicatiebeleid- en plan hierop afstemmen.	Mitigeren	Zie Gas
6. Financiële regulering	L	H	Overleg met interne en externe stakeholders zodat aan aangepaste wet- en regelgeving kan worden voldaan.	Mitigeren	Zie Gas

Financiële instrumenten

De onderneming maakt in de normale bedrijfsuitoefening gebruik van financiële instrumenten die de onderneming blootstellen aan marktrisico, waaronder valutarisico, renterisico, en aan kredietrisico en liquiditeitsrisico. Dit is beschreven in de paragraaf 'financiële instrumenten' van de [jaarrekening](#).

Compliance

GasTerra hecht er veel waarde aan dat de kwaliteit en integriteit van het handelen van de medewerkers is geborgd. Om die reden is onder meer een gedragscode met normen en waarden opgesteld. Nieuwe medewerkers van GasTerra ondertekenen de gedragscode aan het begin van hun dienstverband. Ook wordt de gedragscode regelmatig binnen de organisatie onder de aandacht gebracht, bijvoorbeeld via het intranet en het jaarlijkse compliance programma. Er is een Compliance Officer aangesteld die verantwoordelijk is voor de uitvoering van dit programma. Doel hiervan is het bewust maken van de medewerkers van de plicht tot naleving van wettelijke eisen en andere regulering die op GasTerra van toepassing zijn. Alle medewerkers zijn verplicht dit programma te volgen. In 2015 heeft 99 procent van de medewerkers het jaarlijkse compliance programma gevolgd.

Een interne auditor licht op gezette tijden de afdelingen door om na te gaan of ze zich aan alle procedures houden. De resultaten van de audits worden met de directie en de accountant doorgesproken, alsmede met de Audit Commissie. In 2015 zijn er geen meldingen geweest van medewerkers die zich niet aan de gedragscode en aanvullende procedures hebben gehouden. Tevens beoordelen we voortdurend of de gedragsregels en -procedures aangepast of aangevuld moeten worden. Er zijn in 2015 geen boetes aan de organisatie opgelegd.

Informatiebeveiliging is van het grootste belang voor het functioneren van een handelsonderneming zoals GasTerra. Om die reden besteedt GasTerra veel aandacht aan bewustwording op het gebied van informatiebeveiliging. In het najaar werd een onaangekondigde actie uitgevoerd waarbij medewerkers te maken kregen met telefonische verzoeken om bedrijfsinformatie, zogenaamde 'phishing mailtjes' en rondslingerende USB-sticks. Verder is gekeken hoe medewerkers omgaan met vertrouwelijke documenten en is geprobeerd het gebouw binnen te komen zonder autorisatie. Het resultaat was positief. Medewerkers zijn attent op vreemde verzoeken en gedragingen. De inval van actiegroep GroenFront! op 26 januari 2015 in het GasTerra gebouw heeft medewerkers alert gemaakt op de risico's. De actievoerders protesteerden tegen de gaswinning in Groningen. Naar aanleiding hiervan zijn aanvullende veiligheidsmaatregelen genomen.

Regulering

GasTerra wordt geconfronteerd met steeds meer regulering op nationaal en Europees niveau, met name op het gebied van energie en financiën. We merken dat de voor GasTerra relevante regelgeving steeds meer versnipperd is. Dit leidt tot inefficiënties in de bedrijfsvoering vanwege de verplichting om aan alle geldende regels, nationaal en Europees, te voldoen.

We beheersen het hierboven geschetste risico op twee manieren:

1. Het nauwkeurig volgen van de reguleringsontwikkelingen op Europees en op nationaal niveau. Waar mogelijk proberen we de ontwikkelingen te beïnvloeden. In het geval van nieuwe regulering zorgt de onderneming dat zij tijdig aan deze verplichtingen voldoet.
2. GasTerra legt in gesprekken met regeringsleiders en EU-leiders de nadruk op de noodzaak van een eenduidig Europees energiebeleid om de versnippering tussen EU-lidstaten terug te dringen.

Voor de energiesector heeft de Europese Commissie in 2011 *Regulation in Energy Markets Integrity and Transparency* (REMIT) ingevoerd. In deze sectorspecifieke verordening is een verbod op handel met voorkennis en marktmanipulatie opgenomen. Als GasTerra beschikt over informatie die mogelijk als voorkennis kan worden aangemerkt, worden veiligheidshalve alle handelsactiviteiten gestaakt. Pas als de informatie op de website openbaar is gemaakt, worden de handelsactiviteiten weer hervat. In 2015 heeft GasTerra 16 keer een dergelijke publicatie op zijn website geplaatst. In het kader van REMIT moeten marktpartijen sinds 2015 alle deals die gesloten zijn op zogenaamde 'organised marketplaces' zoals beurzen rapporteren. GasTerra heeft de nodige procedures geïmplementeerd om hieraan te voldoen. Momenteel bereiden we ons voor om aan de verplichtingen te voldoen om in 2016 de overige contracten – die buiten de organised marketplaces zijn gesloten – ook te rapporteren.

Eveneens relevante Europese regulering is de *Markets in Financial Instruments Directive* (MiFID). MiFID bestaat sinds 2004 (MiFID I) en is in 2014 herzien (MiFID II). De relevante secundaire regelgeving wordt momenteel ontwikkeld. Het nieuwe regime zou van toepassing worden per 3 januari 2017, maar deze datum wordt waarschijnlijk met een jaar uitgesteld. Onder MiFID I geldt een algehele vrijstelling voor energiebedrijven die niet bestaat onder MiFID II. Het gevolg hiervan is dat bepaalde verplichtingen van toepassing zullen zijn voor energiebedrijven die in financiële instrumenten handelen zoals bijvoorbeeld rapportage- en record keeping verplichtingen. Aanvullende verplichtingen, met name gedragsregels en kapitaalvereisten, worden van toepassing indien energiebedrijven onder MiFID II een vergunning moeten hebben. Een verplichte MiFID II-vergunning voor energiebedrijven kan als gevolg hebben dat de liquiditeit van gashandelsplaatsen negatief wordt beïnvloed – wat GasTerra's handelsmogelijkheden beperkt. GasTerra hoopt in dit verband gebruik te kunnen maken van de zogenaamde nevenactiviteitsvrijstelling. De Europese financiële toezichthouders en de Europese Commissie werken momenteel aan de definitie van "nevenactiviteit" onder MiFID II. Nadere besluitvorming wordt verwacht in 2016.

Transportregulering

Met ingang van 1 november 2015 is in Europa de netwerkcode Capacity Allocation Mechanisms (CAM) ingevoerd. In Nederland was deze code al grotendeels in 2014 van kracht geworden ingevolge een vervroegd implementatietraject. CAM houdt in dat op grenspunten zoveel mogelijk gebundelde capaciteit aangeboden wordt via het Prisma Platform. Slechts wanneer ongelijke capaciteit aan beide zijden van de grens wordt aangeboden, kunnen TSO's ongebundelde capaciteit aanbieden. Deze bundelingsverplichting maakt het moeilijker om ongebundelde capaciteit te verwerven, die nodig is om de eigen, in het verleden geboekte capaciteit te kunnen matchen. Die problemen ontstaan met name als TSO's aan beide kanten van een grenspunt met ongelijke technische omstandigheden werken. GasTerra heeft dit issue actief onder de aandacht gebracht van de betrokken autoriteiten. Een concrete oplossing is helaas nog niet gepresenteerd.

Een andere ontwikkeling die voortvloeit uit CAM, is dat sinds 1 november 2015 op grenspunten within-day-transportcapaciteit wordt geveild. Al langer werd op vaste momenten jaar-, maand- en dagcapaciteit op het Prisma-platform geveild, maar momenteel dus ook continu voor within-day-transportcapaciteit.

Op het gebied van regulering werkte Europa in 2015 verder aan de netwerkcode Tariffs (TAR NC). Het doel van deze code is om een geharmoniseerde tariefstructuur te creëren. GasTerra volgt deze ontwikkelingen nauwgezet en denkt mee over de inhoud en implementatie. Onze onderneming is van mening dat transporttarieven de kosten moeten reflecteren en transparant en voorspelbaar dienen te zijn. Wat betreft dat laatste, voorspelbaarheid, is GasTerra voorstander van de mogelijkheid om transporttarieven voor de duur van een transportboeking overeen te komen.

Samenvatting resultaten

	2015	2014
Inkomsten en kosten in miljoenen euro's		
Netto-omzet	14 740	19 501
Gasinkoop	14 119	18 820
Transportkosten	532	569
Resultaten in miljoenen euro's		
Resultaat voor belasting	48	48
Netto-winst	36	36
Dividend	36	36
Overige financiële gegevens		
Investerings (in miljoenen euro's)	3,2	6,3
Liquideitsratio	1,1	1,1
Balansgegevens ultimo jaar, in miljoenen euro's		
Balans totaal	2 353	3 747
Eigen vermogen	216	216
Kortlopende schulden	2 137	3 531
Verkochte volumes in miljarden m3		
Totale afzet	70,3	81,3
-Nederland	27,3	34,3
-Overig Europa	43,0	47,0
Personeel ultimo jaar, in fulltime-equivalenten		
Eigen medewerkers	169	179
Veiligheid & gezondheid		
Ziekteverzuim (in %)	2,1	2,1
Gemiddelde verzuimfrequentie	1,1	1,1

Interview met professor Catrinus Jepma, hoogleraar Energie en Duurzaamheid

Prof. dr. mr. Catrinus Jepma (1953) is sinds 1977 in diverse functies verbonden aan de Rijksuniversiteit Groningen (RUG), de Open Universiteit en de Universiteit van Amsterdam. Op deze universiteiten vervulde hij sinds 1988 diverse hoogleraarsposities. Sinds 2005 bekleedt hij de leerstoel Energie en Duurzaamheid aan de faculteit Economie en Bedrijfskunde van de RUG. Hij was ook wetenschappelijk directeur van het inmiddels afgeronde Nederlandse gas research programma EDGaR. Jepma, afgestudeerd econoom en jurist, is verder werkzaam als wetenschappelijk directeur van het Energy Delta Institute. In zijn onderzoek richt hij zich met name op het vraagstuk van de energietransitie. Hij heeft een groot aantal publicaties op zijn naam staan en begeleidde vele promovendi. Hij was lead author van het Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC).

”

Een tweede leven voor gas

De gassector staat onder druk. In Nederland heeft het imago van het product zwaar te lijden, vooral als gevolg van de problemen rond de gaswinning in Groningen. De Europese Unie stelt zich ambivalent op tegenover (aard)gas. Aan de ene kant is het beleid van de Europese Commissie gericht op uitbreiding en versterking van de infrastructuur om de voorzieningszekerheid op lange termijn veilig te stellen; aan de andere kant wordt aardgas behandeld als een energiebron waar we om geopolitieke, economische en ecologische redenen zo snel mogelijk vanaf moeten. Professor Catrinus Jepma, eminent wetenschapper op het gebied van energietransitie en de rol van gas in de energiemix, ziet het allemaal met lede ogen aan.

‘Het belang van gas voor de toekomstige energievoorziening van Europa wordt systematisch onderschat. Wat zijn de feiten? De twijfel over de toekomstige inzetbaarheid van kernenergie blijft. De positie van kolen is slechter dan ooit; de uitfasering van kolencentrales in Europa lijkt mij onvermijdelijk. Maar ook in andere werelddelen zoals Azië beseft men dat men om de luchtkwaliteit in de steden te verbeteren van de kolenstook af moet. Alleen gas kan het gat opvullen dat daardoor valt. Verder meen ik dat olie om dezelfde reden zijn beste tijd heeft gehad. Gas, inclusief waterstof, heeft in het transportsegment daarom een enorm potentieel. Ik zou de oliemaatschappijen van harte aanbevelen daar eens serieus werk van te maken. Kortom, er is een tweede leven voor gas.

‘Nee, dat kunnen ze niet. Duurzaam groeit, maar lang niet snel genoeg. Te duur. Dat los je niet op met subsidies. Operationele subsidies op hernieuwbare bronnen zijn niet te handhaven. Alleen het beleid om subsidie te verlenen op investeringen, research & development en innovatie kan het nog wel even uithouden. Duurzaam mag op dit moment maximaal de wind mee hebben, maar dat blijft niet zo. De kosten van verduurzaming zijn eenvoudigweg nog te hoog.’

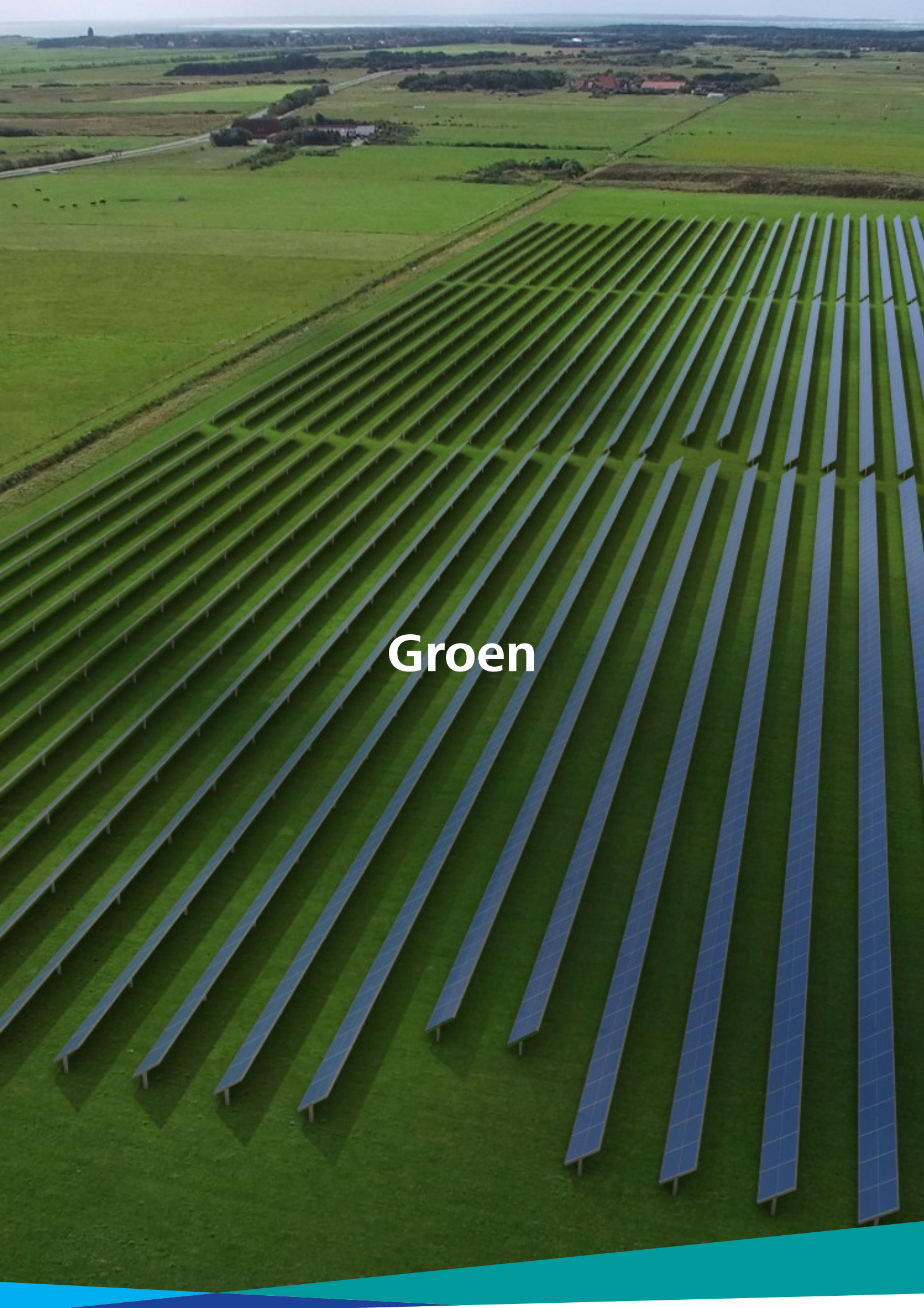
‘Het moet wel betaalbaar zijn. Duurzaam kan alleen maar blijven groeien als de energiebedrijven met hun conventionele centrales de onbetrouwbaarheid van hernieuwbare bronnen zoals zon en wind kunnen opvangen. Dat vereist een ander business model, dat de continuïteit van die bedrijven veiligstelt. Er zal betaald moeten worden voor het aanhouden van reservecapaciteit voor de momenten dat de wind niet waait en de zon niet schijnt. Gas, dat relatief schoon is, zal de ruggengraat van dit systeem moeten vormen en daarom naar mijn overtuiging nog zeker 30 jaar onmisbaar blijven.’

‘Uiteindelijk wel, maar we zijn nog lang niet zover. We hebben nu kosteneffectieve transport- en opslagsystemen nodig. Gas heeft op dit punt de beste papieren. Energie opslaan in de vorm van gas is kostentechnisch superieur, ondanks de hoge prijs van conversie naar waterstof, methaan en syngas. Ik denk trouwens dat die conversie fors goedkoper kan. Vergelijk het met zonnepanelen. Die kosten ook steeds minder.

‘De simplificatie van het energiedebat is zorgelijk, in het bijzonder in Nederland. Gas is aardbevingen; aardbevingen zijn slecht, dus gas is slecht. Duurzaam daarentegen is goed. En elektriciteit is schoon. Dat slechts een kwart van onze energiebehoefte uit elektriciteit bestaat en dat we om elektriciteit te maken voor het grootste deel afhankelijk zijn en voorlopig blijven van niet-duurzame bronnen wordt nauwelijks beseft. Ook door degenen die beter zouden moeten en kunnen weten. Een auto die op groen gas rijdt, is schoner dan een elektrische auto, maar de beeldvorming is anders.’

‘De gassector mag zich om te beginnen wel wat weerbaarder opstellen. De media gaan vrijwel volledig mee in het eenzijdige verhaal. We moeten bovendien af van het nationale capaciteitsdenken, het dwaze idee dat een land als Nederland zelf net voldoende capaciteit moet hebben om in zijn stroombehoefte te kunnen voorzien. In de discussie over het sluiten van moderne kolencentrales speelde dat ook weer mee. Nederland heeft overcapaciteit, dus kunnen die centrales wel dicht. Dat we deel uitmaken van een steeds verder integrerende Europese stroom- en gasmarkt en dat die nieuwe Nederlandse centrales vooral voor de Duitse markt zijn gebouwd, wordt genegeerd omdat het even niet uitkomt. Het integratieproces gaat door, met nieuwe interconnecties, meer liquiditeit op de markten.’

‘Dat weet ik maar doe het dan waar het kosteneffectief is. En begrijp dat het denken over autarkie in dit verband onzinnig is. Klimaatverandering is een mondiaal vraagstuk. Het maakt niet uit waar je de emissies reduceert. Je kunt dat het beste doen waar dit het goedkoopst is en het meeste oplevert; dit was een centraal onderdeel van het Kyoto Protocol. Het lijkt echter wel of we die notie zijn kwijtgeraakt. Waarom helpen we Afrika niet om zijn energiesysteem te moderniseren? Waarom zouden wij hier het goede voorbeeld moeten geven? Dat is niet rationeel.’

An aerial photograph of a large-scale solar farm. The solar panels are arranged in neat, parallel rows across a lush green field. The perspective is from a high angle, looking down at the panels, which create a strong sense of depth and repetition. In the background, beyond the solar farm, there are rolling green hills, some scattered trees, and a few small buildings, suggesting a rural or agricultural setting. The sky is not visible, focusing the viewer's attention on the landscape and the solar installation.

Groen

Visie

Dat de fossiele brandstof gas volgens GasTerra, andere partijen in de energiesector en vooraanstaande deskundigen althans op korte en middellange termijn onmisbaar is voor de terugdringing van het broeikasgas kooldioxide is op het eerste gezicht tegenstrijdig. Dit impliceert namelijk dat hoe meer aardgas wordt verbrand, hoe kleiner de CO₂-emissies zijn. De verklaring van deze schijnbare tegenstrijdigheid ligt in het eenvoudige gegeven dat bij verbruik van aardgas aanmerkelijk minder CO₂ vrijkomt dan bij verbranding van de twee andere belangrijke fossiele brandstoffen, kolen en olie. Dus door kolen en olie waar mogelijk en zinvol te vervangen door aardgas dalen de totale emissies als gevolg van energiegebruik.

Deze gasparadox staat aan de basis van GasTerra's energietransitie- en verduurzamingsbeleid. De onderneming stelt daarbij de zorgen die de samenleving op energiegebied heeft en de rol van gas bij de oplossing van het energievraagstuk centraal: veiligheid, voorzieningszekerheid en betaalbaarheid, terugdringen van broeikasgasemissies en verbeteren van luchtkwaliteit. Daarvoor bepleiten we de inzet van diverse middelen: bevordering van hernieuwbare energiebronnen, met name groen gas, technologische innovatie, maximale energiebesparing, bindende emissieplafonds en versterking van de concurrentiepositie van gas.

In dit kader leggen we de nadruk op veelbelovende toepassingen van gas: in de gebouwde omgeving en in de transportsector. Zo vormen de introductie van LNG voor de scheepvaart en het wegtransport, en CNG voor personenauto's significant schonere brandstoffen die sterk vervuilende emissies en CO₂ op grote schaal kunnen verminderen. Ook bepleiten we een effectieve hervorming van het Europese emissiehandelssysteem om de nu wankelende positie van gas in de centrale elektriciteitsproductie te verbeteren. Daarbij zoeken we zoveel mogelijk dialoog en samenwerking met andere betrokken partijen, zoals de overheid, de politiek, wetenschap en onderwijs, denktanks, NGO's en bedrijven, waarbij we benadrukken dat we het over de doelen eens zijn: een CO₂-neutrale, zekere en betaalbare energievoorziening. Uitgangspunt blijft onze overtuiging dat het efficiënte gebruik van aardgas substantieel bijdraagt aan de oplossing van het energie- en klimaatvraagstuk. Voorlopig kunnen we dus niet zonder gas.

Kennis delen

GasTerra vindt het belangrijk om bij stakeholders meer interesse te wekken voor het energievraagstuk. We staan immers voor grote uitdagingen om ook toekomstige generaties van voldoende, duurzaam opgewekte en betaalbare energie te voorzien. Om die reden is kennisdeling één van de materiële onderwerpen in dit jaarverslag. In 2015 gaven we net als in 2014 circa drie miljoen euro uit aan energietransitieprojecten.

We delen kennis via het onderwijs - van basisschool tot universiteit - en via het publieke debat. Voorbeelden hiervan zijn het [Energietransitiemodel.nl](#); een onafhankelijk op feiten gebaseerd energiemodel dat wordt gebruikt door overheden, bedrijven en NGO's, de [GasTerra Energizer Award](#) voor hogeschoolstudenten, de [Energy Academy Europe](#) (EAE) een topinstituut waar energieonderwijs, -onderzoek en -innovatie samenkomen en de [Jouw energie van Morgen](#) truck, waarbij middelbare scholieren in een rijdend leslokaal energieles krijgen. De verduurzaming van de energievoorziening, de energietransitie en de rol die aardgas daarin kan vervullen, staan daarbij centraal. Zo denken we samen na over de energievoorziening van morgen.

In de energieproeftuin van het Noorden, het Energie Transitie Centrum ([EnTranCe](#)), denken we mee over hoe aardgas de transitie naar een CO₂-neutrale energievoorziening mogelijk kan maken. Het bevindt zich op het Zernike Science Park in Groningen en is een zogeheten *living lab*, een praktische leeromgeving waar onderwijsinstellingen en het bedrijfsleven onderzoek doen naar de toekomstige energievoorziening. Een proeftuin voor energie waar creatieve ideeën en voorstellen op energiegebied worden uitgewerkt tot succesvolle producten of projecten. GasTerra is betrokken bij diverse onderzoeksprojecten van EnTranCe. Sinds de oprichting in 2012 werkt de onderneming er samen met partners zoals de EAE, BAM, Gasunie, RWE. De achterliggende gedachte is dat we met gedeelde innovatie meer kunnen bereiken.

Dit blijkt ook uit diverse projecten die in 2015 werden uitgevoerd. EnTranCe-studenten ontwikkelden een idee voor bewegende zonnepanelen op het water. Het voordeel van drijvende zonnepanelen is dat ze relatief eenvoudig kunnen meedraaien met de zon. Daarnaast zorgt de weerkaatsing van de zon op het water voor een hoger rendement. Inmiddels wordt dit idee uitgetest op het industrieterrein Westpoort, ten westen van Groningen. De eerste resultaten zijn positief. Al met al is dit een goed voorbeeld hoe het bedrijfsleven en het onderwijs samenwerken met EnTranCe als verbindende schakel.

De proef met de drijvende zonnepanelen laat goed zien dat naast het ontwikkelen van kennis het ook belangrijk is deze uit te testen. Hiervoor heeft EnTranCe een vaste partner gevonden in de Gemeente Ameland. Het eiland wil op korte termijn energieneutraal worden en zet zich hier volop voor in. In 2015 hebben we een rol gespeeld bij het implementeren van de op EnTranCe opgedane kennis in de vorm van concrete projecten op Ameland, waaronder de plaatsing van 45 brandstofcellen en 45 hybride warmtepompen in woningen en verwarming van het Natuurmuseum met gaswarmtepompen. Het meest recente project is de aanleg van Nederlands grootste zonneweide, een gebied van tien hectare met 24.000 zonnepanelen. We zien dus een sterke band tussen EnTranCe en het project Duurzaam Ameland. Samen met de overheid, bedrijven, onderwijsinstellingen en studenten werken we zo aan de energietransitie. Met elkaar zorgen deze partijen dat Ameland vooruit loopt op energietransitiegebied.

Gas advocacy

GasTerra meent dat gas een onmisbare brandstof is in de transitie naar een duurzame energievoorziening. Het imago van gas staat echter onder druk door de aardbevingen als gevolg van de gaswinning uit het Groningenveld, de Oekraïne-crisis en zorgen over moeilijk winbaar gas. Hierdoor kan op de lange termijn het aanbod van gas afnemen.

Via diverse activiteiten probeert GasTerra het imago van gas te verbeteren. Om de dialoog te bevorderen tussen partijen die een rol spelen in de energiewereld zoals wetenschap, brancheorganisaties, overheid en politiek, milieubeweging en ondernemers, organiseerde GasTerra in 2015 tien energiepodiumdiners door het hele land. Tijdens de diners discussiëren de aanwezigen over vooraf gekozen energithema's. Het doel hiervan is de kennis over energie te verdiepen en te verbreden en het begrip voor elkaars standpunten te vergroten. GasTerra startte in 2012 met dit initiatief, dat sindsdien belangrijke input levert voor onze stakeholderdialoog. De diners komen voort uit een eerder initiatief van GasTerra: de onafhankelijke debatsite www.energiepodium.nl. Deze website brengt op journalistieke wijze nieuws, opinie en achtergrondinformatie over de energiewereld. Er zijn vaste columnisten die het vrij staat binnen hun aandachtsgebied onderwerpen te kiezen en standpunten te bepalen.

In Nederland ondersteunt de onderneming de gassectororganisatie [KVGn](#). Deze vereniging dient de belangen van gas in de Nederlandse energievoorziening. Ook via andere kanalen probeert GasTerra de rol van gas in de energietransitie te promoten. GasTerra nam in 2015 deel aan de CE Delft Denktank en aan Gas In een Langetermijn Duurzame Energiehuishouding (GILDE), waarin ook Shell, NOGEPA, EBN en Gasunie participeren. Het doel hiervan is het ontwikkelen van een gezamenlijke visie en boodschap op de rol van gas in de energietransitie. GILDE heeft in 2015 een visie ontwikkeld en draagt deze nu actief uit aan alle partijen die het Energieakkoord hebben onderschreven, maar daarnaast ook in het publieke domein.

In Europa agendeert GasTerra gas advocacy via [Eurogas](#), onder andere door middel van de campagne GasNaturally, waarin alle Europese gasassociaties zijn vertegenwoordigd. Mondiaal neemt de [International Gas Union](#) (IGU) het voortouw in het promoten van gas. GasTerra coördineerde de Nederlandse bijdrage aan IGU's World Gas Conference in 2015.

Footprint GasTerra

Eén van de doelstellingen van GasTerra is het bevorderen van een duurzame bedrijfsvoering. GasTerra helpt zijn klanten hierbij, maar vergeet ook zijn eigen bedrijfsvoering niet. Bij alle producten en diensten die we inkopen, kijken we naar prijs, kwaliteit en inspanningen van de leveranciers op het gebied van duurzaam ondernemen. Op basis van deze drie criteria wordt een keuze uit het aanbod gemaakt. Dit doen we omdat we het belangrijk vinden dat duurzaamheid zich wortelt binnen én buiten onze organisatie. We zijn ons bewust van de impact van onze activiteiten op mens en milieu en laten op deze manier zowel intern als extern zien dat we maatschappelijk verantwoord ondernemen serieus nemen. We doen bijvoorbeeld zaken met Atos dat een A-certificering met betrekking tot GRI-richtlijnen heeft en gebruik maakt van zogenaamde green data centers.

Daarnaast wordt bij de keuze van een leverancier de voorkeur gegeven aan lokale partners om de Groningse economie te stimuleren. Zo werd in 2015 11.215.177 euro aan niet-gasgerelateerde goederen en diensten besteed, waaronder automatisering, tijdelijk personeel, catering en schoonmaak. Hiervan werd 38 procent geleverd door leveranciers uit de regio.

Reizen

GasTerra stimuleert zijn medewerkers om voor zakelijke reizen gebruik te maken van het openbaar vervoer en heeft hiervoor ov-kaarten aangeschaft. Behalve voor trein, bus, tram en metro kan de medewerker met deze kaart ook gebruik maken van een ov-taxi, ov-fiets en P&R parkeerplaatsen. Daarnaast kunnen medewerkers thuis werken of gebruikmaken van een videoconferentiesysteem om het zakelijk reizen te verminderen.

Energiegebruik

Sinds de verhuizing naar onze nieuwe locatie in 2013, stelde de onderneming zich ten doel om het gasverbruik terug te dringen naar 35.000 kubieke meter gas per jaar. GasTerra haalde deze doelstelling in 2015. Het gasverbruik bedroeg 38.264 kubieke meter in 2013, 16.820 kubieke meter in 2014 en 19.274 kubieke meter in 2015. De stijging in 2015 ten opzichte van 2014 was te wijten aan een verkeerde instelling van de gaswarmtepompen, waardoor meer gas is verbruikt. Inmiddels is dit hersteld en verwachten wij in 2016 weer een daling te zien van het verbruik. Het kantoor wordt verwarmd door twee gaswarmtepompen die gebruik maken van bodemenergie (Warmte Koude Opslag). Wanneer het kouder is en de warmtepompen niet genoeg capaciteit hebben, staan twee HR107 ketels klaar als buffer om de capaciteit te vergroten. Verder werd onder meer de verlichting beter geregeld, zodat lampen niet meer op ongewenste tijdstippen branden en worden in bepaalde periodes (zomer en kerst) verdiepingen afgesloten zodat we minder energie gebruiken. We verwachten de komende jaren het energiegebruik verder terug te kunnen dringen door intern inzichtelijk te maken wat het energiegebruik is.

	2015	2014
Gasverbruik	19.274 m ³	16.820 m ³
Elektriciteit	338.504 kWh	346.237 kWh
WATERverbruik	1.324 m ³	1.393 m ³
Papierverbruik	438.505 vellen	400.000 vellen*

*Dit is de bestelde hoeveelheid papier in 2014.

GasTerra heeft de CO₂-uitstoot voor vliegreizen en de leaseauto's ook in 2015 gecompenseerd. Sinds 2015 compenseren we ook de CO₂-uitstoot van ons kantoor. Dit doen we door zogenaamde 'carbon credits' van de Climate Neutral Group te kopen. Hierdoor kan de Climate Neutral Group investeren in klimaatprojecten in landen waar de investering in deze projecten een spin-off effect heeft op het gebied van lokale economie, werkgelegenheid, inkomen, milieu en het klimaat. De Climate Neutral Group voldoet aan strenge kwaliteitscriteria en wordt gecontroleerd door onafhankelijke instanties.

Het product dat we verhandelen, kent een eigen footprint. Het overgrote deel van het gas komt uit Nederlandse bronnen zoals het Groningenveld en kleine velden. Een klein deel van dit volume komt uit het buitenland, in het bijzonder Noorwegen en Rusland. Als gashandelonderneming is onze eigen footprint beperkt. Toch denken we mee met onze stakeholders hoe zij hun footprint kunnen verkleinen. Zo adviseren we onze klanten met het Milieu Plan Industrie om minder energie te verbruiken en zetten we ons actief in voor gasproductie uit duurzame bronnen zoals waterstofgas. Als gevolg van opkomst van de TTF komen we minder gemakkelijk in gesprek met onze klanten. Door de anonieme handel hebben wij geen tot weinig zicht wat er eigenlijk met het gas gebeurt na verkoop. Om die reden proberen we tijdens de inkoop te bevorderen dat de footprint van aardgaswinning verkleint. Zo is GasTerra één van de partijen in de publiek-private samenwerking 'Project Delta Group' waarbij we meedenken over het verlagen van de footprint van de gaswinning in Rusland. De PDG doet dit onder meer door 'best practices' te delen op het gebied van aardgaswinning en het verkleinen van de fysieke footprint van winningslocaties.

In de praktijk

GasTerra draagt ook bij aan het efficiënt toepassen van gas en aan research en development op het vlak van groen gas en de systeemfunctie van gas in een energievoorziening die steeds duurzamer wordt. De efficiënte inzet van gas is waardevol voor GasTerra's klanten. Daarom stimuleert GasTerra industriële klanten aardgas doelmatig te gebruiken. Hiertoe heeft GasTerra het Milieu Plan Industrie (MPI) opgezet. In 2015 voerde GasTerra vier MPI-projecten uit. Technische consultants brachten samen met deze klanten de mogelijkheden in kaart om de energie-efficiency in hun bedrijfsprocessen te verbeteren, emissies te reduceren en processen te verduurzamen. Daarnaast is bij zes industrieën onderzocht of de WKK-installatie bij deze partijen meer flexibel kan worden ingezet, om zo meer economisch te kunnen draaien.

GasTerra deed in 2015 mee aan demonstratieprojecten, die de waarde van gas als transitiebrandstof beklemtonen. Ook droeg de onderneming in 2015 bij aan projecten, die de systeemfunctie van gas benadrukken. Voor deze activiteiten is gekozen voor een middellange tijdshorizon (tot 2018). Zo kan intern en voor stakeholders voor de MVO-aspecten inzichtelijk worden gemaakt wat GasTerra niet alleen nu, maar ook over enkele jaren wil bereiken.

Ook geeft GasTerra met diverse contracten invulling aan de 'Green Gas Green Deal', een overeenkomst met de overheid en andere marktpartijen, waar de onderneming in 2011 haar handtekening onder heeft gezet. Hiermee hebben we toegezegd ons in te zetten het volledige volume groen geproduceerd gas te verhandelen dat in Nederland kan worden ingevoerd op het netwerk van GTS. Met de inkoop van dit gas draagt GasTerra daarnaast bij aan de vervulling van zijn eigen doelstelling: verantwoorde verduurzaming van onze energievoorziening.

De afgelopen jaren merkten we dat het lastiger is om nieuwe groengasprojecten van de grond te krijgen. Dit heeft diverse oorzaken, waaronder de hoge investeringskosten. Mede daardoor zijn verschillende marktpartijen zoals GasTerra bezig met de voorbereiding van een nieuwe 'Green Gas Green Deal' om een extra stimulans te creëren voor groen gasproductie. Een voorbeeld hiervan is het verlagen van de initiële investeringskosten voor vergisting door standaardisering van technieken.

GasTerra continueert de actieve benadering van producenten van groen gas. Zo was het streven in 2015 vijf nieuwe inkoopcontracten te realiseren. In 2015 zijn uiteindelijk twee nieuwe contracten gesloten voor de inkoop van duurzaam geproduceerd gas en zijn vier contracten met één of meerdere jaren verlengd. De twee nieuwe contracten zijn overeengekomen met Omrin en Attero. Beide bedrijven houden zich bezig met de inzameling en verwerking van afval. Omrin verwacht in het tweede kwartaal van 2016 te kunnen starten met de productie van groen gas. Attero produceert al langere tijd groen gas.

Voor een overzicht van alle projecten, verwijzen we u graag naar de sectie [GasTerra Doet](#) op onze website.

Interview met Jan Jaap Aué, Wim van Gemert en Jeroen van den Berg (EnTranCe)

Het is één van de grootste uitdagingen voor de nabije toekomst: de overgang naar een duurzame samenleving die is gebaseerd op het gebruik van schone energiebronnen.

Bij EnTranCe – het Centre of Expertise Energie van de Hanzehogeschool Groningen en Energy Academy Europe – bouwen studenten, onderzoekers, ondernemers, bedrijfsleven en publiek gezamenlijk aan de duurzame samenleving van morgen. Onderwijs, onderzoek en innovatie komen hier samen.

”

Noodzaak is de moeder van innovatie, crisis de vader van implementatie

Energietransitie is een lastig vraagstuk. Ondanks alle publiciteit over duurzame projecten, investeringen in windmolenparken, zonnecentrales, biogasinstallaties en wat al niet meer, schiet het nog niet echt op. Het wachten is op echte doorbraken. Een van de instellingen die op dit gebied onderzoek doet, is het Energy Transition Centre, oftewel EnTranCe. Dit onderdeel van de Energy Academy Europe en de

Hanzehogeschool in Groningen is een laboratorium voor toegepast onderzoek, een proeftuin voor energie. We spraken met Jan Jaap Aué, Wim van Gemert en Jeroen van den Berg, die in diverse rollen leiding geven aan EnTranCe.

Wim van Gemert: 'Je wilt niet stilstaan tot de crisis uitbreekt. Noodzaak is de moeder van innovatie, crisis de vader van implementatie. Jeroen van den Berg: 'We hebben een energierevolutie nodig en wij leiden hier de generatie studenten op die deze revolutie moeten waarmaken.'

Jeroen van den Berg: 'Allebei. Het is een serieuze speeltuin. Innovatie vereist creativiteit. Creativiteit kan niet zonder speelsheid. Het is onze taak jonge mensen te stimuleren om originele oplossingen te verzinnen. Dat is geen vrijblijvende opdracht, maar we moeten ook niet verwachten dat alles in één keer lukt. Voor een belangrijk deel gaat het om . Resultaat is belangrijk, maar de weg daar naartoe bevat ook hobbels.'

Jeroen van den Berg: 'Dat we dit niet vanuit een ivoren toren doen, maar we doen dit samen met andere geïnteresseerde partijen. Onderwijs, wetenschap en bedrijfsleven, waaronder GasTerra, komen hier bij elkaar en werken nauw samen om innovaties op het gebied van energieproductie, -distributie en -toepassing verder op weg te helpen.

Wim van Gemert: 'Voor de studenten is wat zij hier doen, onderdeel van hun studie, maar studeren is niet het enige oogmerk. We proberen hier ook echte business te creëren, want daarvan hangt het succes van de energietransitie uiteindelijk af. Als we niets naar de markt brengen of er niet aan bijdragen dat dit gebeurt, zijn we niet geslaagd.'

Jan Jaap Aué: 'We hebben meegewerkt aan de ontwikkeling van een kleine biovergister voor de horeca-keten Van Der Valk. Daarmee maken ze energie uit afval. Sommige andere oplossingen blinken uit door eenvoud en gemakkelijke toepasbaarheid. Voorbeeld: drijvende zonnepanelen die een hoger rendement halen, doordat ze indirect en direct meer zonlicht vangen en gemakkelijk gekoeld kunnen worden. Iemand van buiten EnTranCe heeft het concept bedacht; onze studenten hebben onderzocht hoe hoog de rendementswinst is en zo geholpen om dit product op de markt te brengen.'

Wim van Gemert: 'Zeker. Het staat voor mij vast dat het energiesysteem van de onmiddellijke toekomst hybride is. Je moet fossiel voorlopig slim blijven inzetten. Uiteindelijk zal er geen ruimte meer zijn voor fossiele brandstoffen, maar in de overgang zijn ze onmisbaar. Wat wij hier doen is starten met stoppen. Dat heeft tijd nodig.'

Jeroen van den Berg: 'Toch focussen we niet op verbetering van de huidige technologie; we gaan hier niet de volgende gascentrale of -ketel ontwikkelen. Het gaat ons meer om het inpassen van innovatie in bestaande systemen. Ik vind trouwens dat we van dat wij-zij-denken af moeten. Het is niet óf-óf maar én-én. Fossiel is de basis, maar waar je het intelligent kunt vervangen, moet je dat vooral niet laten.'

Wim van Gemert: 'Projecten als Duurzaam Ameland zijn goud waard. Daar kunnen we ideeën in de praktijk brengen, de echte praktijk, ook al is het op relatief kleine schaal. Het mooie van dit initiatief is ook dat het laat zien dat een succesvolle energietransitie alleen mogelijk is met uiteenlopende energiedragers en - bronnen, duurzaam en

conventioneel. Op Ameland experimenteren we met hybride warmtepompen, elektrisch vervoer en CO₂-neutraal bouwen en doen we onderzoek naar gedrag.'

Jeroen van den Berg: 'Veranderingen moeten niet te snel gaan. Geen grote sprongen. Dat schrikt mensen af.'

Jan Jaap Aué: 'Absoluut. Mensen moeten de juiste keuzes maken. Vernieuwing moet voor de gebruikers acceptabel zijn. Ze zijn primair op zoek naar comfort en lage kosten. Daar kun je al veel vooruitgang boeken. De meerprijs van een energieneutrale woning is niet zo hoog. Ik ben juist daarom niet pessimistisch. Een steeds grotere groep is bereid mee te werken aan verduurzaming. Niet eens uit idealisme, maar gewoon omdat het kostenefficiënt is. We moeten daarom meer aanbod creëren van intelligente energiesystemen. Ik zie het als kerntaak van EnTranCe: helpen bij het vinden van oplossingen die niet alleen de energietransitie vooruit helpen, maar ook aantrekkelijk zijn voor de gebruikers.'

Groningen

Visie

GasTerra heeft de drie bekende pijlers van maatschappelijk ondernemen *People, Planet, Profit* vertaald in Gas, Groen en Groningen. De keuze voor Groningen ligt voor de hand. We vinden het heel belangrijk om een betekenisvolle bijdrage te leveren aan de lokale samenleving waarvan we deel uitmaken. Dit doen we door te participeren in verschillende projecten en initiatieven, waarbij vergroening van onze samenleving centraal staat, zoals [Duurzaam Ameland](#) en [EnTranCe](#). Daarnaast sponsort GasTerra verschillende activiteiten op sportief, cultureel, educatief en maatschappelijk gebied.

Na de oprichting van GasTerra als zelfstandig bedrijf in 2005 lag de nadruk in het sponsoringbeleid op activiteiten en projecten die de naamsbekendheid van de nieuwe onderneming in de regio konden verhogen. Belangrijkste voorbeeld hiervan is de financiële steun aan de Groningse professionele basketbalclub Donar. Door de naam van ons bedrijf aan het team te verbinden (GasTerra Flames), genereerden we in die tijd maximale publiciteit. Uit extern onderzoek is gebleken dat deze aanpak succesvol is geweest. GasTerra is inmiddels een vaste en bekende waarde in de Groningse gemeenschap.

Nu de naamsbekendheid op een voldoende hoog niveau is beland, verleggen we onze aandacht naar het benadrukken van onze economische betekenis en het uitdragen van onze visie op het energie- en klimaatvraagstuk. Dit brengen we onder meer in de praktijk met de campagne 'GasTerra Doet'. Binnen dit thema zijn vijf subthema's benoemd: GasTerra inspireert, GasTerra verduurzaamt, GasTerra onderzoekt, GasTerra handelt en GasTerra verbindt. Afhankelijk van een activiteit gaat GasTerra onder andere op de [website](#) dieper in op een subthema om zijn rol in de samenleving onder de aandacht te brengen.

Daarnaast verleggen we onze aandacht naar maatschappelijke sponsoring. Deze koerswijziging houdt verband met veranderingen in de samenleving en met de eisen die wij stellen aan onze maatschappelijke rol. Van de gemeenschap wordt meer en meer gevraagd dat zij zelf verantwoordelijkheid neemt voor de kwaliteit en leefbaarheid van haar leefomgeving. De verzorgingsstaat krijgt daardoor een ander, soberder karakter. Ondernemingen kunnen en moeten de leemte die daardoor ontstaat, niet opvullen, maar kunnen wel helpen om de overgang naar wat inmiddels bekend staat als de participatiesamenleving te vergemakkelijken.

Bovendien is GasTerra in 2015 gestart met het project 'GasTerra voor Groningen' waarbij we onderzoeken hoe we – naast sponsoring en donaties – een bijdrage kunnen leveren aan een structurele versterking van de Groningse economie. Daarbij hebben we ook oog voor het verbeteren van ons imago, het imago van gas en de kennis over de rol van GasTerra in de provincie Groningen.

Sponsoring

Als Gronings bedrijf richten we ons primair op de stad en regio. We **sponsoren** verschillende activiteiten op het gebied van sport, cultuur, educatie en maatschappij. Dit dient ook een bedrijfseigen doel. We willen hiermee de naam van de onderneming en de rol die wij lokaal en internationaal spelen, onder de aandacht te brengen.

GasTerra moet de komende jaren reorganiseren om – bij veranderende markomstandigheden - ook in de toekomst de waarde van het Nederlandse aardgas te blijven maximaliseren. Dit betekent dat het sponsor- en donatiebudget de komende jaren zal verminderen. Niettemin zien we steeds meer sponsoraanvragen op ons afkomen. Dit zorgt ervoor dat we keuzes moeten maken om meerdere partijen (financieel) te kunnen ondersteunen. Ook vinden we het belangrijk om een initiatief op weg te helpen, waarna het zelfstandig of met andere partners verder kan gaan. Om die reden namen we in 2015 afscheid van enkele partners en startten we de samenwerking met anderen.

In 2015 gaven we 700.000 euro uit aan sponsoring en donaties (in 2014: 900.000 euro). Samen met Gasunie is GasTerra via de Stichting Fondsbeheer Culturele Relatie Evenementen vaste sponsor van het Groninger Museum. Daarnaast onderhouden we sinds 2010 een partnerschap met het Prins Claus Conservatorium. Initiatieven die in 2015 weer konden rekenen op financiële steun van GasTerra, waren onder andere de Walk for Life (kankerbestrijding), GasTerra Ladies Run (Pink Ribbon), diverse liefdadigheidsinstellingen waaronder Voedselbank en Humanitas voor de armoedebestrijding in Groningen en het Tschumipaviljoen, een openbare ruimte waar projecten op het gebied van kunst, beeldcultuur, video en architectuur worden getoond.

Voor het laatst sponsorden we Streetball Groningen en het popevenement Eurosonic Noorderslag. GasTerra ondersteunde het gratis toegankelijke openluchtfestival Eurosonic Air op de Grote Markt in Groningen en een wedstrijd van lokale, Groningse bands (Grunnsonic). Ook namen we na vijf edities afscheid van het Peter de Grote Festival, een cultureel evenement waarbij jonge getalenteerde musici meer dan vijftig kamermuziekconcerten op diverse karakteristieke locaties in de drie noordelijke provincies geven.

Vorig jaar zijn we een samenwerking aangegaan met het Huis voor de Sport, dat bewegingsonderwijs voor het basisonderwijs in de provincie Groningen mogelijk maakt. Daarnaast is GasTerra partner geworden van Stichting De Brug, die sportieve activiteiten organiseert voor mensen met een verstandelijke beperking, waaronder de Special Olympics in Groningen. Hierbij bieden GasTerra-medewerkers de helpende hand door als vrijwilliger mee te werken.

Interview met Andreas Blühm, directeur Groninger museum

Andreas Blühm is geboren op 18 februari 1959 in Berlijn en groeide op in Bremen. Hij studeerde kunstgeschiedenis aan de Eberhard-Karls-Universiteit in Tübingen en de Vrije Universiteit Berlijn. Sinds 2012 is hij directeur van het Groninger Museum. Daarvóór had hij al een lange loopbaan in de museumwereld achter de rug. Blühm werkte van 1993-2005 in het Van Gogh Museum in Amsterdam, waar hij Hoofd Presentatie was en verantwoordelijk voor het tentoonstellingsbeleid. Vanaf 2005 was hij directeur van het Wallraf-Richartz-Museum & Fondation Corboud in Keulen.

”

Wij willen verwonderen en uitnodigen tot meningsvorming

De stad Groningen beschikt over een museum met internationale allure: het Groninger Museum. Van heinde en verre trekt het bezoekers, die niet alleen voor de collecties en exposities komen, maar ook om zich te vergapen aan de uitzonderlijke architectuur van de gebouwen die het museum zijn kleurrijke en moderne uiterlijk verlenen en Groningen zijn .

GasTerra is met Gasunie al sinds de stichting als hoofdsponsor met het Groninger Museum verbonden. We interviewden de directeur, .

Op het moment dat deze tekst wordt geschreven, loopt de expositie in het Groninger Museum. Deze tentoonstelling deed eerder steden als Londen, Parijs, Berlijn en Melbourne aan. Wie meent dat Groningen in dat rijtje enigszins misstaat, is duidelijk een buitenstaander. Het museum hoefde er geen speciale moeite voor te doen om de Bowie-expositie binnen te halen. Zij werd door de samenstellers van het Victoria and Albert Museum in Londen aan Andreas Blühm aangeboden.

... is een van de spraakmakende evenementen die het Groninger Museum in de loop der jaren heeft georganiseerd, maar klappers zoals deze zijn zeldzaam. Er wordt een publiek mee bereikt dat normaal gesproken de weg naar een museum maar moeilijk weet te vinden. En dat is nu juist bij uitstek de ambitie van de kunsthistoricus Blühm, die hier sinds 2012 de scepter zwaait: nieuw publiek interesseren. Hij hoefde dus niet lang na te denken, toen het aanbod hem bereikte.

‘Ik ken Groningen goed. Omdat ik in Bremen ben opgegroeid, kwam ik er al vroeg. Mijn beste vriend is hier blijven hangen na zijn studie; mijn vrouw komt uit Groningen. Ik was in 1994 bij de opening van het museum, als gast. Ik was toen al vol enthousiasme en verbijstering: hoe is het mogelijk dat ze hier zo’n museum kunnen bouwen.’

Voor wie het niet kent: het museum is op zichzelf al een spraakmakend kunstobject, een opvallende mengeling van verschillende stijlen, waarmee het in feite symbool staat voor alles wat binnen te bewonderen is. Variatie kenmerken collectie en tentoonstellingen: van archeologie en oude meesters tot porselein en moderne abstracte kunst, van mode tot meer traditionele vormen van beeldende kunst, van de grafische experimenten van Werkman tot de kameleon Bowie. Mede daarom past dit museum zo goed bij de directeur. Hij vindt, naar eigen zeggen, alles op kunstgebied interessant.

‘De gelegenheid natuurlijk. Mijn vrouw en ik wilden wel terug naar Nederland en er was hier een vacature. Het museum maakte op dat moment een financiële crisis door. Niet fijn voor het museum maar wel voor een nieuwe directeur, want (lacht) het kan alleen maar beter. Een voetbaltrainer moet nooit een kampioen overnemen, maar altijd een degradatiekandidaat.’

‘Valt wel mee. Eigenlijk hoefde er niet zoveel te veranderen. Het museum was goed, het creatieve beleid was in orde, het programma was boeiend en divers. Dat heb ik zo goed mogelijk proberen voort te zetten. Ik heb mij vooral beziggehouden met relatief kleine dingen zoals de bewegwijzering binnen het museum, de uitleg en het taalgebruik en educatie natuurlijk. Ik ben er ten diepste van overtuigd dat musea een educatieve functie hebben. Waar ik verder heel goed op let, is de balans. In het verleden heeft de nadruk misschien wat teveel op moderniteit en design gelegen. Ik vond het bijvoorbeeld ook nodig om iets meer aandacht aan de regio te geven.’

‘Het is wel moeilijker geworden om onderscheidende tentoonstellingen binnen te halen van werk dat niet tot de eigen collectie behoort, zoals destijds de Russische sprookjes en Waterhouse. Er zijn veel meer instellingen die dit doen. Tien, twintig jaar geleden was Groningen uniek op dat vlak. Dat is voorbij.’

‘Ja en het is mooi dat dit nog steeds lukt. We proberen daarbij wel steeds andere presentatievormen te vinden, zodat het geen standaardverhaal wordt.’

‘Precies. Ik denk dat alle strijd wat dit betreft is gestreden. Maar er mag wel degelijk wrijving zijn. Deze zomer komen we met een expositie die dit fraai illustreert: De Nieuwe Wilden. Het gaat hier om een groep kunstenaars die zich al in de jaren tachtig niets meer wilden aantrekken van de avant-garde. Ze gingen weer figuratief schilderen, maar wel bewust “lelijk”, tegendraads, provocerend. Dat is alweer 30 jaar geleden. En typerend voor het Groninger Museum en de toenmalige directeur Frans Haks is dat het een van de eerste was die dit werk aankocht. Een tentoonstelling van juist deze groep past goed bij de missie van het museum: wij willen verwonderen en uitnodigen tot meningsvorming. Daar hoort reuring bij.’

‘Klopt. Nederlanders vinden Duitsland een groot land, terwijl het maar half zo groot is als Texas. Maar goed, ook in onze eigen regio is nog veel te winnen. Groningers beseffen dat dit museum niet onbelangrijk is voor de stad. Bestuur, politiek en bedrijfsleven zijn ervan doordrongen dat het een belangrijke trekpleister is. Dat is belangrijk. Het Groninger Museum had ooit de reputatie een beetje met de rug naar de stad te staan, maar dat is gelukkig niet meer het geval. We zijn gewoon hét museum van de stad en de provincie Groningen. Toch blijft het lastig om alle Groningers naar binnen te krijgen. Er fietsen hier dagelijks ik weet niet hoeveel mensen over de brug langs de ingang en daarvan is maar een klein deel in het museum geweest. Kennelijk is er nog steeds een drempel.’

‘Helaas wel. Het omgekeerde is overigens ook waar. Er zijn Groningers die nog nooit in de Euroborg zijn geweest. Onbegrijpelijk, vind ik dat. Je moet alles een keer hebben geprobeerd. Daarna mag je concluderen: niets voor mij, maar niet eerder. We blijven het in ieder geval proberen. Zoals met

Jaarrekening 2015

De samenstelling van de jaarrekening 2015 is als volgt:

- Balans per 31 december (vóór resultaatbestemming)	2
- Winst- en verliesrekening	3
- Kasstroomoverzicht	4
- Toelichting behorende tot de jaarrekening	5

Overige gegevens	18
-------------------------	----

Balans per 31 december (vóór resultaatbestemming)

in miljoenen euro's

Activa	noot	2015	2014
Vaste activa			
- immateriële vaste activa	(1)	21,0	29,7
- materiële vaste activa	(2)	5,8	5,0
 Vlottende activa			
- vorderingen	(3)	1.995,6	3.046,3
- liquide middelen	(4)	330,4	666,0
 Totaal		2.352,8	3.747,0
 Passiva			
Eigen vermogen			
- gestort en opgevraagd kapitaal	(5)	180,0	180,0
- onverdeelde winst	(5)	36,0	36,0
 Kortlopende schulden	(6)	2.136,8	3.531,0
 Totaal		2.352,8	3.747,0

Winst- en verliesrekening

in miljoenen euro's

	noot	2015	2014
Netto-omzet	(7)	14.739,8	19.500,8
Kostprijs van de omzet	(8)	-/-14.650,8	-/-19.388,4
Bruto-omzetresultaat		89,0	112,4
Algemene beheerskosten	(9)	-/-64,1	-/-65,4
Netto-omzetresultaat		24,9	47,0
Financiële baten	(10)	23,1	1,3
Financiële lasten	(10)	0,0	-/-0,3
Uitkomst van de financiële baten en lasten		23,1	1,0
Resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening voor belastingen		48,0	48,0
Belasting resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening	(11)	-/-12,0	-/-12,0
Resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening na belastingen		36,0	36,0

Kasstroomoverzicht

in miljoenen euro's

	2015	2014
<i>Kasstroom uit operationele activiteiten</i>		
Netto-omzetresultaat	24,9	47,0
Aanpassingen voor:		
- afschrijvingen en waardeverminderingen	11,1	10,5
- mutatie vorderingen	1.050,7	155,5
- mutatie kortlopende schulden (m.u.v. kortlopende financiering)	-/-1.394,2	-/- 196,3
Kasstroom uit bedrijfsoperaties	-/-307,5	16,7
Financiële baten	23,1	1,3
Financiële lasten	0,0	-/-0,3
Belasting resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening	-/-12,0	-/-12,0
	11,1	-/-11,0
<i>Kasstroom uit operationele activiteiten</i>	-/-296,4	5,7
<i>Kasstroom uit investeringsactiviteiten</i>		
Investerings in vaste activa	-/-3,2	-/-6,3
<i>Kasstroom uit investeringsactiviteiten</i>	-/-3,2	-/-6,3
<i>Kasstroom uit financieringsactiviteiten</i>		
Betaald dividend	-/-36,0	-/-36,0
<i>Kasstroom uit financieringsactiviteiten</i>	-/-36,0	-/-36,0
<i>Mutatie liquide middelen</i>	-/-335,6 =====	-/-36,6 =====
Liquide middelen ultimo jaar	330,4	666,0
Liquide middelen ultimo vorig jaar	666,0	702,6
<i>Mutatie liquide middelen</i>	-/-335,6 =====	-/-36,6 =====

Toelichting behorende tot de jaarrekening

1 Grondslagen van waardering en resultaatbepaling

Algemeen

De jaarrekening is opgesteld volgens de wettelijke bepalingen van Titel 9 Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek. Activa en passiva zijn, voorzover niet anders vermeld, opgenomen tegen nominale waarde. De algemene grondslag voor de waardering en de resultaatbepaling wordt gevormd door de historische kosten.

De vergelijkende cijfers zijn indien nodig aangepast ter verbetering van de vergelijkbaarheid.

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar de onderneming zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen die economische voordelen in zich bergen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Baten worden in de winst- en verliesrekening opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en/of betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde.

De opbrengsten en kosten worden toegerekend aan de periode waarop zij betrekking hebben. Opbrengsten worden verantwoord indien alle belangrijke risico's met betrekking tot de levering zijn overgedragen aan de tegenpartij.

Continuïteit

Deze jaarrekening is opgesteld uitgaande van de continuïteitsveronderstelling.

Schattingen en onzekerheden

Voor het opmaken van deze jaarrekening zijn beoordelingen, schattingen en aannames gemaakt die de verantwoorde bedragen beïnvloeden. Dit betreft in het bijzonder de netto-omzet en de kostprijs van de omzet (waaronder transportkosten). De beoordelingen, schattingen en aannames die zijn gemaakt, zijn gebaseerd op marktgegevens, kennis en ervaring en andere factoren die onder de gegeven omstandigheden als redelijk worden beschouwd. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen. De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft. Eventuele bijzonderheden ten aanzien van schattingen en beoordelingen worden indien van belang hierna opgenomen bij de toelichtingen op de balans en de winst- en verliesrekening. Als gevolg van de overeenkomst tussen de aandeelhouders van GasTerra, zoals toegelicht onder de niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen, hebben de afwijkingen van deze schattingen geen effect op het resultaat.

Transacties in vreemde valuta

Transacties luidend in vreemde valuta worden omgerekend tegen de geldende wisselkoers op de transactiedatum.

Liquide middelen, vorderingen op handelsdebiteuren en kortlopende schulden in vreemde valuta worden per balansdatum omgerekend tegen de op die datum geldende wisselkoers.

De door omrekening optredende valutakoersverschillen op gasexport en gasimport worden toegerekend aan gasinkopen. De overige valutakoersverschillen worden verantwoord onder de financiële baten en lasten.

Vaste activa

Immateriële vaste activa

Immateriële vaste activa worden gewaardeerd tegen de historische aanschaffingsprijs of vervaardigingsprijs verminderd met lineaire afschrijvingen gedurende de economische levensduur van de activa.

Immateriële vaste activa die op balansdatum nog niet zijn opgeleverd worden verantwoord onder de categorie immateriële vaste activa in uitvoering. Na de ingebruikname worden de betreffende activa gerubriceerd onder de categorie immateriële vaste activa.

De gehanteerde afschrijvingstermijn van de immateriële vaste activa is 5 jaar. Over de immateriële vaste activa in uitvoering wordt niet afgeschreven.

Materiële vaste activa

Materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen de historische aanschaffingsprijs of vervaardigingsprijs verminderd met lineaire afschrijvingen gedurende de economische levensduur van de activa.

Materiële vaste activa die op balansdatum nog niet zijn opgeleverd worden verantwoord onder de categorie materiële vaste activa in uitvoering. Na de ingebruikname worden de betreffende activa gerubriceerd onder de categorie materiële vaste activa.

De gehanteerde afschrijvingstermijnen van de materiële vaste activa liggen tussen de 5 en 10 jaar. Over de materiële vaste activa in uitvoering wordt niet afgeschreven.

Bijzondere waardeverminderingen

Voor immateriële en materiële vaste activa wordt op iedere balansdatum beoordeeld of er aanwijzingen zijn dat deze activa onderhevig zijn aan bijzondere waardeverminderingen. Als dergelijke indicaties aanwezig zijn, wordt de realiseerbare waarde van het actief geschat. De realiseerbare waarde is de hoogste van de bedrijfswaarde en de opbrengstwaarde. Als het niet mogelijk is de realiseerbare waarde te schatten voor een individueel actief, wordt de realiseerbare waarde bepaald van de kasstroomgenererende eenheid waartoe het actief behoort.

Wanneer de boekwaarde van een actief of een kasstroomgenererende eenheid hoger is dan de realiseerbare waarde, wordt een bijzonder waardeverminderingverlies verantwoord voor het verschil tussen de boekwaarde en de realiseerbare waarde. Indien sprake is van een bijzonder waardeverminderingverlies van een kasstroomgenererende eenheid, wordt het verlies allereerst toegerekend aan goodwill die is toegerekend aan de kasstroomgenererende eenheid. Een eventueel restant verlies wordt toegerekend aan de andere activa van de eenheid naar rato van hun boekwaarden.

Verder wordt op iedere balansdatum beoordeeld of er enige indicatie is dat een in eerdere jaren verantwoord bijzonder waardeverminderingverlies is verminderd. Als een dergelijke indicatie aanwezig is, wordt de realiseerbare waarde van het betreffende actief of kasstroomgenererende eenheid geschat.

Terugneming van een eerder verantwoord bijzonder waardeverminderingverlies vindt alleen plaats als sprake is van een wijziging van de gehanteerde schattingen bij het bepalen van de realiseerbare waarde sinds de verantwoording van het laatste bijzonder waardeverminderingverlies. In dat geval wordt de boekwaarde van het actief (of kasstroomgenererende eenheid) opgehoogd tot de geschatte realiseerbare waarde, maar niet hoger dan de boekwaarde die bepaald zou zijn (na afschrijvingen) als in voorgaande jaren geen bijzonder waardeverminderingverlies voor het actief (of kasstroomgenererende eenheid) zou zijn verantwoord.

Vlottende activa

Vorderingen

De vorderingen worden bij eerste verwerking opgenomen tegen de reële waarde en vervolgens gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs rekening houdend met oninbaarheid. Onder de debiteuren zijn tevens de nog niet gefactureerde verkopen opgenomen.

Pensioenen

GasTerra is samen met N.V. Nederlandse Gasunie aangesloten bij de Stichting Pensioenfonds Gasunie. De medewerkers van GasTerra hebben een pensioenregeling die hier is ondergebracht.

Per 1 januari 2014 is de pensioenovereenkomst van de medewerkers van GasTerra B.V. gewijzigd. De nieuwe pensioenovereenkomst houdt in dat de vennootschap zich verplicht heeft tot het betalen van een vaste, vooraf vastgestelde premie. Deze premie was gebaseerd op een voorwaardelijk middelloonsysteem, met als ambitie een opbouw van 2% per jaar van de pensioengrondslag. Ook het Pensioenspaarreglement met de bestuurder van de vennootschap (gebaseerd op een voorwaardelijk middelloonsysteem) is vervangen door de nieuwe pensioenovereenkomst.

Per 1 januari 2015 is nieuwe wetgeving van kracht geworden betreffende de fiscaal toegestane pensioenopbouw. De pensioenopbouw in een voorwaardelijk middelloonsysteem is gemaximeerd op 1,875% per jaar over de gemiddelde pensioengrondslag en het maximaal pensioengevend salaris is € 100.000. Per 1 januari 2015 is de pensioenregeling in lijn met deze wetgeving gewijzigd. De pensioentoezegging, het betalen van de vooraf vastgestelde premie, is niet gewijzigd.

Uitgangspunt is dat de in de verslagperiode te verwerken pensioenlast gelijk is aan de over die periode aan het pensioenfonds verschuldigde pensioenpremies. Voor zover de verschuldigde premies op balansdatum nog niet zijn voldaan, wordt hiervoor een verplichting opgenomen. Als de op balansdatum reeds betaalde premies de verschuldigde premies overtreffen, wordt een overlopende actiefpost opgenomen voor zover sprake zal zijn van terugbetaling door het fonds of van verrekening met in de toekomst verschuldigde premies.

Kortlopende schulden

De kortlopende schulden worden gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs, waarbij de baten en lasten uit hoofde van amortisatie volgens de effectieve-rentemethode worden verantwoord in de winst- en verliesrekening. De eerste waardering vindt plaats tegen reële waarde waarbij de transactiekosten die direct toerekenbaar zijn aan de verwerving in de waardering worden opgenomen. Dit betreft schulden met een looptijd van maximaal een jaar.

Onder de crediteuren zijn tevens de nog niet gefactureerde inkopen opgenomen. Van klanten ontvangen bedragen wegens minderafname van gas onder 'take-or-pay' overeenkomsten worden als leveringsverplichting opgenomen onder de kortlopende schulden. Ook door klanten betaalde voorschotfacturen zijn onderdeel van de kortlopende schulden. De leveringsverplichting uit hoofde van het ontvangen gas in de storage service is eveneens opgenomen onder de kortlopende schulden.

Financiële instrumenten

Financiële instrumenten omvatten vorderingen, liquide middelen en kortlopende schulden.

De onderneming maakt gebruik van afgeleide financiële instrumenten. Het betreft valutatermijncontracten en gasprijsswaps om het prijsrisico van bepaalde gascontracten af te dekken.

Financiële instrumenten omvatten tevens in contracten besloten afgeleide financiële instrumenten (derivaten). Deze worden door de onderneming gescheiden van het basiscontract en apart verantwoord indien:

- de economische kenmerken en risico's van het basiscontract en het daarin besloten derivaat niet nauw verwant zijn; en
- een apart instrument met dezelfde voorwaarden als het in het contract besloten derivaat aan de definitie van een derivaat zou voldoen; en
- het gecombineerde instrument niet wordt gewaardeerd tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst-en-verliesrekening.

In contracten besloten (afgeleide) financiële instrumenten die niet worden gescheiden van het basiscontract, omdat niet aan de hiervoor genoemde voorwaarden is voldaan, worden verwerkt in overeenstemming met het basiscontract.

De onderneming past kostprijs hedge accounting toe teneinde de resultaten uit hedge-instrumenten, waaronder valutatermijncontracten en gasprijsswaps, en waardeveranderingen van de afgedekte posities gelijktijdig in de winst- en verliesrekening te verwerken.

De eerste waardering van valutatermijncontracten en gasprijsswaps vindt plaats tegen reële waarde en vervolgens tegen kostprijs of lagere marktwaarde. De mate van effectiviteit van de hedgerelatie wordt vastgesteld door het vergelijken van de kritische kenmerken van het afdekkingsinstrument en de afgedekte positie in de hedgerelatie. Indien de kritische kenmerken van het valutatermijncontract of de gasprijsswap overeenkomen met de verwachte toekomstige transactie wordt het valutatermijncontract of de gasprijswap

niet geherwaardeerd. Indien de kritische kenmerken, beoordeeld in de context van de hedgerelatie, aan elkaar gelijk zijn, is geen sprake van ineffectiviteit. Zodra de afgedekte positie van de verwachte toekomstige transactie tot de verwerking van een financieel actief of een financiële verplichting leidt, worden de met het valutatermijncontract of de gasprijsswap verbonden verliezen in dezelfde periode in de winst- en verliesrekening verwerkt als waarin het verkregen actief of de aangegane verplichting van invloed is op het resultaat.

De onderneming documenteert de hedgerelaties en toetst periodiek of er geen sprake is van ineffectiviteit. Een verlies als gevolg van een ineffectiviteit wordt op basis van kostprijs of lagere marktwaarde direct in de winst- en verliesrekening verwerkt. Er zijn geen significante kasstroomrisico's verbonden aan de hedgerelaties. Over 2015 zijn geen valutatermijncontracten en gasprijsswaps afgesloten.

GasTerra sluit in het kader van zijn bedrijfsuitvoering gasinkoopcontracten en gasverkoopcontracten af. Deze contracten worden afgesloten voor daadwerkelijke fysieke levering en ontvangst van gas in overeenstemming met de verwachte in- of verkopen of gebruiksbehoeften van de onderneming en vallen daarom buiten de reikwijdte van RJ 290.

Gasverkoop en gasinkoop

De prijsstelling van aardgas aan zowel verkoop- als inkoopzijde wordt in belangrijke mate beïnvloed door de ontwikkelingen van de gasmarktprijzen van aardgas alsmede door de prijzen van andere energiedragers.

De aandeelhouders van GasTerra hebben een overeenkomst gesloten betrekking hebbende op de door GasTerra te behalen winst na belasting. Op grond daarvan wordt de prijs van het gedurende het jaar door de Nederlandse Aardolie Maatschappij B.V. (NAM) aan GasTerra verkochte Gronings aardgas zodanig vastgesteld, dat voor GasTerra de door aandeelhouders voor dat jaar vastgestelde winst na belasting overblijft.

Netto-omzet

Netto-omzet wordt opgesplitst in gasverkoop en overige netto-omzet.

Onder gasverkoop worden verantwoord de opbrengsten uit de levering van gas en de opbrengsten uit de daarbij geleverde diensten, na aftrek van over de omzet geheven belastingen. Diensten, die betrekking hebben op het beschikbaar stellen van transportcapaciteit en flexibiliteit, staan los van het daadwerkelijk gebruik. Zij worden geacht te zijn geleverd, indien de dienst ter beschikking heeft gestaan aan de klant gedurende het overeengekomen tijdsvak.

Onder overige netto-omzet worden hoofdzakelijk verantwoord de opbrengsten uit levering van diensten aan derden. Deze opbrengsten betreffen met name flexibiliteitsdiensten.

De opbrengsten worden verantwoord in de verslagperiode waarin de levering van het gas en de diensten hebben plaatsgevonden.

Kostprijs van de omzet

Onder kostprijs van de omzet worden hoofdzakelijk verantwoord de kosten van inkoop van gas en de daarbij geleverde diensten, de transportkosten en de kosten die verband houden met de ondergrondse gasopslag.

Bedrijfslasten

De kosten worden bepaald op historische basis, met inachtneming van de hiervoor reeds vermelde grondslagen voor de waardering en worden toegerekend aan de verslagperiode waarop ze betrekking hebben. Verliezen worden in aanmerking genomen in de verslagperiode waarin zij voorzienbaar zijn.

Uitkomst der financiële baten en lasten

Hieronder worden baten en lasten verband houdende met de financiering verantwoord.

Vennootschapsbelasting

Het in de winst- en verliesrekening op te nemen bedrag aan vennootschapsbelasting wordt berekend uitgaande van het volgens deze rekening bepaalde resultaat, met inachtneming van de geldende fiscale bepalingen en tarieven.

Kasstroomoverzicht

In dit overzicht komen de gegenereerde kasstromen tot uitdrukking. Het kasstroomoverzicht is opgesteld op basis van de indirecte methode uitgaande van het bedrijfsresultaat in de winst- en verliesrekening.

2 Nadere toelichting op de balans

Immateriële vaste activa (1)

in miljoenen euro's

	Immateriële vaste activa	Immateriële vaste activa in uitvoering	Totaal
Stand per 1 januari 2015:			
Aanschafwaarde	55,6	3,4	59,0
Cumulatieve afschrijvingen en waardeverminderingen	-/-29,3	-	-/-29,3
Boekwaarde	26,3	3,4	29,7
 Mutaties in de boekwaarde:			
Investerings	1,3	0,5	1,8
In gebruikname	3,4	-/-3,4	-
Afschrijvingen	-/-9,4	-	-/-9,4
Desinvestering	-/-1,1	-	-/-1,1
Boekwaarde 31 december 2015	20,5	0,5	21,0
	===	===	===
 Stand per 31 december 2015:			
Aanschafwaarde	56,3	0,5	56,8
Cumulatieve afschrijvingen en waardeverminderingen	-/-35,8	-	-/-35,8
Boekwaarde	20,5	0,5	21,0
	===	===	===

De immateriële vaste activa bestaan hoofdzakelijk uit geactiveerde kosten van zelf ontwikkelde software ter ondersteuning van bedrijfsprocessen.

Materiële vaste activa (2)

in miljoenen euro's

	Materiele vaste activa	Materiële vaste activa in uitvoering	Totaal
Stand per 1 januari 2015:			
Aanschafwaarde	12,7	0,3	13,0
Cumulatieve afschrijvingen en waardeverminderingen	-/-8,0	-	-/-8,0
Boekwaarde	4,7	0,3	5,0
 Mutaties in de boekwaarde:			
Investeringsen	1,0	0,4	1,4
Afschrijvingen	-/-0,6	-	-/-0,6
Boekwaarde 31 december 2015	5,1 ===	0,7 ===	5,8 ===
 Stand per 31 december 2015:			
Aanschafwaarde	10,9	0,7	11,6
Cumulatieve afschrijvingen en waardeverminderingen	-/-5,8	-	-/-5,8
Boekwaarde	5,1 ===	0,7 ===	5,8 ===

De materiële vaste activa bestaan hoofdzakelijk uit bedrijfsinventaris en computerbenodigdheden. De materiële vaste activa wordt geclassificeerd als andere vaste bedrijfsmiddelen.

Vorderingen (3)

in miljoenen euro's

	31 dec. 2015	31 dec. 2014
Debiteuren	863,7	2.312,5
Belastingen	10,9	9,4
Vorderingen op aandeelhouder *)	446,0	286,0
Overige vorderingen *)	675,0	438,4
Totaal	1.995,6	3.046,3

*) Dit betreffen voornamelijk uitgezette deposito's in het kader van een in 2014 afgesloten Deposit & Loan Agreement met NAM B.V. en met EBN B.V. Deze deposito's hebben een looptijd van maximaal drie maanden.

Geen van de vorderingen heeft een looptijd langer dan een jaar.

Per balansdatum wordt een voorziening voor oninbaarheid ad € 1,1 miljoen (2014: € 1,1 miljoen) aangehouden.

Liquide middelen (4)

in miljoenen euro's

	31 dec. 2015	31 dec. 2014
Deposito's	328,6	555,0
Overige liquide middelen	1,8	111,0
Totaal	330,4	666,0

Eigen vermogen (5)

Geplaatst kapitaal

Het maatschappelijk en geplaatste kapitaal bedraagt in 2014 en in 2015 € 180 miljoen en is verdeeld in 40.000 aandelen van elk € 4.500 nominaal. Het geplaatste kapitaal, dat volledig is volgestort, is als volgt verdeeld:

EBN B.V.	40%
Esso Nederland B.V.	25%
Shell Nederland B.V.	25%
Staat der Nederlanden	10%

Onverdeeld resultaat

in miljoenen euro's

Saldo per 1 januari 2015	36,0
Bestemming van het resultaat van het boekjaar 2014 overeenkomstig het besluit van de Algemene Vergadering van Aandeelhouders	-/-36,0
Onverdeeld resultaat van het boekjaar 2015	36,0
Saldo per 31 december 2015	36,0

Kortlopende schulden (6)

in miljoenen euro's

	31 dec. 2015	31 dec. 2014
Crediteuren gasinkoop	1.481,6	3.244,2
Schulden aan aandeelhouders	124,4	175,3
Overige handelscrediteuren	6,6	7,3
Belastingen en premies sociale verzekeringen	2,1	2,3
Vooruitontvangen bedragen	518,9	97,7
Overlopende passiva	3,2	4,2
Totaal	2.136,8	3.531,0

Financiële instrumenten

Algemeen

De onderneming maakt in de normale bedrijfsuitoefening gebruik van financiële instrumenten die de onderneming blootstelt aan marktrisico, waaronder valutarisico en renterisico en aan kredietrisico en liquiditeitsrisico. De onderneming zet afgeleide financiële instrumenten in om risico's te beheersen. De onderneming handelt niet in afgeleide financiële instrumenten. In 2015 (en 2014) zijn geen losse derivaten afgesloten.

Kredietrisico

Het kredietrisico beperkt zich tot de vorderingen en liquide middelen en bestaat uit het verlies dat zou ontstaan indien klanten of tegenpartijen in gebreke zouden blijven en hun contractuele verplichtingen niet zouden nakomen. De onderneming heeft richtlijnen opgesteld waaraan klanten of tegenpartijen moeten voldoen. Deze richtlijnen beperken het risico verbonden aan mogelijke kredietconcentraties en marktrisico's. Ultimo 2015 is geen sprake van een bijzonder kredietrisico als gevolg van kredietconcentraties. Indien klanten of tegenpartijen niet aan deze richtlijnen voldoen worden nadere zekerheden gevraagd zoals bankgaranties. De onderneming loopt hierdoor geen belangrijk kredietrisico ten aanzien van een enkele individuele klant of tegenpartij. Met de meeste klanten en tegenpartijen zijn langdurige relaties opgebouwd. Zij hebben in 2015 aan hun betalingsverplichtingen voldaan.

Renterisico

Het renterisico is beperkt tot eventuele veranderingen in de marktwaarde van opgenomen en uitgegeven gelden. De onderneming heeft als beleid om geen afgeleide financiële instrumenten te gebruiken om

(tussentijdse) rentefluctuaties te beheersen. Gelet op de korte looptijd van deposito's is het renterisico gedurende 2015 niet meer dan € 100.000 geweest.

Liquiditeitsrisico

De onderneming bewaakt de liquiditeitspositie door middel van liquiditeitsprognoses. Het management ziet erop toe dat voor de onderneming steeds voldoende liquiditeiten beschikbaar zijn om aan de verplichtingen te kunnen voldoen.

Valutarisico

Met ingang van 2013 hanteert GasTerra een beleid om de valutarisico's van in de balans opgenomen vorderingen en schulden in vreemde valuta te beheersen met behulp van een bandbreedte. De valutarisico's worden pas – en dan volledig – afgedekt door middel van kortlopende valutacontracten, indien de verwachte ongerealiseerde resultaten van die risico's buiten een door de onderneming vastgestelde bandbreedte van € 50 miljoen komen. Over 2015 (en 2014) zijn er geen valutacontracten afgesloten.

Marktwaaarde

De marktwaaarde van de meeste in de balans verantwoorde financiële instrumenten, waaronder vorderingen, liquide middelen en kortlopende schulden, benadert de boekwaarde ervan als gevolg van de korte looptijden.

Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen

Inkoop-, levering- en transportverplichtingen

GasTerra heeft meerjarige inkoop-, levering- en transportverplichtingen uit hoofde van gasinkoop-, gasverkoop- en transportovereenkomsten. De gasinkoop- en gasverkooprijzen zijn in belangrijke mate afhankelijk van toekomstige gasmarktprijzen van aardgas, alsmede van de toekomstige marktprijzen van andere energiedragers. Daarnaast is GasTerra langlopende verplichtingen aangegaan voor met name kantoorhuur en ICT-dienstverlening. De financiële gevolgen daarvan zijn van beperkte betekenis voor de beoordeling van de financiële positie ultimo boekjaar.

Ten behoeve van GasTerra zijn door derden voor € 34,7 miljoen bankgaranties (2014: € 28,2 miljoen) afgegeven. Door GasTerra zijn aan derden voor € 37,6 miljoen bankgaranties afgegeven (2014: € 28,4 miljoen).

De leveringsverplichtingen worden afgedekt door meerjarige inkoopovereenkomsten,, waaronder de overeenkomst voor het laagcalorische Groningengas. Het tijdelijke verschil tussen leveringsverplichtingen en de import- en nationale inkoopverplichtingen wordt door GasTerra met name kortlopend ingekocht of verkocht op liquide handelsplaatsen.

De aandeelhouders van GasTerra hebben een overeenkomst gesloten betrekking hebbende op de door GasTerra te behalen winst na belasting. Op grond daarvan wordt de prijs van het gedurende het jaar door de Nederlandse Aardolie Maatschappij B.V. (NAM) aan GasTerra verkochte Gronings aardgas zodanig vastgesteld, dat voor GasTerra de door aandeelhouders voor dat jaar vastgestelde winst van € 36 miljoen na belasting overblijft. Als gevolg van de toepassing van de bovenstaande overeenkomst wordt geen toelichting van de waardering van de individuele gasinkoop- en verkoopcontracten opgenomen.

De verplichtingen en rechten van meerjarige gasinkoop-, gasverkoop- en transportovereenkomsten zijn niet gepassiveerd en geactiveerd.

Meerjarige gasinkoop- en gasverkoopovereenkomsten bevatten veelal heronderhandelingsclausules om gedurende de looptijd van de overeenkomst onder bepaalde voorwaarden de contractcondities te herzien. GasTerra is ten aanzien van meerdere meerjarige gasinkoop- en gasverkoopovereenkomsten in reguliere heronderhandeling met de desbetreffende tegenpartijen. Het is niet mogelijk om een betrouwbare schatting van de uitkomsten van deze heronderhandelingen te maken.

Ondergrondse gasopslag

GasTerra heeft ter zake van ondergrondse gasopslagcapaciteit meerjarige financiële verplichtingen die niet in de balans zijn opgenomen met een jaarlijks gemiddeld te betalen bedrag van € 0,5 miljard (2014: € 0,5

miljard). De kosten verband houdende met de ondergrondse gasopslag worden verantwoord onder de gasinkoopkosten.

3 Nadere toelichting op de winst- en verliesrekening

Netto-omzet (7)

in miljoenen euro's

	2015	2014
Gasverkoop	14.654,1	19.450,4
Overige netto-omzet	85,7	50,4
Totaal	14.739,8	19.500,8

In onderstaand overzicht is per regio de gasverkoop weergegeven.

	2015	2014
Nederland	5.680,3	8.043,5
Overig Europa	8.973,8	11.406,9
Totaal	14.654,1	19.450,4

De volumes zijn ten opzichte van 2014 met 13,4 procent gedaald tot 70,3 miljard m³. De gemiddelde opbrengstprijs bedraagt 20,8 cent/m³ (23,9 cent/m³ in 2014) ¹.

Kostprijs van de omzet (8)

in miljoenen euro's

	2015	2014
Gasinkoop	14.118,6	18.819,8
Transportkosten	532,2	568,6
Totaal	14.650,8	19.388,4

De gemiddelde inkoopprijs bedraagt 19,4 cent/m³ (22,6 cent/m³ in 2014). Onder de gasinkoopkosten zijn mede inbegrepen de kosten verband houdende met de ondergrondse gasopslag ¹.

De valutakoersverschillen die in de winst-en-verliesrekening onder de kostprijs omzet zijn verwerkt, bedragen € 8,5 miljoen koerswinst (2014: € 1,4 miljoen koersverlies).

Algemene beheerskosten (9)

in miljoenen euro's

	2015	2014
Salarissen	18,7	17,3
Sociale lasten	1,5	1,8
Pensioenlasten	3,0	4,7
Kosten uitbesteed werk en andere externe kosten	19,2	21,5
Afschrijvingskosten	11,1	10,5
Overige	10,6	9,6
Totaal	64,1	65,4

De pensioenregeling wordt volgens de Pensioenwet gekarakteriseerd als een uitkeringsovereenkomst. De belangrijkste afspraken die zijn opgenomen in deze uitvoeringsovereenkomst zijn de volgende:

- De premie bedraagt 22,6 % over de pensioengrondslag. GasTerra kan niet verplicht worden tot betaling van een hogere bijdrage en evenmin de bijdrage op een lager niveau vaststellen.

¹ met m³ wordt bedoeld gas met calorische waarde van 35,16912 MJ/m³

- Indien in enig jaar de premie ontoereikend is om de pensioenopbouw in dat jaar te financieren vindt een aanvullende financiering plaats vanuit het opbouwdepot door de Stichting Pensioenfonds Gasunie. Indien het opbouwdepot niet voldoende is voor de aanvullende financiering van de pensioenopbouw, wordt de pensioenopbouw van deelnemers vastgesteld op een verminderd bedrag.

Uitkomst der financiële baten en lasten (10)

in miljoenen euro's

	2015	2014
Ontvangen interest	23,1	1,3
Financiële baten	23,1	1,3
Interestlasten	0,0	-/-0,3
Financieringskosten	-	-
Financiële lasten	0,0	-/-0,3
Saldo	23,1	1,0

Belasting over het resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening (11)

De effectieve belastingdruk bedraagt voor 2015 25,0 procent (2014: 25,0 procent).

Transacties met verbonden partijen

Van transacties met verbonden partijen is sprake wanneer GasTerra transacties verricht met zijn bestuurders, zijn leidinggevende functionarissen, zijn directe aandeelhouders of met directe aandeelhouders verbonden partijen

Transacties tussen GasTerra en de verbonden partijen worden op basis van marktconforme voorwaarden afgehandeld. Voor het gedurende het jaar door GasTerra ingekochte Gronings aardgas geldt de prijsvaststelling resulterend in de door aandeelhouders vastgestelde winst.

Aantal werknemers

Het aantal werknemers in fulltime-equivalenten ultimo 2015 bedraagt 169 (2014: 179). Het gemiddeld aantal werknemers in fulltime-equivalenten gedurende het boekjaar bedraagt 173 (2014: 183).

Honoraria van de accountant

In het boekjaar zijn de volgende honoraria van EY ten laste gebracht van de vennootschap, een en ander zoals bedoeld in artikel 2:382a Burgerlijk Wetboek:

	2015 Ernst & Young Accountants LLP	2014 KPMG Accountants N.V.
<i>Bedragen in euro's</i>		
Controle van de jaarrekening	190.000	205.000
Andere controle-opdrachten	40.000	24.500
Andere niet-controlediensten	12.200	68.000
Adviesdiensten op fiscaal terrein	-	-
	242.200	297.500

Bezoldiging van de bestuurder en (gewezen) commissarissen

Het beloningsbeleid van GasTerra voor bestuurders van de vennootschap is erop gericht om managers die leiding geven aan een grote onderneming te motiveren en te behouden en hen te belonen op basis van hun prestatie. Voor de commissarissen van de vennootschap geldt een terughoudend bezoldigingsbeleid.

Bestuurders van de vennootschap

De bezoldiging van de bestuurder van de vennootschap, drs. G.J. Lankhorst, luidt als volgt:

	2015	2014
Periodieke beloningen (exclusief werkgeversdeel sociale lasten)	€ 374.515	€ 369.916
Werkgeversdeel sociale lasten	€ 8.857	€ 9.342
Periodieke beloningen (inclusief werkgeversdeel sociale lasten)	€ 383.372	€ 379.258
Variabele beloning*	€ 66.872	€ 84.002
Werkgeversdeel pensioenpremie	€ 70.352	€ 74.449
Bezoldiging over 2015	€ 520.596	€ 537.709
Afkoop hypotheekregeling (deze regeling is per 1-1-2015 voor alle medewerkers GasTerra beëindigd)	€ 56.677	€ 0
	€ 577.273	€ 537.709

*Bovengenoemde variabele beloning is gebaseerd op het bereiken van de afgesproken doelstellingen gedurende het verslagjaar.

GasTerra heeft een verzekering die bestuurders en commissarissen dekking biedt bij aansprakelijkheid.

Commissarissen van de vennootschap

De bezoldiging van de (gewezen) leden van de Raad van Commissarissen over het boekjaar 2015 bedraagt in totaal € 53.546 (2014: € 53.546).

Bestuurder

drs. G.J. Lankhorst, Chief Executive Officer

Raad van Commissarissen

mr. drs. C.W.M. Dessens, Voorzitter

ir. P. Dekker

drs. M.E.P. Dierikx

mr. drs. T.W. Langejan

ir. J.M.W.E. van Loon

ir. F.A.E. Schittecatte

ir. T.W. Starink

ir. J.M. Van Roost

Groningen, 18 februari 2016

Overige gegevens

Statutaire bepaling inzake resultaatbestemming

Ingevolge artikel 24 van de statuten van GasTerra staat de winst ter beschikking van de Algemene Vergadering van Aandeelhouders, met inachtneming van de bepaling dat van de voor uitkering beschikbare winst zodanige bedragen worden gereserveerd als de Raad van Commissarissen bepaalt.

Voorstel winstbestemming

De Bestuurder stelt voor om de netto winst over 2015 ad € 36,0 miljoen geheel aan de aandeelhouders uit te keren.

Gebeurtenissen na balansdatum

Er zijn geen gebeurtenissen na de balansdatum met belangrijke financiële gevolgen voor GasTerra.

Gecombineerde controleverklaring en assurance-rapport van de onafhankelijke accountant

Aan: De Algemene Vergadering van Aandeelhouders en de Raad van Commissarissen van GasTerra B.V.

Verklaring betreffende de jaarrekening en assurance-rapport betreffende het Verslag

Opdracht

Wij hebben de in dit rapport opgenomen jaarrekening 2015 van GasTerra B.V. (hierna: GasTerra) te Groningen gecontroleerd. Deze jaarrekening bestaat uit de balans per 31 december 2015 en de winst-en-verliesrekening over 2015 met de toelichting, waarin zijn opgenomen een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

Tevens hebben we het jaarverslag 2015 van GasTerra, met uitzondering van de hoofdstukken "Bericht van de Raad van Commissarissen" en "Governance", (hierna: het Verslag) beoordeeld. Het Verslag omvat een weergave van het beleid van GasTerra ten aanzien van maatschappelijk verantwoord ondernemen en de bedrijfsvoering, de gebeurtenissen en de prestaties op dat gebied gedurende 2015.

Beperkingen bij het onderzoek

In het Verslag is toekomstgerichte informatie opgenomen in de vorm van ambities, strategie, plannen, verwachtingen en ramingen. Inherent aan deze informatie is dat de werkelijke uitkomsten in de toekomst kunnen afwijken en daarom onzeker zijn. Wij geven geen zekerheid bij de veronderstellingen en de haalbaarheid van toekomstgerichte informatie in het Verslag. De verwijzingen in het Verslag (naar www.gasterra.nl, externe websites en overige documenten) maken geen deel uit van onze assurance-opdracht.

Verantwoordelijkheden van het bestuur

Het bestuur van GasTerra is verantwoordelijk voor het opmaken van de jaarrekening die het vermogen en het resultaat getrouw dient weer te geven, alsmede voor het opstellen van het bestuursverslag, beide in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW).

Het bestuursverslag, als gedefinieerd in Titel 9 Boek 2 BW, omvat het Verslag met uitzondering van het bericht van de Raad van Commissarissen, de in dit verslag opgenomen interviews, de jaarrekening 2015 inclusief de overige gegevens alsmede de toelichtingen met betrekking tot de stakeholderdialoog en -tabel (hierna: Bestuursverslag).

Het bestuur is tevens verantwoordelijk voor het opstellen van het Verslag in overeenstemming met de Sustainability Reporting Guidelines G4 (optie Core) van Global Reporting Initiative (GRI) en het intern gehanteerde verslaggevingsbeleid, inclusief het identificeren van stakeholders en het bepalen van materiële onderwerpen. De door het bestuur gemaakte keuzes ten aanzien van de reikwijdte van het Verslag en het verslaggevingsbeleid zijn uiteengezet in het hoofdstuk "Leeswijzer" en "Overige".

Het bestuur is tenslotte verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing als het noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en het Verslag mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten.

Verantwoordelijkheid van de accountant

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de jaarrekening op basis van onze controle en het geven een conclusie over het Verslag op basis van de door ons verrichte beoordeling. Wij hebben onze controle met betrekking tot de jaarrekening alsmede onze beoordeling met betrekking tot het Verslag verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder de Nederlandse controlestandaarden, inclusief Standaard 3810N "Assurance-opdrachten inzake maatschappelijke verslagen". Dit vereist dat wij voldoen aan de voor ons geldende ethische voorschriften en onze controle en beoordeling zodanig plannen en uitvoeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat en een beperkte mate van zekerheid wordt verkregen dat het Verslag geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. De geselecteerde werkzaamheden zijn afhankelijk van de door de accountant toegepaste oordeelsvorming, met inbegrip van het inschatten van de risico's dat de jaarrekening een afwijking van materieel belang bevat als gevolg van fraude of fouten.

Bij het maken van deze risico-inschattingen neemt de accountant de interne beheersing in aanmerking die relevant is voor het opmaken van de jaarrekening en voor het getrouwe beeld daarvan, gericht op het opzetten van controlewerkzaamheden die passend zijn in de omstandigheden. Deze risico-inschattingen hebben echter niet tot doel een oordeel tot uitdrukking te brengen over de effectiviteit van de interne beheersing van de vennootschap.

Een controle omvat tevens het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en van de redelijkheid van de door het bestuur van de vennootschap gemaakte schattingen, alsmede een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening.

Een beoordeling is gericht op het verkrijgen van een beperkte mate van zekerheid. De werkzaamheden die worden verricht bij het verkrijgen van een beperkte mate van zekerheid zijn gericht op het vaststellen van de plausibiliteit van informatie en zijn geringer in diepgang dan die bij een assurance-opdracht gericht op het verkrijgen van een redelijke mate van zekerheid. De in dit kader uitgevoerde werkzaamheden bestonden in hoofdzaak uit het inwinnen van inlichtingen bij functionarissen van de vennootschap en het uitvoeren van cijferanalyses met betrekking tot de informatie opgenomen in het Verslag. De mate van zekerheid die wordt verkregen bij beoordelingswerkzaamheden is daarom ook lager dan de zekerheid die wordt verkregen bij controlewerkzaamheden.

Onze belangrijkste werkzaamheden ten aanzien van het Verslag bestonden uit:

- Het uitvoeren van een omgevingsanalyse en het verkrijgen van inzicht in de relevante maatschappelijke thema's en kwesties, relevante wetten en regelgeving en de kenmerken van de organisatie.
- Het evalueren van de aanvaardbaarheid van het verslaggevingsbeleid en de consistente toepassing hiervan, waaronder het evalueren van de uitkomsten van de dialoog met belanghebbenden en de redelijkheid van schattingen gemaakt door het management.
- Het evalueren van het toepassingsniveau volgens de Sustainability Reporting Guidelines G4 (optie Core) van GRI.
- Het evalueren van de opzet en implementatie van de systemen en processen voor informatieverzameling en -verwerking voor de informatie in het Verslag.
- Het afnemen van interviews met management (of relevante medewerkers) verantwoordelijk voor de duurzaamheidsstrategie en -beleid.
- Het afnemen van interviews met relevante medewerkers, verantwoordelijk voor het aanleveren van informatie voor het Verslag, het uitvoeren van interne controles op gegevens en de consolidatie van gegevens in het Verslag.
- Het evalueren van de interne en externe documentatie, in aanvulling op interviews, om vast te stellen of de informatie in het Verslag voldoende is onderbouwd.
- Het analytisch evalueren van data en trends aangeleverd voor consolidatie in het Verslag.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle- en beoordelingsinformatie voldoende en geschikt is om een onderbouwing voor ons oordeel en onze conclusie te bieden.

Oordeel bij de jaarrekening

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en samenstelling van het vermogen van GasTerra per 31 december 2015 en van het resultaat over 2015 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Conclusie bij het Verslag

Op grond van onze werkzaamheden, met inachtneming van de beperkingen die in de paragraaf "Beperkingen bij het onderzoek" zijn weergegeven, is ons niets gebleken op basis waarvan wij zouden moeten concluderen

dat de informatie in het Verslag geen, in alle van materieel belang zijnde aspecten, betrouwbare en toereikende weergave geeft van het beleid van GasTerra ten aanzien van maatschappelijk verantwoord ondernemen en de bedrijfsvoering, de gebeurtenissen en de prestaties op dat gebied in 2015 in overeenstemming met de Sustainability Reporting Guidelines G4 (optie Core) van GRI en het verslaggevingsbeleid van GasTerra zoals toegelicht in het hoofdstuk "Leeswijzer" en "Overige".

Verklaring betreffende overige bij of krachtens de wet gestelde eisen

Ingevolge artikel 2:393 lid 5 onder e en f BW vermelden wij dat ons geen tekortkomingen zijn gebleken naar aanleiding van het onderzoek of het Bestuursverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, overeenkomstig Titel 9 Boek 2 BW is opgesteld, en of de in artikel 2:392 lid 1 onder b tot en met h BW vereiste gegevens zijn toegevoegd. Tevens vermelden wij dat het Bestuursverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening zoals vereist in artikel 2:391 lid 4 BW.

Groningen, 18 februari 2016

Ernst & Young Accountants LLP

Voor het verslag
w.g. drs. R.T.H. Wortelboer RA

Voor de jaarrekening
w.g. A.E. Wijsma RA
externe accountant

Leeswijzer

De hoofddoelstelling van dit jaarverslag is het informeren van stakeholders (belanghebbenden) over de visie en activiteiten van GasTerra. Omdat maatschappelijk verantwoord ondernemen verankerd is in het doen en laten van de medewerkers van GasTerra, rapporteert de onderneming de financiële en maatschappelijke elementen al jaren in één jaarverslag.

Structuur

GasTerra heeft de drie grondbeginselen van MVO vertaald in drie doelgebieden die aansluiten bij de activiteiten van de onderneming: Gas, Groen en Groningen. Daarbij staat Gas voor de bedrijfsresultaten, Groen voor de ambitie om bij te dragen aan een verantwoorde energietransitie en Groningen voor de samenleving waar we deel van uitmaken. Alle activiteiten van GasTerra zijn terug te voeren op deze pijlers en Gas, Groen en Groningen vormen dan ook de hoofdstructuur van dit jaarverslag.

Richtlijnen

GasTerra publiceert ieder jaar een jaarverslag. Dit jaarverslag heeft betrekking op het kalenderjaar 2015. Ten opzichte van het voorgaand verslag (over kalenderjaar 2014, publicatiedatum 13 februari 2015) hebben zich geen significante veranderingen voorgedaan wat betreft reikwijdte, afbakening, formulering en toegepaste meetmethoden.

Het jaarverslag 2015 is opgesteld aan de hand van de vierde generatie richtlijnen voor duurzaamheidsverslaggeving ([GRI G4](#)). We rapporteren hierbij op core niveau. Daarnaast rapporteren we in overeenstemming met de wettelijke eisen voor jaarverslaggeving uit Boek 2 BW Titel 9, art. 391. In de [GRI-index](#) staat welke GRI-indicatoren de onderneming in haar verslag opgenomen heeft. Vervolgens heeft onze accountant EY dit geverifieerd.

Naast de richtlijnen voor duurzaamheidsverslaggeving toetsen we ons jaarverslag tevens aan de transparantiebenchmark van het ministerie van Economische Zaken. Het jaarverslag over 2014 scoorde 152 van de 200 punten. We stellen ons ten doel om deze score met dit jaarverslag minstens te evenaren.

Overige verslaggevingsprincipes

Informatie	Definitie/berekeningsmethode
Ziekteverzuim (in %)	Het aantal verzuimde kalenderdagen (inclusief weekenden) in de observatieperiode, gedeeld door de personeelsomvang (in voltijdequivalenten) vermenigvuldigd met het aantal kalenderdagen in de observatieperiode.
Gemiddelde verzuimfrequentie	Het gemiddelde aantal keren dat een medewerker zich ziek meldt per jaar.
Gasverbruik	Het gasverbruik van het GasTerra kantoorpand aan de Stationsweg in Groningen conform de eindafrekening van de energieleverancier.
Elektriciteit	Het elektriciteitsverbruik van het GasTerra kantoorpand aan de Stationsweg in Groningen conform de eindafrekening van de energieleverancier.
Waterverbruik	Het waterverbruik van het GasTerra kantoorpand aan de Stationsweg in Groningen conform de eindafrekening van het waterbedrijf.
Papierverbruik	Het papierverbruik conform de tellerstanden van de leverancier van de kopieerapparaten.

GRI Index

General disclosures

Categorie	Nr	GRI-beschrijving	Onderdeel
Strategie en analyse	G4-1	Een verklaring van de hoogste beslissingsbevoegde van de organisatie over de relevantie van duurzame ontwikkeling voor de organisatie en haar strategie.	Voorwoord
	G4-2	Beschrijving van belangrijke gevolgen, risico's en mogelijkheden.	Visie Gas Visie Groen Visie Groningen
Organisatie-profiel	G4-3	Naam van de organisatie.	Over GasTerra
	G4-4	Voornaamste merken, producten en/of diensten.	Over GasTerra
	G4-5	Locatie van het hoofdkantoor van de organisatie.	Over GasTerra
	G4-6	Het aantal landen waar de organisatie actief is en namen van landen met ofwel grootschalige activiteiten, ofwel met specifieke relevantie voor de duurzaamheidskwesties die in het verslag aan de orde komen.	Levering en verkoop Inkoop virtuele handelsplaatsen en het buitenland Ketenbeheer upstream
	G4-7	Eigendomsstructuur en de rechtsvorm.	Governance
	G4-8	Afzetmarkten (geografische verdeling, sectoren die worden bediend en soorten klanten/begunstigden).	Levering en verkoop
	G4-9	Omvang van de verslaggevende organisatie.	Samenvatting financiële resultaten Personeel en organisatie Jaarrekening
	G4-10	a. Aantal werknemers naar type arbeidscontract en geslacht. b. Aantal werknemers met een vast dienstverband per werknemerscategorie en geslacht. c. Totaal personeelsbestand uitgesplitst naar werknemers en andere hulppersonen en geslacht. d. Totaal personeelsbestand naar regio en geslacht. e. Percentage werkzaamheden van de organisatie dat wordt uitgevoerd door personen die juridisch als zelfstandige worden aangemerkt of door andere personen dan de eigen werknemers/hulppersonen, werknemers/hulppersonen van toeleveranciers daaronder begrepen. f. Significante schommelingen in het aantal werknemers.	Formatie en bezetting Opleiding en loopbaanontwikkeling
	G4-11	Percentage van het totale aantal werknemers dat onder een collectieve arbeidsovereenkomst valt.	Cao en pensioen
	G4-12	Beschrijving van de toeleveringsketen van de organisatie.	Ketenbeheer en animatie

	G4-13	Significante veranderingen tijdens de verslagperiode wat betreft omvang, structuur, eigendom of leveringsketen van de organisatie.	Leeswijzer
	G4-14	Uitleg over de toepassing van het voorzorgsprincipe door de verslaggevende organisatie.	Governance
	G4-15	Extern ontwikkelde economische, milieu gerelateerde en sociale handvesten, principes of andere initiatieven die door de organisatie worden onderschreven.	Ketenbeheer
	G4-16	Lidmaatschappen van verenigingen (zoals brancheverenigingen) en nationale en internationale belangenorganisaties.	Voorwoord Ketenbeheer Gas advocacy Kennis delen Nevenfuncties Directieleden en hoofd- en nevenfuncties Commissarissen GasTerra
Vaststelling van materiële onderwerpen en afbakening	G4-17	a. Overzicht van alle ondernemingen die in de geconsolideerde jaarrekening of vergelijkbare stukken zijn opgenomen. b. Overzicht van alle in de geconsolideerde jaarrekening of vergelijkbare stukken opgenomen ondernemingen die niet onder dit verslag vallen.	Jaarrekening
	G4-18	a. Proces voor het bepalen van de inhoud en specifieke afbakening van het verslag. b. Uitleg van de door de organisatie gehanteerde uitgangspunten voor het bepalen van de inhoud van het verslag.	Leeswijzer Stakeholderdialoog
	G4-19	Overzicht van alle materiële onderwerpen die tijdens het proces ter bepaling van de inhoud van het verslag zijn vastgesteld.	Stakeholderdialoog
	G4-20	Vermeld voor elk materieel onderwerp de afbakening binnen de organisatie.	Ketenbeheer Compliance Kennis delen Stakeholderdialoog
	G4-21	Vermeld voor elk materieel onderwerp de afbakening buiten de organisatie.	Stakeholderdialoog
	G4-22	Gevolgen van een eventuele herformulering van informatie die in een eerder verslag is verstrekt en de redenen voor deze herformulering.	Leeswijzer
	G4-23	Significante veranderingen ten opzichte van vorige verslagperiodes ten aanzien van reikwijdte en afbakening.	Stakeholderdialoog
Stakeholder betrokkenheid	G4-24	Lijst van groepen belanghebbenden die de organisatie heeft betrokken.	Stakeholderdialoog
	G4-25	Basis voor inventarisatie en selectie van belanghebbenden die moeten worden betrokken.	Stakeholderdialoog
	G4-26	Benadering voor het betrekken van belanghebbenden, waaronder de frequentie van het overleg per type en groep belanghebbenden en of zij specifiek zijn betrokken in het kader van het verslaggevingsproces.	Stakeholderdialoog

	G4-27	De belangrijkste onderwerpen en vraagstukken die uit het overleg met belanghebbenden naar voren zijn gekomen en hoe de organisatie hierop heeft gereageerd, onder mee via haar regelgeving. Vermeld per onderwerp/vraagstuk door welke groep belanghebbenden dit naar voren is gebracht.	Stakeholderdialoog
Verslagprofiel	G4-28	Verslagperiode waarop de verstrekte informatie betrekking heeft.	Leeswijzer
	G4-29	Datum van het meest recente, vorige verslag.	Leeswijzer
	G4-30	Verslaggevingscyclus.	Leeswijzer
	G4-31	Contactpersoon voor vragen over het verslag of de inhoud daarvan.	Contact
	G4-32	a. De gekozen 'in overeenstemming met'-optie. b. De GRI-inhoudsopgave voor de gekozen optie.	Leeswijzer GRI-tabel Onafhankelijk Assurance-rapport EY Sustainability
	G4-33	Beleid en huidige praktijk met betrekking tot het verkrijgen van externe assurance voor het verslag.	Governance Leeswijzer
Governance	G4-34	De bestuursstructuur van de organisatie, met inbegrip van commissies die onder het hoogste bestuurslichaam vallen.	Governance Bericht Raad van Commissarissen
Ethiek en integriteit	G4-56	Beschrijving van de door de organisatie gehanteerde waarden, principes, standaarden en gedragsnormen, zoals een gedragscode.	Over GasTerra Compliance en regulering
	G4-57	De interne en externe procedures ten aanzien van ethiek en gedrag, alsmede zaken met betrekking tot integriteit, zoals hulplijnen en advieslijnen.	Bezwaren, klachten en misstanden
	G4-58	De interne en externe procedures voor het melden van (vermoeden van) onethisch of onwettig gedrag, en zaken die verband houden met integriteit, zoals escalatie van het lijnmanagement, klokkenluidersregeling of meldpunten	Bezwaren, klachten en misstanden

Specific disclosures

Materiële onderwerpen	Definitie	GRI Aspect	Indicator	DMA en indicatoren	Onderdeel

Financiële resultaten	De financiële resultaten staan uiteraard centraal in het jaarverslag gezien onze kernactiviteit: het in- en verkopen van aardgas. Dit materiële onderwerp valt volledig binnen GasTerra's verantwoordelijkheden. Belangrijk aandachtspunt in 2015 was waardemaximalisatie van het Nederlandse aardgas binnen het door het kabinet vastgestelde productieplafond voor het Groningenveld. Datzelfde gold voor de heronderhandeling van lange termijn in- en verkoopcontracten. In het onderdeel Gas staat onze aanpak in het licht van deze onderwerpen beschreven.	Economische prestatie	G4-EC1 G4-EC8	a. Vermeld waarom het onderwerp materieel is en de impact van het onderwerp. b. Vermeld hoe de organisatie omgaat met het materiële onderwerp en de impact ervan. c. Evaluatie van de managementaanpak. G4-EC1: Directe economische waarden die zijn gegenereerd en gedistribueerd. G4-EC8: Indirecte economische impact, waaronder de omvang ervan.	Samenvatting financiële resultaten Jaarrekening Visie Gas Visie Groningen Personeel en Organisatie Sponsoring
-----------------------	---	-----------------------	------------------	---	--

Positie van gas in de energiemix	De wereld staat voor de uitdaging om de huidige energiemix, gebaseerd op fossiele brandstoffen, te veranderen in een energiemix op basis van duurzame bronnen. GasTerra en zijn stakeholders vinden het belangrijk om de overgang van fossiele brandstoffen naar duurzame bronnen zo goed mogelijk te laten verlopen en zien hierbij een belangrijke rol voor aardgas weggelegd. Gezien de verschillende prijsniveaus geven elektriciteitsproducenten de voorkeur aan opwekking met kolen in plaats van met gas. Verschillende Noordwest-Europese energiebedrijven schakelden al gasgestookte elektriciteitscentrales af of kondigden aan dit te gaan doen. Een ontwikkeling die niet alleen wij constateren, maar die ook door diverse stakeholders wordt genoemd. Daarom is de positie van gas in dit jaarverslag als materieel onderwerp aangewezen, op termijn in combinatie met CCS. Dit is een gedeelde verantwoordelijkheid.	Economische prestatie	G4-EC8	a. Vermeld waarom het onderwerp materieel is en de impact van het onderwerp. b. Vermeld hoe de organisatie omgaat met het materiële onderwerp en de impact ervan. c. Evaluatie van de managementaanpak. G4-EC8: Indirecte economische waarden die zijn gegenereerd en gedistribueerd.	Visie Gas Visie Groen Kennis delen
----------------------------------	--	-----------------------	--------	---	--

Educatie	We staan als samenleving voor immense uitdagingen om ook toekomstige generaties van voldoende, duurzaam opgewekte en betaalbare energie te voorzien. Het is van groot belang dat we hiervoor energieprofessionals opleiden, zo benadrukken ook GasTerra's stakeholders. Daarom heeft GasTerra educatie als materieel onderwerp benoemd. GasTerra's aanpak is terug te vinden bij het onderdeel Groen. Educatie is voor alle partijen in de waardeketen van groot belang. We zien dit als een gedeelde verantwoordelijkheid en geven hier invulling aan door het energievraagstuk bij scholieren en studenten onder de aandacht te brengen.	Maatschappelijke prestatie lokale gemeenschappen	G4-SO1	a. Vermeld waarom het onderwerp materieel is en de impact van het onderwerp. b. Vermeld hoe de organisatie omgaat met het materiële onderwerp en de impact ervan. c. Evaluatie van de managementaanpak. G4-SO1: Aard, reikwijdte en effectiviteit van alle programma's en methoden die de effecten van de activiteiten op gemeenschappen bepalen en beheren, waaronder vestiging, activiteiten en vertrek.	Visie Groen Kennis delen
----------	---	--	--------	--	-----------------------------

Compliance	GasTerra krijgt in toenemende mate te maken met regulering op nationaal en Europees niveau. Het is van groot belang dat we deze wet- en regelgeving naleven. Daarom heeft GasTerra compliance als materieel onderwerp benoemd. Het naleven van wet- en regelgeving valt geheel binnen GasTerra's verantwoordelijkheid. Om de naleving te borgen hebben we gedragsregels en – procedures opgesteld. Zo verplichten we onze medewerkers elk jaar een compliance-cursus te volgen. Deze doelstelling werd in 2015 gehaald. In het onderdeel Gedragsregels en procedures staat GasTerra's compliance-aanpak beschreven.	Productverantwoordelijkheid Compliance	G4-PR9	a. Vermeld waarom het onderwerp materieel is en de impact van het onderwerp. b. Vermeld hoe de organisatie omgaat met het materiële onderwerp en de impact ervan. c. Evaluatie van de managementaanpak. G4-PR9: Bedrag van significante boetes wegens het niet naleven van wet- en regelgeving inzake de levering en het gebruik van producten en diensten.	Risicomanagement Compliance
Verantwoord ketenbeheer upstream	Uit de stakeholderdialoog bleek dat bij stakeholders onduidelijkheid bestaat over GasTerra's rol en invloed upstream, met name op de aardbevingsproblematiek en de inkoop van gas uit (vooral) Rusland. Voor wat betreft de productie van Groningengas is de rolverdeling als volgt: NAM wint dit gas en is verantwoordelijk voor de	Maatschappelijke prestatie	G4-SO10	a. Vermeld waarom het onderwerp materieel is en de impact van het onderwerp. b. Vermeld hoe de organisatie omgaat met het materiële onderwerp en de impact ervan. c. Evaluatie van de managementaanpak. G4-SO10: Actuele en potentiële invloeden	Ketenbeheer

uitvoering van de besluiten van het kabinet omtrent de productiebeperking uit het Groningenveld. GasTerra is exclusief verantwoordelijk voor het verhandelen van dit gas. De productie uit het Groningenveld (en eveneens de kleine velden) is aan strakke milieu- en veiligheidsregels van de overheid gebonden. GasTerra heeft hierop geen directe invloed, maar verwacht van zijn leveranciers dat zij voldoen aan de wettelijke eisen. We zijn als exclusieve verkoper van het Groningengas wel rechtstreeks betrokken bij het veiligstellen van de leveringszekerheid. Het is in tegenstelling tot gas uit andere bronnen laagcalorisch (vandaar L-gas). Miljoenen consumenten in Nederland, Duitsland, België en Frankrijk beschikken over apparatuur die alleen gas van deze kwaliteit kan verbranden. Hun energiebedrijven zijn er daardoor van afhankelijk. Om de leveringszekerheid veilig te stellen monitort GasTerra nauwgezet de verkopen in relatie tot de verwachtingen. Daarbij

in de waardeketen op de maatschappij en uitgevoerde acties.

wordt intensief

samengewerkt met NAM

en GTS. Dankzij deze

aanpak is de

leveringszekerheid voor

de L-gasafnemers niet in

gevaar gekomen door de

productiebeperkingen.

GasTerra koopt ook

(beperkt) gas in uit

Noorwegen en Rusland.

De productie uit deze

buitenlandse bronnen is

gebonden aan in die

landen geldende

regelgeving. Hier heeft

GasTerra geen

rechtstreekse invloed op.

Om meer inzicht in deze

thematiek en de invloed

van GasTerra te

verschaffen, is

ketenbeheer in dit

jaarverslag als materieel

onderwerp benoemd.

GasTerra's aanpak komt

naar voren in het

onderdeel Ketenbeheer.

Begrippenlijst

Balancing

Het in evenwicht houden van de gasstromen in het gastransportnet.

Biogas

Gas dat door vergisting van afval en mest of door vergassing van biomassa ontstaat.

CAM

Capacity Allocation Mechanism, Europese netcode waarin staat dat entry- en exit-transportcapaciteit als één gebundeld product moet worden aangeboden op veilingen.

Churn-rate

Het aantal keren dat een fysiek geleverde kubieke meter aardgas is verhandeld.

CNG

Compressed Natural Gas, aardgas dat na compressie geschikt is gemaakt om te worden gebruikt als motorbrandstof.

Commercial Paper programma

Een verhandelbare kortlopende schuldbekentenis.

Compliance

Naleving van de geldende wet- en regelgeving.

CSS

Carbon Sequestration and Storage, het ondergronds opslaan van CO₂.

Energietransitie

Overgang van energie uit fossiele brandstoffen naar energie uit duurzame bronnen.

Footprint

Uitstoot in CO₂-equivalenten die verband houdt met het handelen van een persoon of organisatie.

Gaspool

Duitse virtuele handelsmarkt voor aardgas.

Governance

Wijze van bestuur en toezicht.

GRI

Global Reporting Initiative, wereldwijde richtlijnen voor duurzaamheidsverslaggeving.

Groen gas

Opgewerkt biogas met dezelfde kwaliteitseigenschappen als conventioneel aardgas.

Groningen-afnameplafond

Door de overheid ingestelde beperking voor inkoop van aardgas uit het Groningenveld. GasTerra is verantwoordelijk voor de uitvoering.

Groningen-productieplafond

Door de overheid ingestelde beperking voor de winning van aardgas uit het Groningenveld. NAM is verantwoordelijk voor de uitvoering.

GTS

Gas Transport Services, netbeheerder en dochteronderneming van Gasunie.

H-gas

Hoogcalorisch gas, aardgas dat relatief weinig stikstof bevat, waardoor de verbrandingswaarde hoger is dan bij andere soorten aardgas.

Hub

Een (virtuele) marktplaats binnen een marktgebied waar aanbieders en afnemers gas overdragen/verhandelen.

Kleineveldenbeleid

Overheidsbeleid gericht op de bevordering van de productie van aardgas uit de kleinere gasvelden in Nederland.

L-gas

Laagcalorisch gas, aardgas dat relatief veel stikstof bevat, waardoor de verbrandingswaarde lager is dan bij andere soorten aardgas.

LNG

Liquefied Natural Gas, ook wel vloeibaar aardgas genoemd.

Materiële onderwerpen

Dit zijn significante economische, milieu-gerelateerde en sociale onderwerpen die van invloed zijn op een maatschappelijk verantwoorde bedrijfsvoering.

MiFID

Markets in Financial Instruments Directive, Europese beleggingsrichtlijn om beleggers en de integriteit van de financiële markten te beschermen, om eerlijke, transparante, efficiënte en geïntegreerde financiële marktwerking te bevorderen en om de Europese beurshandel en beleggingsmarkt verder te harmoniseren.

Milieuplan Industrie

MPI, programma dat GasTerra industriële klanten aanbiedt om inzicht te krijgen in het energieverbruik, aangevuld met technische ondersteuning op het gebied van energie-efficiencyverbetering, procesoptimalisatie en verduurzaming.

MPI

Zie: Milieuplan Industrie

MVO

Het bewust richten van de ondernemingsactiviteiten op waardecreatie op langere termijn in de dimensies *people*, *planet* en *profit*, gecombineerd met de bereidheid de dialoog met de samenleving aan te gaan.

NCG

NetConnect Germany, Duitse virtuele handelsmarkt voor aardgas.

Netwerkcodes

Europese codes rondom het transport van aardgas, waarin de regelgeving uit het Derde Energiepakket is uitgewerkt.

NGO

Non-gouvernementele organisatie, onafhankelijke organisatie die zich richt op een maatschappelijk belang.

OTC-handel

Over The Counter-handel, waarbij partijen buiten de beurs om rechtstreeks zaken met elkaar doen.

Prijsmarker

De referentie voor de vorming van de prijs van het aardgas.

PRISMA

Europees boekingsplatform voor transportcapaciteit.

REMIT

Regulation in Energy Markets Integrity and Transparency, Europese verordening voor de energiesector waarin staat dat handel met voorkennis en marktmanipulatie verboden zijn.

SBU

Standard Bundled Units, standaardhoeveelheid waarin gehandeld wordt.

Schaliegas

Aardgas dat gewonnen wordt uit een dicht soort gesteente.

Stakeholders

Belanghebbende partijen, partijen waarvan de belangen mogelijk worden beïnvloed door de activiteiten van GasTerra, of partijen die zelf invloed uitoefenen op de belangen van GasTerra.

TSO's

Transition System Operators, beheerders van het landelijke transportnet.

TTF

Title Transfer Facility, virtuele handelsmarkt voor gas in Nederland.

Virtuele handelsmarkt

Beurs waar een product wordt verhandeld.

Virtuele Opslag Dienst

Dienst die GasTerra aanbiedt, waarbij marktpartijen virtueel 1,95 miljard m³ opslagruimte voor aardgas kunnen contracteren.

VOD

Zie: Virtuele Opslag Dienst

drs. G.J. Lankhorst
Chief Executive Officer

drs. M.W.J. de Wilde
Directeur Financiën,
Projecten en ICT

ir. R.E. van Rede
Directeur Commercie

ir. A.E.M. Broenink
Directeur Portfolio*

mr. drs. C.W.M. Dessens
Gedelegeerd Commissaris

ir. P. Dekker
Lid Raad van Commissarissen

drs. M.E.P. Dierikx
Gedelegeerd Commissaris

mr. drs. T.W. Langejan
Lid Raad van Commissarissen

ir. J.M.W.E. van Loon
Gedelegeerd Commissaris

ir. J.M. Van Roost
Gedelegeerd Commissaris

ir. F.A.E. Schittecatte
Lid Raad van Commissarissen

ir. T.W. Starink
Gedelegeerd Commissaris

drs. D.A. Benschop
Gedelegeerd Commissaris

ir. J.D. Bokhoven
Gedelegeerd Commissaris

drs. G.J. Lankhorst

Chief Executive Officer

Gertjan Lankhorst is geboren op 22 december 1957 te Amsterdam. Hij werkte van 1982 tot 1986 op de Vrije Universiteit in Amsterdam. In 1986 begon hij op het ministerie van Economische Zaken als medewerker van de directie Algemene Economische Politiek. Vervolgens bekleedde hij verschillende functies binnen het ministerie, onder andere directeur Olie en Gas (1996-1999), directeur Marktwerving (1999-2003) en directeur-generaal van Energie (2004-2005).

Op 1 september 2006 werd Gertjan Lankhorst benoemd tot Chief Executive Officer van GasTerra.

Nevenfuncties (onbezoldigd)

- Voorzitter Raad van Toezicht Hanzehogeschool
- Jurylid Ien Dales (Integriteits) Award
- Lid Advisory Board Clingendael International Energy Programme
- Bestuurslid Vereniging Energie-Nederland
- Bestuurslid Energy Delta Institute
- Lid Strategic Board Energy Valley
- President Eurogas
- Bestuurslid Stichting Culturele Relatie Evenementen Gasunie/GasTerra
- Lid National Committee World Petroleum Council
- Lid Raad van Toezicht Marketing Groningen
- Voorzitter KVGn
- Lid Adviescommissie Groningen Bereikbaar
- Lid Executive Committee International Gas Union
- Voorzitter Raad van Toezicht Energy Academy Europe
- Lid Permanente Commissie Goed Bestuur Vereniging Hogescholen

Opleiding

- Algemene Economie, Vrije Universiteit Amsterdam

drs. M.W.J. de Wilde

Directeur Financiën, Projecten en ICT

Maurice de Wilde is op 20 september 1971 geboren in 's-Hertogenbosch. Na functies bij PricewaterhouseCoopers en Lyondell Chemical, trad hij in 2000 in dienst bij Shell. Hier vervulde hij verschillende functies. Hij was onder meer werkzaam als Finance Manager in Oman en Asset Finance Manager bij de Nederlandse Aardolie Maatschappij. Vanaf 2009 werkte hij als financieel directeur in Gabon.

Op 15 januari 2013 trad Maurice de Wilde in dienst van GasTerra als Chief Financial Officer.

Nevenfuncties (onbezoldigd)

- Lid Bestuur en Beleggingscommissie St. Pensioenfonds Gasunie
- Lid Raad van Toezicht Noord Nederlands Toneel

Opleiding

- Bedrijfseconomie, Erasmus Universiteit Rotterdam

ir. R.E. van Rede

Directeur Commercie

Robert van Rede is geboren op 19 augustus 1964 te Den Helder. Hij werkte van 1990 tot 1994 bij Petroleum Development Oman.

In 1994 begon hij bij de Nederlandse Aardolie Maatschappij waar hij diverse functies bekleedde. Vervolgens werkte hij van 2003 tot 2008 bij het toenmalige Gasunie Trade & Supply als Area Manager Norway/Russia and UK waarna hij terugkeerde naar de Nederlandse Aardolie Maatschappij, eerst als Asset Commercial Manager Onshore en vanaf 2010 tevens als Sales Manager. Op 1 oktober 2013 is Robert van Rede toegetreden tot het directieteam van GasTerra als Chief Commercial Officer.

Nevenfuncties (onbezoldigd)

- Lid Emmalaan Commissie Haren

Opleiding

- Technische Universiteit Delft, Petroleum Engineering (afgestudeerd in 1988)

ir. A.E.M. Broenink

Directeur Portfolio*

Anton Broenink is geboren op 26 mei 1957. In mei 1981 trad hij in dienst bij Esso Nederland B.V. (ExxonMobil), waar hij tot 1986 verschillende technische functies bekleedde. Vanaf 1986 vervulde hij er diverse managementfuncties. In 2002 werd hij benoemd tot marketingmanager Gas.

Op 1 juni 2007 trad Anton Broenink toe tot GasTerra's directie. Per 18 januari 2016 heeft hij zijn functie neergelegd.

Nevenfuncties (onbezoldigd)

- Penningmeester St. Het Houten Huis
- Secretaris TKI gas

** Per 18 januari 2016 heeft de heer Broenink zijn functie neergelegd. Sindsdien neemt de heer Lankhorst zijn taken waar.*

Opleiding

- Chemische Technologie, Universiteit Twente

mr. drs. C.W.M. Dessens

Gedelegeerd Commissaris

Stan Dessens is geboren op 30 oktober 1947 in Vlaardingen. Hij is voorzitter van de Raad van Commissarissen en het College van Geleeerde Commissarissen. Vanaf 1974 werkte hij op het ministerie van Economische Zaken, bij het directoraat-generaal voor Industrie en voor Energie. Van 1988 tot 1999 was hij directeur-generaal Energie. In 1999 werd hij benoemd tot directeur-generaal Rechtshandhaving bij het ministerie van Justitie. Sinds 2005 is hij zelfstandig werkzaam.

Hoofd- en nevenfuncties

- Voorzitter van de stichting Aanpak Voertuigcriminaliteit (AVC)
- Voorzitter van de stuurgroep fietsdiefstal
- Lid van de Raad van Toezicht van NL-Confidential
- Voorzitter van de commissie Additionele Innovatieve Projecten (Borssele covenant)
- Lid Raad van Toezicht Nationaal Lucht en ruimtevaartlaboratorium (NLR)
- Voorzitter van de Vereniging tot behoud van Oud, Groen en Leefbaar Voorschoten
- Bestuurslid van de stichting tot behoud van Cultuurhistorische Buitenplaatsen

Opleiding

- Universiteit Leiden, Natuurkunde (afgestudeerd in 1972)
- Universiteit Leiden, Rechten (afgestudeerd in 1974)

ir. P. Dekker

Lid Raad van Commissarissen

Pieter Dekker is geboren op 16 juli 1950 in Wassenaar. Hij is lid van de Raad van Commissarissen van GasTerra. Vanaf 1977 bekleedde hij diverse functies binnen Shells aardgasorganisatie, onder andere in Londen en Calgary. In 1997 kwam hij terug naar Nederland en werd hij verantwoordelijk voor Shells participatie in het Nederlandse Gasgebouw, met name voor de aardgasverkoopactiviteiten. Hij is eveneens lid van de Raad van Commissarissen van de Nederlandse Aardolie Maatschappij (NAM) en verantwoordelijk voor Shells participatie in het offshore windenergieproject NoordzeeWind in Nederland.

Hoofd- en nevenfuncties

- Vice President Joint Venture Governance, Upstream International Integrated Gas West, Shell
- Lid Raad van Commissarissen Nederlandse Aardolie Maatschappij B.V. (NAM)
- Lid Raad van Commissarissen NoordzeeWind B.V.

Opleiding

- Technische Universiteit Delft, Technische Natuurkunde (afgestudeerd in 1975)

drs. M.E.P. Dierikx

Gedelegeerd Commissaris

Mark Dierikx is geboren op 5 juni 1953 in Vlissingen. Hij is Gedelegeerd Commissaris van GasTerra. Na zijn studie was hij enkele jaren werkzaam bij Esso Chemie in de marketing. Daarna koos hij voor een carrière bij het Ministerie van Economische Zaken. Hier was hij aanvankelijk actief op het terrein van het Nederlandse industrie en technologiebeleid, vanaf 1992 op het terrein van Buitenlandse Economische Betrekkingen en vanaf 1994 in de functie van directeur Economische Samenwerking en Exportbeleid. In 1996 maakte hij de overstap naar het Ministerie van Buitenlandse Zaken als directeur Azië en Oceanië, tevens plaatsvervangend directeur generaal Regio- en landenbeleid, om in 2000 weer terug te keren bij het Ministerie van Economische Zaken als vrijgestelde plaatsvervangend directeur generaal Buitenlandse Economische Betrekkingen. Vanaf 2004 werkte de heer Dierikx bij het Ministerie van Verkeer en Waterstaat als directeur generaal Water. Van 1 januari 2008 tot 1 juli 2011 was hij directeur generaal Luchtvaart en Maritieme Zaken. Per 1 juli 2011 is de heer Dierikx benoemd tot directeur generaal Energie, Telecom en Mededinging bij het Ministerie van Economische Zaken.

Hoofd- en nevenfuncties

- Directeur-generaal Energie, Telecom en Mededinging, Ministerie van Economische Zaken
- Lid topteam Energie

Opleiding

- Vrije Universiteit Amsterdam, Organische Scheikunde, met bijvakken biochemie en economie (afgestudeerd in 1979)

mr. drs. T.W. Langejan

Lid Raad van Commissarissen

Theo Langejan is geboren op 15 juni 1957 in Beverwijk. Hij is met ingang van 15 februari 2016 lid van de Raad van Commissarissen van GasTerra. In 1983 trad hij in dienst bij het Ministerie van Financiën. Sindsdien heeft hij diverse functies bekleed binnen onder andere het Ministerie van Financiën, het Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur, het Ministerie van Binnenlandse Zaken. Tussen 2010 en 2014 was de heer Langejan voorzitter van de Raad van Bestuur van de Nederlandse Zorgautoriteit. Sinds 2015 is hij bestuursadviseur bij Twynstra Gudde.

Hoofd- en nevenfuncties

- Bestuursadviseur Twynstra Gudde
- Lid Raad van Advies Pensioen Bestuur en Management

Opleiding

- Rijksuniversiteit Leiden, Rechten (afgestudeerd in 1981)
- Technische Universiteit Delft, bedrijfskunde (afgestudeerd in 1982)

ir. J.M.W.E. van Loon

Gedelegeerd Commissaris

Marjan van Loon is geboren op 25 december 1965 in Helmond. Zij is met ingang van 1 januari 2016 Gedelegeerd Commissaris van GasTerra. In 1989 trad ze in dienst bij Shell als chemisch technoloog. Sindsdien heeft ze meerdere functies in binnen- en buitenland bekleed. In de periode 1997-2007 was zij werkzaam in Australië als Technical Manager van de Karratha Gas Plant en in Maleisië als Regional Manager LNG & Gas Processing. In 2007 werd zij benoemd tot Global Manager LNG and Gas Processing en vanaf 2009 was zij Vice President Integrated Gas and LNG.

Per 1 januari 2016 is zij benoemd tot president-directeur van Shell Nederland.

Hoofd- en nevenfuncties

- President-directeur Shell Nederland B.V.
- Lid Dagelijks Bestuur VNO-NCW Bestuurslid VNPI
- Voorzitter Nederlands Bestuur World Petroleum Congres
- Voorzitter Stichting Christiaan Huygensprijs
- Lid Bestuur Avond van Wetenschap en Maatschappij
- Lid Bestuur Apeldoorn British-Dutch Dialogue Conference
- Lid Sponsorfonds bestuur Rotterdamse Schouwburg
- Lid Adviesraad Clingendael Energy Programme (CIEP)
- Lid KIVI Oil and Gas Board

Opleiding

- Chemical Engineering, TU Eindhoven (afgestudeerd in 1989)

ir. J.M. Van Roost

Gedelegeerd Commissaris

Joost Van Roost is geboren op 13 april 1955 in Leuven. Hij is Gedelegeerd Commissaris van GasTerra. Vanaf 1979 bekleedde hij verschillende functies binnen ExxonMobil. Sinds 1998 was hij Upstream Directeur van ExxonMobil Benelux. Na het samensmelten van Exxon met Mobil werd hij president van ExxonMobil Benelux in 2000. Daarnaast is hij directeur aardgas en CEO van Esso Nederland BV en CEO van ExxonMobil Petroleum & Chemicals BVBA.

Hoofd- en nevenfuncties

- President-directeur Esso Nederland B.V.
- Voorzitter, ExxonMobil Petroleum & Chemical, bvba
- Lid Raad van Commissarissen Nederlandse Aardolie Maatschappij B.V. (NAM)
- Vice-President bij de American Chamber of Commerce in Belgium
- Bestuurder bij de American Chamber of Commerce in The Netherlands
- Trustee bij United Fund of Belgium
- Lid Adviesraad Clingendael International Energy Programme (CIEP)
- Lid Koninklijke Vlaamse Academie van België voor Wetenschappen en Kunsten

Opleiding

- Katholieke Universiteit Leuven, elektronisch werktuigbouwkundig ingenieur (1977)
- University of Michigan, M.Sc. in Nuclear Engineering (1978)
- Katholieke Universiteit Leuven, MBA (1983)

ir. F.A.E. Schittecatte

Lid Raad van Commissarissen

Filip Schittecatte is geboren op 26 januari 1978 in Oudenaarde. Hij is lid van de Raad van Commissarissen van GasTerra. Vanaf 2001 bekleedde hij diverse functies bij ExxonMobil, zowel in Upstream als Downstream, onder andere in Londen. In zijn huidige functie als Gas Marketing Manager vertegenwoordigt hij ExxonMobil in het Nederlandse Gasgebouw.

Hoofd- en nevenfuncties

- Gas Marketing Manager, Netherlands JV, ExxonMobil Gas & Power Marketing

Opleiding

- Universiteit Gent, elektrotechnisch werktuigbouwkundig ingenieur (2001)
- Vlerick Leuven-Gent Management School, MBA (2011)

ir. T.W. Starink

Gedelegeerd Commissaris

Thijs Starink is geboren op 23 juli 1959 in Den Haag. Hij is per 1 november 2015 Gedelegeerd Commissaris van GasTerra. Van 1986 tot 2005 werkte hij achtereenvolgens in technische, operationele en commerciële functies voor Allseas, onder andere in Kaapstad en in Londen.

In 2006 trad hij in dienst bij EBN als Asset Manager. Vanaf 2011 is hij als Director Asset Management verantwoordelijk voor de aansturing van alle samenwerkingsverbanden van EBN. Daarnaast leidt hij het team dat EBN's belangen in GasTerra en het Gasgebouw behartigt.

Hoofd- en nevenfuncties

- Director Asset Management, EBN B.V.
- Lid Bestuur KVGn
- Lid Adviesraad Clingendael Energy Programme (CIEP)

Opleiding

- Technische Universiteit Delft, Civiele Techniek (afgestudeerd in 1986)

drs. D.A. Benschop

Gedelegeerd Commissaris

Dick Benschop is geboren op 5 november 1957 in Driebergen. Hij is Gedelegeerd Commissaris van GasTerra. Hij heeft in verschillende functies in de Tweede Kamer en de PvdA gewerkt. In 1994 richtte hij zijn eigen consultancy onderneming op. Tussen 1998 en 2002 keerde hij terug naar de politiek als staatssecretaris van Buitenlandse Zaken in het tweede kabinet-Kok.

In 2003 trad hij in dienst bij Shell in het Europese gasbedrijf Shell Energy Europe. Hij verhuisde begin 2006 naar Kuala Lumpur waar hij leiding gaf aan de Gas & Power business (LNG en GTL) in Maleisië. In 2009 werd hij Vice-President Strategy voor de Royal Dutch Shell Group. Per 1 mei 2011 is hij President-directeur van Shell Nederland en Vice-President Global Gas Market Development. Per 1 januari 2016 heeft de heer Benschop een nieuwe functie binnen Shell aanvaard. Per gelijke datum heeft hij zijn positie als commissaris van GasTerra neergelegd.

Hoofd- en nevenfuncties

- President-directeur Shell Nederland B.V. (tot 1 januari 2016)
- Lid Dagelijks Bestuur VNO-NCW (tot 1 januari 2016)
- Lid Dagelijks Bestuur VNCI (tot 1 januari 2016)
- Bestuurslid VNPI (tot 1 januari 2016)
- Voorzitter Nederlands Bestuur World Petroleum Congres (tot 1 januari 2016)
- Voorzitter Stichting Christiaan Huygensprijs (tot 1 januari 2016)
- Lid Bestuur Avond van Wetenschap en Maatschappij (tot 1 januari 2016)
- Lid Bestuur Apeldoorn British-Dutch Dialogue Conference (tot 1 januari 2016)
- Voorzitter Raad van Toezicht The Hague Institute of Global Justice
- Lid Raad van Toezicht NCDO (Nationale Commissie voor internationale samenwerking en Duurzame Ontwikkeling)
- Lid Sponsorfonds bestuur Rotterdamse Schouwburg (tot 1 januari 2016)
- Lid Adviesraad Clingendael Energy Programme (CIEP) (tot 1 januari 2016)
- Lid International Advisory Board of Amsterdam Centre for Contemporary Studies (ACCESS Europe)
- Lid Trilateral Commission

Opleiding

- Vrije Universiteit Amsterdam, Geschiedenis (afgestudeerd in 1984)

ir. J.D. Bokhoven

Gedelegeerd Commissaris

Jan Dirk Bokhoven is geboren op 4 maart 1957 in Rotterdam. Hij is Gedelegeerd Commissaris van GasTerra. Vanaf 1982 tot en met 2001 bekleedde hij diverse functies bij onder andere Conoco, Veba en Clyde. In 2001 trad hij in dienst bij EBN als Technical Manager. Vanaf 2007 tot en met 2015 was hij Directievoorzitter van EBN en eindverantwoordelijk voor alle activiteiten van EBN. Per 1 november 2015 heeft de heer Bokhoven zijn functie bij EBN en per gelijke datum zijn positie als commissaris van GasTerra neergelegd.

Hoofd- en nevenfuncties

- Chief Executive Officer, EBN B.V. (tot 1 november 2015)
- Lid Adviesraad Clingendael International Energy Programme (CIEP) (tot 1 november 2015)
- Lid Strategische Adviesraad Energy TNO

Opleiding

- Technische Universiteit Delft, Petroleumwinning (afgestudeerd in 1983)

Persbericht

Gashandelsonderneming GasTerra ziet verkoopvolume en omzet fors dalen

GRONINGEN, 27 februari 2015 - Gashandelsonderneming GasTerra heeft vandaag zijn cijfers over 2015 gepubliceerd. Evenals in 2014 zijn zowel de hoeveelheid verkocht gas als de inkomsten gedaald. Het verkoopvolume in 2015 was 70,3 miljard kubieke meter (2014: 81,3); de omzet kwam uit op 14,7 miljard euro (2014: 19,5). Een teruggang met circa 25 procent. Deze daling is in de eerste plaats het gevolg van de maximering van de productie uit het Groningenveld door het kabinet en de gestaag afnemende productie uit de kleine velden, maar ook van de lagere gasprijzen.

In Nederland wordt de discussie over de rol van aardgas in de energievoorziening gedomineerd door de aardbevingen die ontstaan als gevolg van de gaswinning in Groningen. Deze discussie laat ook GasTerra niet onberoerd. 'Het is in de Nederlandse gassector geen 'business as usual' en dat zal het naar mijn overtuiging ook nooit meer worden', aldus GasTerra-CEO Gertjan Lankhorst in reactie op de jaarcijfers. 'Wat de aardbevingen in Groningen hebben veroorzaakt is ingrijpend. De mensen die in het gebied rondom het Groningenveld wonen, lijden onder schade, gevoelens van onzekerheid en angst. Tegelijkertijd moeten de miljoenen huishoudens in Nederland, Duitsland, Frankrijk en België, die afhankelijk zijn van Gronings aardgas voor de verwarming van hun woning, kunnen blijven rekenen op het gas waarmee zij hun woningen verwarmen. De hoge economische en maatschappelijke waarde van deze bodemschat mag evenmin worden veronachtzaamd. Nederland beschikt vijftig jaar na ontdekking van het Groningenveld nog altijd in totaal over ca. 700 miljard kubieke meter conventioneel aardgas. Bij de verantwoorde winning daarvan zal de samenleving ook in de toekomst zowel economisch als ecologisch baat hebben. Het is daarom van groot belang dat de gevoelens van onveiligheid in Groningen kunnen worden weggenomen en het draagvlak voor de gasproductie in Groningen wordt hersteld.'

Ondanks de grote veranderingen in het ondernemingsklimaat is de missie van GasTerra gelijk gebleven: de waarde van het Nederlandse aardgas maximaliseren. De kern van de strategie is en blijft het aan GasTerra aangeboden aardgas verkopen tegen een marktconforme prijs. Daarin is de onderneming in het verslagjaar opnieuw goed geslaagd. Van het totale ingekochte en vervolgens verkochte volume van 70,3 miljard kubieke meter was 29,4 miljard afkomstig uit het Groningenveld, 22 miljard uit de kleine velden, 12 miljard via virtuele handelsplaatsen en 6,9 miljard van gasleveranciers uit Rusland, Noorwegen, Duitsland en het Verenigd Koninkrijk.

Het belang van de vrije gasmarkt blijft toenemen. De handel op de Nederlandse handelsplaats TTF steeg in 2015 naar een recordhoogte met een verhandeld volume van 1708 miljard kubieke meter. De populariteit van de TTF is te danken aan de vooraanstaande positie die Nederland vanouds in de Europese gassector inneemt. Het verhandelde volume groeit er jaar op jaar. In 2013 was de gemiddelde churn-rate (de ratio tussen fysiek en verhandeld volume) nog 18,5; in 2014 steeg deze naar 31 en in 2015 naar 37. De TTF is dankzij haar vooraanstaande positie de belangrijkste prijsmarker voor langetermijncontracten en voor gas op de andere handelsplaatsen in continentaal Europa.

Sinds 2014 is het volume Groningengas gebonden aan een jaarlijkse productiemaximum, het Groningen-plafond. Nadat het kabinet in januari 2015 voor het kalenderjaar 2015 een productiemaximum van 39,4 miljard kubieke meter had vastgesteld, besloot het in juni 2015 dat de totale winningen uit het Groningenveld in 2015 maximaal 30 miljard kubieke meter mocht bedragen, naast een eenmalige netto onttrekking uit de gasberging in Norg van drie miljard kubieke meter. Na een uitspraak van de Raad van State ter zake besloot het Kabinet dat in het gasjaar 2015/2016 (dat loopt van 1 oktober 2015 tot 1 oktober 2016) niet meer dan 27 miljard kubieke meter uit het Groningenveld mag worden gewonnen. Overschrijding tot maximaal 33 miljard kubieke meter is alleen toegestaan als het lopende gasjaar een relatief koud jaar blijkt te zijn.

Het is noodzakelijk en onontkoombaar dat de energievoorziening duurzamer wordt. Door het vooralsnog beperkte aandeel van hernieuwbare bronnen zoals wind en zon zullen fossiele brandstoffen echter ook in de nabije en verdere toekomst een hoofdrol spelen. Daarbij moet de nadruk liggen op het terugdringen van CO₂-emissies, iets wat alleen maar kan door gas op maat in te blijven zetten. GasTerra helpt daarbij onder meer door groen gas te verhandelen, door specifieke producten te ontwikkelen en door in het kader van zijn MVO-beleid mee te werken aan energietransitieprojecten.

De dalende volumes en omzetten missen hun uitwerking op de organisatie van GasTerra niet. GasTerra is in het jaar 2015 een reorganisatie- en kostenbesparingsproces gestart. Doel is om tot en met 2018 de kosten met ongeveer 30 procent te verminderen. Een en ander vindt plaats zonder gedwongen ontslagen.

Contact

Heeft u naar aanleiding van dit jaarverslag vragen of opmerkingen? Dan kunt u contact opnemen met de Afdeling Communicatie via e-mail of telefoon.

E-mail: communicatie@gasterra.nl

Telefoonnummer: 050-364 8826.

GasTerra B.V.

Postadres

Postbus 477
9700 AL Groningen
Nederland

Bezoekadres

Stationsweg 1
9726 AC Groningen
Nederland

www.gasterra.nl